

**TURGUT ÖZAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI**

**BAĞIMSIZLIK SONRASI DIŞ POLİTİKA BAĞLAMINDA
GÜRCİSTAN VE GÜRCİSTAN-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNİN
BOYUTLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Neslihan ŞİMŞEK**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Farkhad ALİMUKHAMEDOV**

Ankara-2015

**TURGUT ÖZAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI**

**BAĞIMSIZLIK SONRASI DIŞ POLİTİKA BAĞLAMINDA
GÜRCİSTAN VE GÜRCİSTAN-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNİN
BOYUTLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Neslihan ŞİMŞEK**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Farkhad ALİMUKHAMEDOV**

Ankara-2015

Turgut zal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu niversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Neslihan ŞİMŞEK

ONAY

Neslihan Şimşek tarafından hazırlanan “*Bağımsızlık Sonrası Dış Politika Bağlamında G¼rcistan ve G¼rcistan-T¼rkiye İlişkilerinin Boyutları*” başlıklı bu çalışma, / /2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği/oyçokluğu) ile baŐarılı bulunarak j¼rimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler B¼l¼m¼ dalında Y¼ksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Muhammet K¼SECIK

Doç. Dr. Yavuz KAHRAMAN

Yrd. Doç. Dr. Farkhad ALİMUKHAMEDOV

ÖNSÖZ

Hazırlamış olduğum bu çalışma dış politikayla ilgili gerçekleşen olayları daha rahat anlayabilmem adına benim için ciddi bir perspektif oluşturmuştur. Umarım bu bağlamda çalışma yapan arkadaşlar için de faydalı olur. Çalışmamı değerlendiren değerli hocalarım Prof. Dr. Muhammed KÖSECİK Hocama, Doç. Dr. Yavuz Kahraman Hocama ve çalışmayı hazırlarken istikamet gösteren, her konuda yardımını esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Farkhad ALİMUKHAMEDOV Hocama çok teşekkür ederim

Ayrıca çalışmamın her anında kendilerinden esirgediğim ilgi ve zamana rağmen bana destek ve sevgilerini esirgemeyen ailemden başta değerli eşim Hüseyin ŞİMŞEK Beyefendiye, sonra değerli evlatlarım Muhammed Yasir ŞİMŞEK, Yavuz Mansur ŞİMŞEK, tezle beraber büyüyen Yakup Eren ŞİMŞEK beyefendilere, anneme, babama ve tezi hazırlamamda yardım ve desteğini esirgemeyen herkese çok teşekkür ediyorum.

ÖZET

ŞİMŞEK, Neslihan. Bağımsızlık Sonrası Dış Politika Bağlamında Gürcistan ve Gürcistan-Türkiye İlişkilerinin Boyutları, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015.

Bağımsızlık sonrası yönünü Batıya çeviren ve Rusya'ya uzak bir dış politika benimseyen Gürcistan ile Türkiye'nin siyasi, ekonomik, ticari ve sosyo-kültürel ilişkilerinin gelişimi, bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Çalışmada; Gürcistan'ın tarihçesi, coğrafi, demografik ve sosyal yapısı, iç ve dış politikası ile bağımsızlık sonrası yaşadığı sorunlar, literatür taraması ile akademik çerçevede aktarılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada, Türkiye-Gürcistan ilişkilerinin gelişmesinin her iki ülke açısından siyasal, ekonomik ve ticari kazanımları olduğu ve Türkiye açısından Gürcistan'ın Kafkasya'ya, Gürcistan açısından da Türkiye'nin Batı'ya açılan kapı olarak görülüp görülmediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Ulaşılan bulgular doğrultusunda, Türkiye ve Gürcistan arasındaki ilişkilerin karşılıklı ekonomik ve ticari çıkarlar ve Gürcistan'ın Batı yanlısı politikaları doğrultusunda şekillenerek geliştiği sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye'nin Gürcistan ile ilişkilerinin gelişmesinde ise, doğu sınırlarının güvenliği ile Kafkasya ve Orta Asya'ya açılma politikasının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca her iki ülkenin de enerji bağlamında Hazar Havzası kaynaklı petrol ve doğalgaza olan ihtiyaçları, enerji projelerinde ortak hareket etmelerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bulgular değerlendirildiğinde, Gürcistan Türkiye'nin Kafkasya'ya, Türkiye ise Gürcistan'ın Avrupa'ya açılan kapısı oldukları, bu nedenle stratejik olarak her iki ülkenin de birbirleri açısından vazgeçilmez önem taşıdıkları ve bu bağlamda iki ülke arasındaki ilişki ve işbirliğinin artarak geliştiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Türkiye, Gürcistan, Enerji, Kafkasya, İşbirliği.*

ABSTRACT

ŞİMŞEK, Neslihan. Dimensions of Georgia and Georgia-Turkey Relations in the Context of Foreign Policy in After Independence, Master Thesis, Ankara, 2015.

After independence and the direction of the West turned away from adopting a foreign policy with Russia, Georgia, Turkey's political, economic, development of commercial and socio-cultural relations, are the subject of this study.

In this study; the history of Georgia, geographic, demographic and social structure, internal and external policy and the difficulties after independence, has been tried to frame the academic literature. In this study, the Turkey-Georgia political in terms of both countries, the development of relations, economic and trade gains that Turkey and Georgia in terms of the Caucasus, to the West in Turkey in terms of Georgia aimed to determine whether seen as the gateway.

In line with the findings reached, the relations between Turkey and Georgia, bilateral economic and trade interests and shape in the direction of arrival to the conclusion that Georgia's pro-Western policies has been reached. In the development of Turkey's relations with Georgia, reached the safety of the eastern boundary of the Caucasus and Central Asia to the conclusion that the effective opening-up policy. In addition, both countries have made the need for oil and natural gas originating in the Caspian Basin energy context, the results of energy projects that affect the joint action has been reached.

When all the facts are evaluated, Georgia, Turkey, the Caucasus, Turkey is that the gate of Georgia to Europe, so is strategic as agreed both countries have concluded that the advent of increased contacts and cooperation between the two countries in this regard and their importance is indispensable for each other

Key Words: *Turkey, Georgia, Energy, Caucasus Cooperation.*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR.....	viii
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK GÜRCİSTAN'IN COĞRAFİ, DEMOGRAFİK, SOSYAL, EKONOMİK VE SİYASAL YAPISI, BÖLGESEL KONUMU, TARİHÇESİ VE ETNİK SORUNLARI

1.1. KAFKASLARIN COĞRAFİ YAPISI VE GÜRCİSTAN'IN GENEL PROFİLİ	7
1.1.1. Kafkaslar ve Kafkasya'nın Coğrafi Yapısı.....	7
1.1.2. Gürcistan'a İlişkin Genel Bilgiler	9
1.1.3. Gürcistan'ın Yeraltı ve Yerüstü Kaynakları	12
1.2. GÜRCİSTAN'IN COĞRAFİ, SOSYAL, DEMOGRAFİK VE EKONOMİK YAPISI	13
1.2.1. Gürcistan'ın Coğrafi Yapısı, İklimi ve Florası.....	13
1.2.2. Gürcistan'ın Sosyo-Demografik Yapısı ve Özellikleri	15
1.2.3. Bağımsızlık Sonrası Gürcistan'ın Ekonomik Yapısı, Gelişimi ve Özellikleri	16
1.3. TARİHSEL SÜREÇTE GÜRCİSTAN.....	20
1.3.1. Osmanlı Hâkimiyetindeki Gürcistan Tarihi	21
1.3.2. Rus Hâkimiyetindeki Gürcistan Tarihi	23
1.3.3. Bağımsızlık Sonrası Gürcistan Tarihi	24
1.4. GÜRCİSTAN'DA ETNİK SORUNLARIN YAŞANDIĞI BÖLGELER.....	24

1.4.1. Abhazya Özerk Bölgesi Sorunu	25
1.4.2. Güney Osetya Özerk Bölgesi Sorunu	28
1.4.3 Acara Özerk Cumhuriyeti Sorunu.....	31
1.4.4 Cevati (Javakheti) Bölgesi Sorunu ve Ahıska Türkleri.....	32
1.4.5. Pankisi Vadisi.....	35

İKİNCİ BÖLÜM

SSCB SONRASI GÜRCİSTAN'IN GENEL DURUMU VE DIŞ POLİTİKA BAĞLAMINDA DÜNYA İLE İLİŞKİLERİ

2.1. GÜRCİSTAN'DA BAĞIMSIZLIK SONRASI GENEL DURUM	37
2.1.1. Zviad Gamsakhurdia Dönemi	38
2.1.2. Eduard Ğevardnadze (Şevardnadze) Dönemi	39
2.1.3. Mikhael Saakashvili Dönemi	43
2.2. ABD ve RUSYA'NIN GÜRCİSTAN POLİTİKALARI VE TUTUMLARI.....	48
2.2.1. ABD-Gürcistan	48
2.2.1.1. ABD'nin Gürcistan Politikası	49
2.2.1.2. Gürcistan'ın Dış Politika Bağlamında ABD'ye Karşı Tutumu....	52
2.2.2. Rusya-Gürcistan İlişkileri ve Rusya'nın Gürcistan Politikası	53
2.2.2.1. Rusya'nın Gürcistan Politikası	54
2.2.2.1.1. Bağımsız Devletler Topluluğu ve Rus Üsleri	56
2.2.2.1.2. 2008 Rus-Gürcü Savaşı	59
2.2.2.2. Gürcistan'ın Dış Politika Bağlamında Rusya'ya Karşı Tutumu..	61
2.3. AB'NİN GÜRCİSTAN POLİTİKASI	62
2.4. GÜRCİSTAN'IN DIŞ POLİTİKA BAĞLAMINDA SINIR KOMŞULARI İLE İLİŞKİLERİ	66
2.4.1. Gürcistan- Azerbaycan İlişkileri	66
2.4.2. Gürcistan- Ermenistan İlişkileri	69
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	72
BAĞIMSIZLIK SONRASI GÜRCİSTAN-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNİN EKONOMİK, SİYASAL, KÜLTÜREL VE SOSYAL BOYUTLARI	72
3.1. TÜRKİYE-GÜRCİSTAN İLİŞKİLERİNİN GELİŞMESİNİN NEDENLERİNE İLİŞKİN TEMEL HİPOTEZ.....	72

3.2. TÜRKİYE-GÜRCİSTAN İLİŞKİLERİNİN GELİŞİMİ VE İLİŞKİLERİN TARAFLAR AÇISINDAN ÖNEMİ.....	74
3.2.1. Türkiye-Gürcistan İlişkilerinin Gelişmesinin, Türkiye Açısından Önemi	74
3.2.2. Türkiye-Gürcistan İlişkilerinin Gelişmesinin, Gürcistan Açısından Önemi.....	77
3.3. TÜRKİYENİN GÜRCİSTAN POLİTİKASI VE ETKİLEYEN UNSURLAR..	79
3.3.1. Türkiye'nin Gürcistan Politikasında NATO'nun Rolü	80
3.3.2. Türkiye'nin Gürcistan Politikasında KEİÖ'nün Rolü	82
3.3.3. Türkiye'nin Gürcistan Politikasında BLACKSEAFOR'un Rolü	83
3.4. TÜRKİYE'NİN GÜRCİSTAN'IN TOPRAK BÜTÜNLÜĞÜNE İLİŞKİN POLİTİKA VE YAKLAŞIMLARI	85
3.4.1. Türkiye'nin Acaristan Sorununa İlişkin Politika ve Yaklaşımları.....	85
3.4.2. Türkiye'nin Abhazya Sorununa İlişkin Politika ve Yaklaşımları.....	86
3.5. BAĞIMSIZLIK SONRASI DÖNEMDE TÜRKİYE-GÜRCİSTAN İLİŞKİLERİ	88
3.5.1. Türkiye-Gürcistan İlişkilerinin Siyasal Boyutları ve Gelişimi	88
3.5.2. Türkiye-Gürcistan İlişkilerinin Ekonomik ve Ticari Boyutları.....	92
3.5.2.1. Türkiye-Gürcistan Ekonomik ve Ticari İlişkilerinin Genel Boyutları İle Değerlendirilmesi.....	92
3.5.2.2. Türkiye-Gürcistan Ekonomik ve Ticari İlişkilerinde, Enerji ve Diğer Yatırımların Boyutlarının Değerlendirilmesi.....	98
3.5.2.2.1. Türkiye-Gürcistan İlişkilerinde Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattının Rolü ve Önemi	98
3.5.2.2.2. Türkiye-Gürcistan İlişkilerinde Bakü-Tiflis-Erzurum Doğalgaz Boru Hattının Rolü ve Önemi.....	102
3.5.2.2.3. Türkiye-Gürcistan İlişkilerinde Deriner Barajının Rolü ve Önemi	103
3.5.2.2.4. Türkiye-Gürcistan İlişkilerinde NABUCCO, TAP ve TANAP Enerji Projelerinin Rolü ve Önemi	104
3.5.2.2.5. Türkiye-Gürcistan İlişkilerinde Kars-Tiflis-Bakü Demiryolunun Rolü ve Önemi.....	108
3.5.3. Türkiye-Gürcistan İlişkilerinin Sosyo-Kültürel Boyutları	109

3.6. TÜRKİYE-GÜRCİSTAN İLİŞKİLERİNİN GELECEĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER	112
SONUÇ.....	114
KAYNAKÇA	122

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
BİO	: Barış İçin Ortaklık
BLACKSEAFOR	: Karadeniz Deniz İşbirliği Görev Grubu
BTC	: Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı
BTE	: Bakü-Tiflis-Erzurum Doğalgaz Boru Hattı
DEİK	: Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu
DTMT	: Demokratik Tercih Milletleri Topluluğu
ENPI	: European Neighbourhood and Partnership Instrument-Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı Programı
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
GUUAM	: Gürcistan-Ukrayna-Azerbaycan-Moldova Demokrasi ve Kalkınma Örgütü
IMF	: International Monetary Fund-Uluslararası Para Fonu
KAİK	: Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi
KEİÖ	: Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü
KTB	: Kars-Tiflis-Bakü Demiryolu
Kw/h	: Kilovat / Saat
MAP	: NATO Üyelik Eylem Planı
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
NATO	: North Atlantic Treaty Organization-Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
OZAKOM	: Özel Trans Kafkasya Komitesi
s	: Sayfa
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TACIS	: Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States- Bağımsız Devletler Topluluğu'na Teknik Yardım
TAP	: Trans Adriyatik Doğalgaz Boru Hattı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı
TPAO	: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Enstitüsü Kurumu

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: Gürcistan'ın 2000-2011 Yılları Arasında Temel Ekonomik Göstergeleri	18
Tablo 2: Gürcistan'ın Etnik Sorunları	25
Tablo 3: 2000-2013 Yılları İtibari İle Türkiye-Gürcistan Ticaret Hacmi.....	94
Tablo 4: Türkiye-Gürcistan Arasındaki Dış Ticarete Konu İhraç Malları	95

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Kafkasların Coğrafi Haritası.....	8
Şekil 2: Gürcistan Haritası	11
Şekil 3: Büyük ve Küçük Kafkas Dağlarının Uydudan Görünümü.....	13
Şekil 4: Gürcistan Fiziki Haritası.....	14
Şekil 5: Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı	100
Şekil 6: Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattından Bir Kesit.....	102
Şekil 7: NABUCCO Projesi Geçiş Güzergâhı	105
Şekil 8: Trans Adriyatik Boru Hattı (TAP)	106
Şekil 9: TANAP Boru Hattı Projesi	107
Şekil 10: Kars-Tiflis Bakü Demiryolu (21. Yüzyılın İpekyolu) Projesinin Güzergâhı	108

GİRİŞ

1.TEZİN KONUSU

Uluslararası ilişkiler disiplininin bir alt inceleme dalı olan Dış Politika; “bir devletin diğer devlet ya da devletlere veya bir bölgeye yönelik eğilimleri” olarak tarif edilir. Bir başka ifadeyle Dış Politika; “devletin politika yapıcılarının, uluslararası sistemdeki diğer devletler veya uluslararası aktörlere yönelik geliştirdiği stratejiler, planlı davranış kalıpları ve hedefe varmak için yapılan çalışmaların bir bütünüdür.”

Uluslararası sistem şiddetli güç mücadelelerinin bulunduğu, çıkar çatışmalarının yaşandığı bir ortamdır. Bu ortamda uluslararası sistemdeki güç dengeleri ve bu dengelerin meydana getirdiği ittifaklar, bloklaşmalar, çatışmalar ve gerginlikler mevcuttur. Tüm bunları göz önünde bulundurarak bir devletin asıl amacı iyi bir politika belirlemek ve hedefler listesi tayin etmektir. (Ramazan Gözen “Dış Politika Nedir?”,(Ed) Bal,2004:3-6’dan aktaran Karabayram, 2011:147)

S.S.C.B’nin dağılmasından sonra 9 Nisan 1991’de bağımsızlık kararını ilan eden Gürcistan dış politikasını belirlerken dünya politikasına kendi ulusal çıkarları bağlamında katılabilmek için hem uluslararası arenada kendisine müttefik ve destekçi arayışında olmuş hem de bölgesel komşuları ile ilişkilerini düzenleme amacı gütmüştür.

Bağımsızlığını kazanmasının ardından Gürcistan’ın sorunlarının başında; toprak bütünlüğünün sağlanması ve etnik kökene dayalı sorunların çözümü gelmektedir. Ayrıca Rusya’nın bölgede hakimiyet kurma çabalarından duyulan rahatsızlık ve Gürcistan’ın büyük devlet olabilme yolundaki gayretleri Gürcistan’ın yönünü batıya çevirmesine neden olmuştur. Böylece dış politikasında batı dünyası ülkeleri ve ABD ile güçlü ilişkiler kurmayı hedeflemiştir. Gürcistan bu politikasıyla

hem güvenlik sorunlarını azaltabileceği hem de ekonomik açıdan gelişmeyi sağlayabileceği uluslararası aktörler ile de yakınlaşmayı amaçlamıştır.

Temel hedefini ve dış politikasını toprak bütünlüğünü koruyarak bağımsızlığını devam ettirmeye yönelik oluşturan Gürcistan batıyla bütünleşebilmek amacındaki öncelikli dış politika ve hedefini batıya yakın bir dost ve müttefik kazanarak ve onun desteğini alarak ABD, AB ve NATO'ya yakınlaşma şeklinde kurgulamıştır. Bu amaçla kendisine yakın gördüğü sınır komşusu Türkiye ile ilişkilerini geliştirerek ve desteğini alarak NATO ile güçlü ilişkiler kurmuş ve AB ile yakınlaşabilmiştir.

Soğuk savaşın son bulmasıyla bağımsızlığını kazanan Gürcistan sınır ötesi bağlantıların ve karşılıklı bağımlılığın söz konusu olduğu bir ortamda dış politikasını belirlemiştir. Ülkelerin birbirlerine olan ihtiyaçları olarak da tanımlayabileceğimiz karşılıklı bağımlılık, “Çoğulcu (Plüralist) uluslararası ilişkiler literatüründe, dünya siyasetinde ülkelerarası veya farklı ülkelerdeki aktörler arasındaki karşılıklı etkileşimin şekillendirdiği koşulları ifade etmektedir. Yani karşılıklı bağımlılık; devletler ve toplumlar arasında çok sayıda etkileşim kanalının oluşturduğu başlangıç ve ilişkilerin, belirli bir hiyerarşik gündemden yoksun olan uluslararası sistemde neden olduğu karmaşık koşullar bütünü.” olarak da tarif edilir(Aydın, 2004:34) Bağımsızlığını kazandıktan sonra kendi çıkarları doğrultusunda dünya sistemine entegre olmaya çalışan Gürcistan, bu amacını gerçekleştirebilmek noktasında kendisine dost ve müttefik olarak seçtiği Türkiye ile ilişkileri karşılıklı bağımlılık çerçevesinde ilerlemiştir.

Türkiye 16 Aralık 1991 tarihinde Gürcistan'ın bağımsızlığını tanımıştır. 1992 seçimlerinde batı yanlısı politika izleyen Şevardnadze'nin Gürcistan Devlet Başkanlığı'na gelmesi ile birlikte, Türkiye ile Gürcistan arasında diplomatik ilişkiler başlamıştır.

Türkiye ve Gürcistan ilişkilerinin siyasal boyutları, yoğunlukla toprak bütünlüğü, sınır güvenliği, iç güvenlik ve terör konularında gerçekleşmiştir. Nitekim

iki ülke arasındaki diplomasiyi başlatıldığı ilk yıllarda imzalanan anlaşmalar, terör ve güvenliğe ilişkin karşılıklı taahhütlerin verildiği anlaşmalardır.

Türkiye ile Gürcistan arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler ise, Gürcistan'ın bağımsızlığını kazanmasının hemen ardından başlamıştır. Kuşkusuz bunun temelinde Gürcistan'ın batıya açılan kapısının Türkiye olması ve Türkiye'nin bölgedeki en etkin ve gelişmiş ülke olmasının payı büyüktür.

Türkiye ve Gürcistan arasında, başta ekonomik ve ticari ilişkilerde olmak üzere, her alanda ilişkilerin ve işbirliğinin gelişmesine katkı sağlayan ortak veya uluslararası projeler bulunmaktadır. Bu projelerin önemli bir bölümü, Hazar Havzası enerji kaynaklarının batıya taşınmasına yönelik olup, iki ülkenin ticari ve siyasi ilişkilerinin gelişmesine yönelik projeler de bulunmaktadır. Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı, Bakü-Tiflis-Erzurum Doğalgaz Boru Hattı, Deriner Hidroelektrik Barajı enerji projeleri ile Kars-Tiflis-Bakü Demiryolu (Demir İpekyolu) iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesinde önem taşıyan projelerdir.

Tarihsel süreçte oldukça güçlü ilişkilerin olduğu Gürcistan ile bağımsızlık sonrasında yeniden başlayan siyasi, ekonomik ve ticari ilişkiler kadar, sosyo-kültürel ilişkiler de gelişmiştir. Ortak bir tarihimiz olan Gürcistan ile sosyo-kültürel ilişkilerin gelişmesinde, kuşkusuz Türkiye sınırları içinde yaşayan çok sayıda Gürcü kökenli vatandaşlarımızın etkisi ve katkısı ile Türkiye Cumhuriyeti ve Gürcistan hükümetlerinin karşılıklı dostluk ve işbirliği politikaları önem taşımaktadır.

Türkiye, bulunduğu jeopolitik konumu itibari ile Avrupa, Asya ve Kafkasya'ya açılan bir kapı olmasının yanı sıra, Akdeniz ve Karadeniz'e geçiş noktasında bir ülkedir. Ayrıca Hazar Havzası ve Kafkas enerji kaynaklarının Batıya taşınmasında Gürcistan ve Türkiye'nin geçiş ülkeleri olmaları, dış politika yapıları ile ABD ve Batı yanlısı siyaset izlemeleri, her iki ülkeyi de giderek önemli hale getirmektedir. Bu bağlamda Avrupa ve AB'nin doğuya açılan kapısı niteliğindeki Türkiye'nin ve Kafkasya ile Orta Asya'ya açılan Gürcistan'ın gelecekte daha da önemli stratejik bir konuma gelmesi muhtemeldir.

Kısacası; bağımsızlık sonrası yönüne batıya çeviren ve Rusya'ya uzak bir dış politika benimseyen Gürcistan'ın bu devletlerle ilişkileri ve batıya yakın dost ve müttefik kabul ettiği Türkiye ile olan siyasi, ekonomik, ticari ve sosyo-kültürel ilişkilerinin gelişimi, bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

2.TEZİN AMACI

“Bağımsızlık Sonrası Dış Politika Bağlamında Gürcistan ve Gürcistan-Türkiye İlişkilerinin Boyutları” başlıklı bu çalışmada; Gürcistan ve Türkiye arasındaki ilişkilerin gelişmesinin, her iki ülke açısından siyasi, ekonomik ve ticari kazanımları olduğu düşüncesi ve Gürcistan Türkiye'nin Kafkasya'ya, Türkiye ise Gürcistan'ın Avrupa'ya açılan kapısı oldukları, bu nedenle stratejik olarak her iki ülkenin de birbirleri açısından vazgeçilmez önem taşıdıkları tezine dayanmaktadır. Bu çalışmada bağımsızlık sonrasında Gürcistan-Türkiye ilişkileri ele alınarak, çalışmanın temel dayanağı olan tez doğrulanmaya çalışılacaktır.

3.TEZİN ÖNEMİ

Bu tez bölgesel güç olma yolunda gayret eden Türkiye'nin doğu sınır komşusu Gürcistan'ı ana hatlarıyla anlatmaya çalışmaktadır. Türkiye bölgesel güç olabilmek ve ekonomik yönden kalkınmak doğrultusundaki hedeflerine bağlı olarak komşularını iyi tanıyarak bölgedeki tüm ülkeler ile iyi ilişkiler ve işbirliğini geliştirmelidir. Tarihsel süreçten gelen yakınlık, kültürel değerler ve toplumsal yaşam bağlamındaki benzerliklerimiz olan Gürcistan ile ilişkilerimizin iyi olması; başta sınır güvenliğimiz, ekonomik ve ticari anlamda güçlü işbirliği neticesinde kazanımlar, enerji projelerindeki ortaklıklar neticesinde Türkiye'nin bölgesel, jeopolitik, jeostratejik önemini artırması açısından Gürcistan ile güçlü ilişkiler kurmak ve bu ilişkileri sürekli hale getirmek önemlidir.

4.YÖNTEM

“Bağımsızlık Sonrası Dış Politika Bağlamında Gürcistan ve Gürcistan-Türkiye İlişkilerinin Boyutları” başlıklı bu çalışmada, bilimsel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan literatür tarama yöntemi tercih edilmiştir. Bu bağlamda

Gürcistan'ın tarihçesi, coğrafi, demografik ve sosyal yapısı, iç ve dış politikası ile bağımsızlık sonrası yaşadığı sorunlar ile Türkiye Gürcistan ilişkilerinin siyasal, ekonomik ve sosyo-kültürel boyutları literatür taraması ile akademik çerçevede aktarılmaya çalışılmıştır. Çalışmada konuya ilişkin kitap, makale, araştırma, sempozyum ve bildiriler, kamu ve özel kuruluş raporları, gazete haberleri ve muhtelif akademik değere sahip bilgi kaynakları taranarak, ulaşılan bilgiler derlenmiştir. Ayrıca Mete TAŞKIN Beyefendi ve Figen TAVİL ALSIRT Hanımefendinin tezlerinden istifade edilmiştir.

4.1. Kapsam ve Sınırlılık

“Bağımsızlık Sonrası Dış Politika Bağlamında Gürcistan ve Gürcistan-Türkiye İlişkilerinin Boyutları” başlıklı bu çalışma üç ana bölümden oluşmuştur. Çalışmanın birinci bölümünde, genel olarak Gürcistan'ın coğrafi, demografik, sosyal yapısı ile tarihsel süreci ele alınmıştır. Ayrıca bu bölümde bağımsızlık sonrası Gürcistan'ın yaşadığı etnik temele dayalı sorunlar irdelenmiştir

Çalışmanın ikinci bölümünde ise, Gürcistan'ın bağımsızlık sonrası iç ve dış politikası ile bu politikalara yön veren devlet başkanlarının yönetim dönemleri irdelenmiştir. Ayrıca bu bölümde Gürcistan'ın Rusya başta olmak üzere bölge ülkeleri, ABD ve AB politikaları ve ilişkileri ile anılan ülke veya güçlerin Gürcistan politikaları incelenmiştir.

Üçüncü ve son bölümde ise, bağımsızlık sonrası Türkiye-Gürcistan ilişkilerinin gelişimi ve ilişkilerin taraflar açısından önemi belirlenmeye çalışılmıştır. Yine üçüncü bölümde Türkiye-Gürcistan ilişkileri siyasi, ekonomik, ticari ve sosyo-kültürel bağlamda ele alınmıştır. Ekonomik ve ticari ilişkilerde, enerji politika ve projeleri ile iki ülke arasında yürütülen çeşitli projelerin ilişkiler üzerindeki etkileri ve rolleri değerlendirilmiştir. Bölüm sonunda ise, Türkiye-Gürcistan ilişkilerinin geleceğine ilişkin genel bir değerlendirme yapılmıştır.

5.SONUÇ

Türkiye-Gürcistan ilişkilerinde; bağımsızlığını kazanan Gürcistan'ın Türkiye'ye karşı olumsuz önyargılarla başlayan ilişkileri Türkiye'nin dostluk ve iyi niyet doğrultusunda yaklaşarak Gürcistan'ın bağımsızlığını tanınması, sınır ve toprak bütünlüğüne saygı duyması ile ilişkiler olumlu yönde gelişmiştir. İki ülke arasında imzalanan siyasi anlaşmalar, ekonominin gelişmesine katkı sağlayan ticari anlaşmalar ve beraber yürütülen uluslararası projeler, sosyo-kültürel gelişimi ilerletmek amaçlı kurulan vakıflar, dernekler, okullar ve Türkiye'nin öncülüğünde kurulan örgütlere Gürcistan'ın katılımı ile olumlu desteği, aynı şekilde Türkiye'nin Gürcistan'a NATO ve AB gibi uluslararası kuruluşlara katılım isteğindeki tam desteği Türkiye- Gürcistan ilişkilerinin karşılıklı bağımlılık koşullarının çok boyutlu bir nitelik kazandığını ve ilişkilerin artarak ilerlediğini göstermektedir. Tüm bulgular değerlendirildiğinde, Gürcistan Türkiye'nin Kafkasya'ya, Türkiye ise Gürcistan'ın Avrupa'ya açılan kapısı oldukları, bu nedenle stratejik olarak her iki ülkenin de birbirleri açısından vazgeçilmez önem taşıdıkları ve bu bağlamda iki ülke arasındaki ilişki ve işbirliğinin artarak geliştiği sonucuna varılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK GÜRCİSTAN'IN COĞRAFI, DEMOGRAFİK, SOSYAL, EKONOMİK VE SİYASAL YAPISI, BÖLGESEL KONUMU, TARİHÇESİ VE ETNİK SORUNLARI

1.1. KAFKASLARIN COĞRAFI YAPISI VE GÜRCİSTAN'IN GENEL PROFİLİ

Çalışmanın bu başlığı altında, Gürcistan Cumhuriyeti'nin de içinde yer aldığı Kafkasya Bölgesinin coğrafi yapısı ile konumu ve ülkeye ilişkin genel bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde Gürcistan'ın yer altı ve yerüstü doğal kaynakları ele alınmıştır.

1.1.1. Kafkaslar ve Kafkasya'nın Coğrafi Yapısı

Gürcistan'ı coğrafi ve stratejik anlamda tanımlayabilmek ve anlayabilmek için, öncelikle ülkenin içinde yer aldığı Kafkasların, bir diğer ifade ile Kafkasya'nın coğrafi konumu açıklanmalıdır.

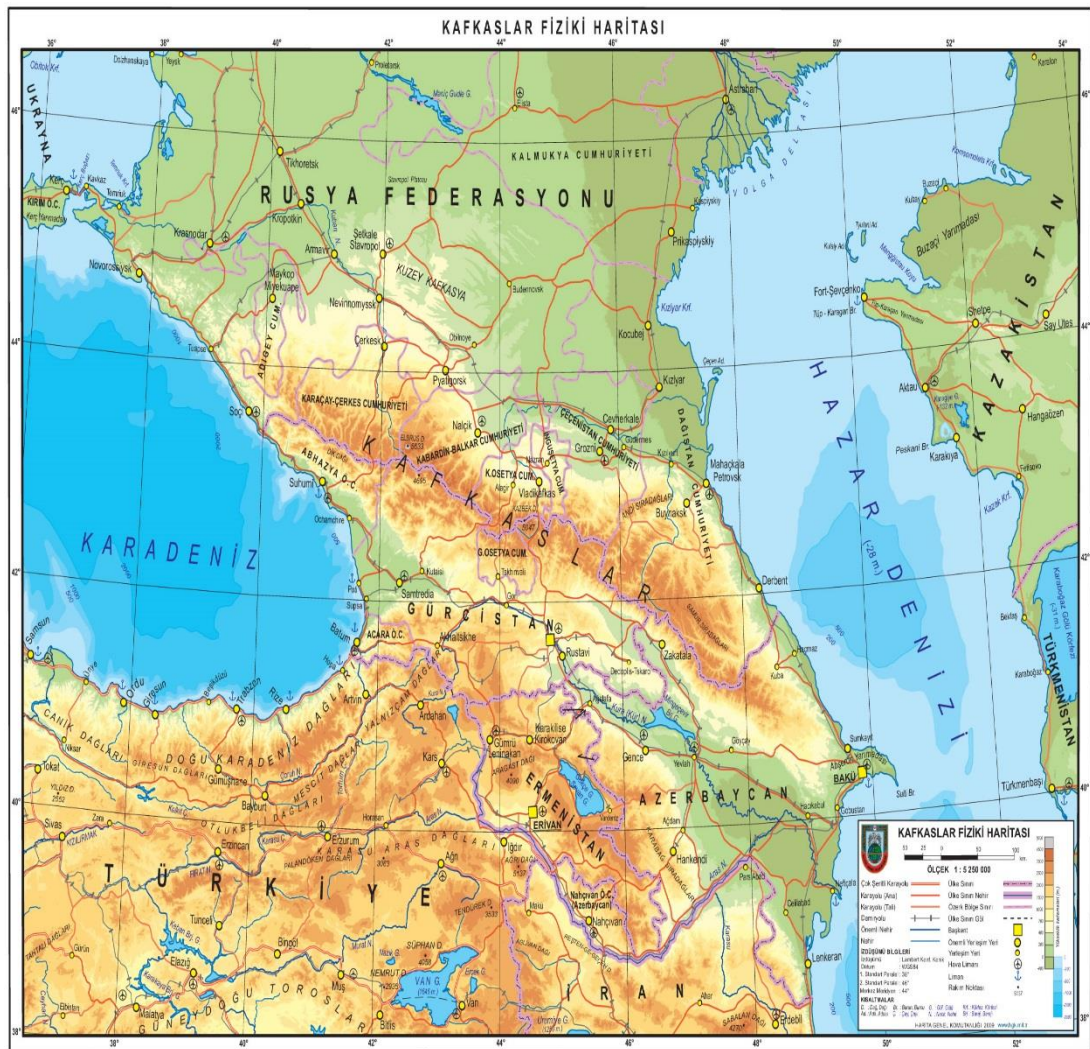
“Arapların, Mavera-i Kafkasya”, Avrupalıların “Trans Kafkasya” ve Rusların, “Zakafkasya” olarak bahsettikleri Kafkasya, Büyük Kafkas Sıradağlarının güneyinde yer alan, tarihi bir bölgedir. Siyasi ve coğrafi bakımdan genel olarak “Sirkafkasyon” ve “Trans Kafkasya” şeklinde ikiye ayrılan Kafkasya bölgesinin doğusu Asya, batısı ise Avrupa kıtalar içinde ele alınmaktadır” (Avşar, 1997:1875). Avşar'ın ifadelerinden de anlaşılacağı üzere Kafkasya, doğu ile batı, Asya ile Avrupa arasında yer alan bir bölgedir. Kafkasya, sahip olduğu bu jeopolitik konumdan dolayı hem siyasi hem de coğrafi anlamda stratejik öneme sahip bir bölgedir.

“Karadeniz ile Hazar denizi arasında Doğu-Batı paralelinde uzanan ve yüksekliği orta kısımlarda beş bin metreyi aşan sıradağlar günümüzde “Kafkaslar” adıyla tanınmaktadır. Kafkaslar, Karadeniz'in doğu kıyısından 38°-50° Kuzey

enlemleri ile 37°-50° Doğu boylamları arasında yer almaktadır. Kuzeybatı Güneydoğu yönünde 1200 km, Kuzey-Güney yönünde de 600 km uzunlukta ve 470.000Km²'yi kaplayan dağlık bir alanda yer alır” (Sekin, 2006: 28). Siyasal anlamda olmasa da coğrafi anlamda Kafkasya dağları Avrupa’yı Asya’dan ayıran çizgi olarak kabul edilmektedir.

Aşağıda yer alan fiziki haritada, Kafkaslar bölgesi ve bu bölgede yer alan ülkeler görülmektedir.

Şekil 1: Kafkasların Coğrafi Haritası

Kaynak: Kafkaslar Fiziki Haritası, http://www.hgk.msb.gov.tr/CografikUrunKatalogu/tematik/resimler/Kafkaslar_Fiziki_A4.jpg, (Erişim Tarihi:10.10.2014).

“Coğrafyacılar Kafkasya’yı Kuzey ve Güney olarak ikiye ayırmışlar; bölgenin tarihi, etnik, sosyolojik yapısını derinlemesine incelemeyen siyaset bilimciler tarafından da Kuzey Kafkasya ve Güney Kafkasya isimleri literatüre sokulmuştur.” (Tavkul, 2002: 11-13).

Kafkasya coğrafyasını sıradağlar ortadan bölmüş ve “ Dağların kuzeyinde ve günümüzde Rusya Federasyonunun sınırları içerisinde kalan Adige, Karaçay-Çerkesya, Kabardin- Balkar’ya, Kuzey Osetya, Çeçen, İnguşetya ve Dağıstan Özerk Cumhuriyetlerinin içerisinde kaldığı bölüm “Kuzey Kafkasya” olarak adlandırılmaktadır.” (Çelikpala, 2006: 64).

Dağların güneyindeki Güney Kafkasya ise; “Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan Cumhuriyetleri ile Abhazya, Acara, Dağlık Karabağ, Nahçıvan Özerk Cumhuriyetleri ve Güney Osetya bölgesinden meydana gelmektedir. Güney Kafkasya bölgesinin literatürdeki adı “Kafkas ötesidir.” (Tavkul, 2002: 11-12).

Güney Kafkasya bölgesi ele alındığında, “Gürcistan sahip olduğu coğrafi konumu, Azerbaycan nüfusunun büyüklüğü, bölgesel anlamda sahip olduğu ekonomik potansiyeli ve zengin yer altı kaynakları nedeniyle, Ermenistan ise bölgenin en güçlü devleti Rusya ile olan askeri işbirliğinin ve “çözülme” rolü temelinde üstlendiği rolden dolayı” ayrı ayrı stratejik öneme sahiptirler (Ogan ve Ağacan, 2001: 27).

Gürcistan, Güney Kafkasya bölgesinde yer alan Azerbaycan ve Ermenistan’dan farklı bir özelliğe de sahip olup, aynı zamanda Karadeniz’e kıyısı olan bir devlettir. Gürcistan’ın Karadeniz’e kıyısının olması ülkeye aynı zamanda jeopolitik bir önem kazandırmakta ve Orta Asya ülkelerini Batı’ya bağlayan en kısa güzergahı oluşturmaktadır.

1.1.2. Gürcistan’a İlişkin Genel Bilgiler

Resmi adı “Gürcistan Cumhuriyeti” olan ülke, halk arasında “SAKAR TVELOS RES PUPLİKA” yani Kafkasya da bir ülke olarak da telaffuz edilir. Ülke

41°-44° Kuzey enlemleri ile 40°-47° doğu boylamları arasında yer almaktadır. Güney Kafkasya olarak adlandırılan bölgede yer alan Gürcistan, 69.700 km²'lik yüzölçümüne sahiptir. Sahip olduğu toprak büyüklüğü ile dünyanın en geniş 120. ülkesi konumundadır. Gürcistan; “kuzeyden Rusya Federasyonu, doğudan Çeçenistan, İnguşetya, Kuzey Osetya, Kabardey-Balkar, Karaçay-Çerkez Özerk Cumhuriyetleri, güneyden Ermenistan güneydoğudan Azerbaycan, güneybatıdan Türkiye ve batıdan ise Karadeniz” tarafından çevrelenmektedir (Esen, 2011: 2).

Gürcistan kara sınırı uzunlukları Türkiye ile 252 km, Azerbaycan ile 322 km, Ermenistan ile 164 km, Rusya ile 723 km ve Karadeniz ile 310 km'dir (Alsirt, 2009: 4). Ülkenin en uzun sınır komşuları olan Rusya ve Azerbaycan'ın ardından Türkiye 3. sırada yer almaktadır. Buna karşın Gürcistan'ın, toplam kara sınırlarının yaklaşık %20'si doğrudan bir ülke ile olmayıp Karadeniz'e dir.

Gürcistan'ın 3. Büyük sınır komşusu olan Türkiye ile sınırları Sarp Köyü'nden başlamaktadır. “Sarp köyü çizilen sınır nedeniyle ikiye bölünmüştür. Karadeniz kıyılarından hemen sonra eğimli ve dağlık yerlerden geçen sınır, uzun bir süre dağlar ve platolar üzerinde devam etmektedir. Aktaş Gölü'nü (Hazapin=Azap) ikiye böldükten sonra güneye yönelir ve Ardahan Platosu üzerinde bir süre devam ettikten sonra Ermenistan sınırına ulaşmaktadır. Bu sınır üzerinde Sarp Gümrük Kapısı bulunmaktadır.” (Alsirt, 2009: 5-6).

Ülkenin başkenti Tiflis'tir. 2011 yılı nüfus sayımlarına göre Gürcistan'ın nüfusu 4.585.874 kişidir. Genel olarak nüfusun önemli bir kısmı büyük şehirlerde yaşamakla birlikte, ülkede büyük şehirlerin nüfusları başkent Tiflis haricinde düşüktür. 2011 yılı verilerine göre ülkenin en büyük şehri olan Tiflis'in nüfusu 1.066.100 kişi iken, bunu sırasıyla Kutavi 186,300 kişi, Batum 121.806 kişi, Rustavi 116,384 kişi ile izlemektedir. Gürcistan'ın diğer şehirleri ise daha düşük nüfusa sahip olup sırasıyla en fazla nüfusa sahip şehirler olarak; Zugdidi 75.550 kişi, Gori 49,500 kişi, Poti 47,150 kişi, Akhaltsikhe 46,134 kişi, Sukhum 43,700 kişi, Samtredia 29.700 kişi olarak yer almaktadır.

mücadelesinde bulunmuşlar ve fiilen bağımsızlıklarını kazanmışlardır (DTM Gürcistan Ülke Raporu, 2012). Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, Gürcistan'ın demografik ve etnik yapısı ayrıntılı olarak ele alınarak açıklanacaktır.

1.1.3. Gürcistan'ın Yeraltı ve Yerüstü Kaynakları

Sahip olduğu güzel iklimi ve tarıma elverişli toprakları yanı sıra hayvancılık, Kafkas Dağları'nda bulunan önemli maden yatakları ve maden suları, gelişmiş sanayisi, güzel tabiatı ve florasına bağlı turizm olanakları, Gürcistan'ın önemli yer altı ve yerüstü kaynakları arasında saymak mümkündür.

“Gürcistan topraklarının %13'ü dar arazi, %33,4'ü meyilli arazi kalan kısmı da dağlık alandan oluşmaktadır. Toprağın yaklaşık %44'ü tarım amaçlı kullanılmaktadır. Tarım alanlarının %21'i sulu arazidir. Nüfusun yaklaşık %40'ı tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Tarım ve hayvancılık %20,3 ile GSYİH içindeki en önemli kalemdir.” (Kartal, 2007: 57).

Kömür, demir cevheri, kurşun, çinko, bakır, molibden, manganez gibi maden yatakları yer altı kaynakları bakımından Kafkas Dağlar'ının zenginliğidir. Manganez, perlit, bakır, çelik, demir, çinko, kömür ve petrol en önemli madenlerdir. Petrol ve doğalgaz rezervleri oldukça kısıtlıdır. “Dünyadaki en zengin Manganez rezervleri Gürcistan'ın Chiatura bölgesindedir. Gürcistan'ın iki binden fazla sıralı suyu, tatil ve tedavi amaçlı kullanılan kaplıcaları, başka ülkelere ihraç da edilen maden suları en önemli doğal kaynaklarındandır. Borjomi kenti maden suyu endüstrisiyle ünlüdür.” (Alsirt, 2009: 7).

Gürcistan'ın dağlık bir bölge olması ve dağların tepelerindeki karların erimesi ve su kaynakları potansiyeli oluşturması, bu potansiyelin hidroelektrik üretiminde kullanılabilmesi, oldukça önemli bir doğal kaynak olarak tanımlanabilir. Gürcistan'ın, bu doğal kaynağı kullanabilmesi halinde, yıllık 160 milyar Kw/h. elektrik üretme kapasitesine sahip olduğu ifade edilmektedir (Shentadze, 2006: 56).

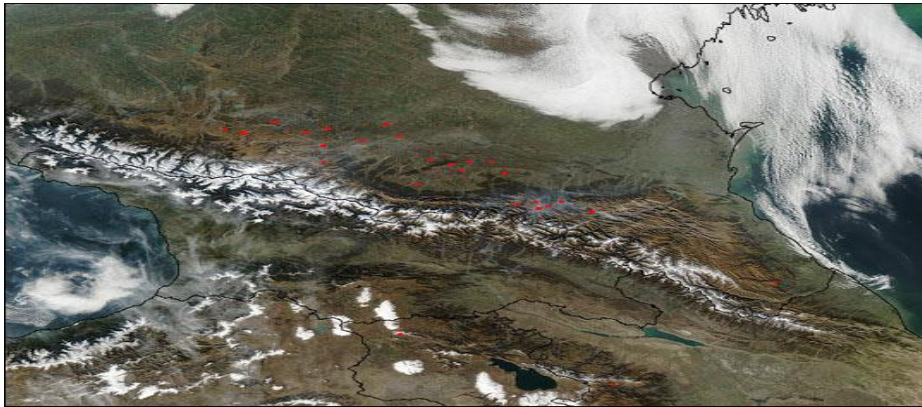
1.2. GÜRCİSTAN'IN COĞRAFI, SOSYAL, DEMOGRAFİK VE EKONOMİK YAPISI

Çalışmanın bu başlığı altında Gürcistan Cumhuriyeti'nin, coğrafi yapısı ve özellikleri, sosyo-demografik yapısı ve özellikleri ile ekonomisi, literatür taraması sonucu ulaşılan bilgiler yardımı ile açıklanmıştır.

1.2.1. Gürcistan'ın Coğrafi Yapısı, İklimi ve Florası

Gürcistan, dağlık araziye sahip bir ülke olup (Şekil.3), üç ana bölgeye ayrılmaktadır. Büyük Kafkas Sıradağlarının yer aldığı bölge, ülkenin Kuzeyinde yer alan birinci kısımdır. Ülkenin orta bölümünde yer alan düzlükler ikinci kısımdır. Gürcistan'ın güneyinde bulunan, yaylalardan oluşan Küçük Kafkas Dağları'nın olduğu bölüm ise üçüncü kısımdır. Aşağıdaki şekilde Büyük (Kuzey) ve Küçük (Güney) Kafkas Dağları'nın uydudan çekilmiş görüntüsü yer almaktadır.

Şekil 3: Büyük ve Küçük Kafkas Dağlarının Uydudan Görünümü

Kaynak: Büyük ve Küçük Kafkas Dağları, <http://earthobservatory.nasa.gov/NaturalHazards/view.php?id=10538> (Erişim Tarihi: 11.01.2015).

Gürcistan'ın güneyinde ve Karadeniz'e yakın kesimde Kalhita Ovası yer almakta, iç kısımlarda ise Kartli Ovası diye tanımlanan yüksek bir plato bulunmaktadır. Oldukça zengin akarsu kaynaklarına sahip Gürcistan'da toplam 25 akarsu bulunmaktadır. Bu akarsulardan İnguri, Rioni ve Kadori nehirleri Kalhida Ovasını, Kura Nehri ve kolları ise Kartli Ovasını sulamaktadır. Hazar Denizi

havzasına akan nehirler; Mikvasi (1364 km), Tergi (623 km) Alazani (327 Km), Erguri (213 km)'dir. Ülkenin önemli gölleri ise; Paravani, Hazapini, Paliostomi Tabatukuri, Ritsa ve Bazaleti'dir (Kartal, 2007: 53-56)

Şekil 4: Gürcistan Fiziki Haritası

Kaynak: Gürcistan Fiziki Haritası, <http://ulkeharitasi.blogspot.com.tr/2013/03/gurcistan-haritas-buyuk-boyutlu.html>, (Erişim Tarihi: 11.10.2014).

“Gürcistan’da yer alan akarsular, taşımacılık yapılmasına uygun olmamasına rağmen, büyük hidroelektrik enerjisi üretimi için son derece uygundur. Ülke sınırları içerisinde 850 göl ve yarısından fazlası termal olmak üzere 2000 civarında mineral su kaynağı bulunmaktadır.” (Taşkın, 2006: 15).

“Gürcistan’ın Karadeniz sahili ve Rioni havzasında ılık, nemli ve yarı tropik bir iklim görülmekte iken, ülkenin doğusunda daha karasal bir iklim hüküm sürmekte olup kışları soğuk, yazlar ise kuru ve sıcak geçmektedir. Gürcistan topraklarının büyük bir çoğunluğu orman ve çalılıklarla kaplıdır. Ülkenin florası incelendiğinde ormanlar; meşe, kestane, kayın, Kafkas köknarı, dişbudak, ıhlamur, pitsunda çamı

gibi değişik ağaçlar ile kaplıdır. Çoğunluğu ormanlarla kaplı olan bu topraklar yabancı hayvan bakımından da zengindir. Bu hayvanlar yaban domuzu, karaca, Kafkas geyiği, vaşak, kurt, bozayı, tilki, çakal, dağlık bölgelerde keçi, Kafkas antilobu, kartal, orman tavuğu' dur. Gürcistan yer altı kaynakları açısından da oldukça zengindir.” (Kartal, 2007: 58-60). Gürcistan, sahip olduğu coğrafi özellikleri ve iklimi nedeniyle turistlerin ve araştırmacıların ilgisini çekmektedir.

1.2.2. Gürcistan'ın Sosyo-Demografik Yapısı ve Özellikleri

Gürcistan'da yaşayan halk kendilerini Kartvelebi olarak tanımlarken, yaşadıkları ülkeyi Sakartvelo, konuştukları dili ise Kartuli olarak tanımlamaktadır. Gürcülerin kendilerini bu şekilde tanımlamalarının temelinde, kökenlerini İncil'e ve dini mitolojiye dayandırma düşüncesi yatmaktadır (Grigorianz, 1999: 21).

Gürcistan'ın nüfusu 2010 yılı sayımlarına göre 4 milyon 600 bin kişidir. Ülkenin nüfusu 1990'lı yıllar ile karşılaştırıldığında, tersine nüfus artışı ve önemli sayılabilecek bir düşüş olduğu görülmektedir.* Gürcistan'ın nüfusundaki bu önemli düşüşün temelinde yatan nedenler arasında, düşük doğum oranı, ekonomik sıkıntı neticesinde yaşanan göçler, Abhazya ve Güney Osetya gibi ülkeden kopan bölgelerin nüfuslarının sayılmaması gösterilebilir (Esen, 2011: 5).

Gürcistan'ın demografik yapısı incelendiğinde, nüfusun yaklaşık %83,8'ini Gürcüler ve alt gurupları Lazlar, Megreller, Suanlar oluşturmaktadır. Gürcülerden sonra en büyük etnik gruplar %6,5 Azeriler, %5,7 Ermeniler, %1,5 ise Ruslar, Abhazlar ve Osetler yer almaktadır. Ayrıca Gürcistan'da, farklı milletlerden küçük gruplar da yaşamaktadır. Örneğin; Batum ve çevresindeki Acarlar, kökleri itibari ile aslen Kıpçak Türkü'dür. Gürcülerin %83,8'lik etnik çoğunluğa sahip oldukları Gürcistan, aynı zamanda Güney Kafkasya'da “ana etnik grubun ülke geneline oranının en düşük olduğu ülke olma özelliğine sahiptir. Bu durum, siyasi olarak

* 1989 yılı nüfus sayımına göre Gürcistan'ın nüfusu 5.500.000 kişidir. **Kaynak:** Bora Esen, **Gürcistan Ülke Raporu**, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi, 2011, s.5.

devletin kontrolünde diğer etnik grupların etkisini artırmaktadır (Taşkın, 2006: 16; Alsirt, 2009:8-12; DEİK, 2012: 1).

Gürcistan'ın en büyük etnik grubu ve yerel halkı olan Gürcüler, günümüzde dünyanın farklı ülkelerinde yaşamlarını sürdürmektedir. Gürcü nüfusunun en yoğun olduğu yer Gürcistan olup, Gürcistan sınırları içerisinde yaklaşık 3.800.000 Gürcü yaşamaktadır. Ayrıca, Türkiye'de 1.500.000 kadar Gürcü kökenli bir nüfusun olduğu tahmin edilmektedir. Bunların yanı sıra; Rusya'da 398.000, ABD'de 150.000, Azerbaycan'da 50.000, İran'da 50.000, Batı Avrupa ülkelerinde 50.000 ve Ukrayna'da 34.000 Gürcü bulunmaktadır. Gürcistan'ın resmi dili Gürcücedir. Etnik çeşitliliğin fazla olması, dilsel dağılım açısından da çok çeşitliliğin olmasına neden olmuştur. Azerice, Ermenice, Svanca, Lazca, vs. konuşulan diller arasındadır. Abhazya Özerk Cumhuriyetinde Abhazca da resmi dil olarak kabul edilmiştir (Alsirt, 2009: 12; DEİK, 2012: 1).

Gürcistan nüfusunun büyük çoğunluğu Ortodoks Hıristiyan'dır. Nüfusun %81,9'u Gürcistan Ortodoks kilisesine bağlıdır. Hıristiyanlardan başka ülkede %9,9 oranında Müslümanlar, %3,9 Ermeni Apostolikler, %2 Rus Ortodokslar, %0,8 Katolikler vb. azınlık grupları bulunmaktadır (DTM Gürcistan Ülke Raporu, 2012: 7).

1.2.3. Bağımsızlık Sonrası Gürcistan'ın Ekonomik Yapısı, Gelişimi ve Özellikleri

SSCB Ülkeleri içerisinde en güçlü ekonomiye sahip olan Gürcistan; bağımsızlığını kazandığı 1991 yılını takip eden ilk yıllarda siyasi, idari ve çeşitli sorunların yanı sıra ekonomide de ciddi sıkıntılar yaşamıştır. Ülkenin bütün ekonomik göstergelerin de büyük düşüşler yaşanmıştır.

Gürcistan'ın resmi para birimi Lari (Gel)'dir. 2011 yılı verilerine göre 22, 440 milyar Amerika Birleşik Devletleri Doları (ABD Doları) GSYİH'si ile dünyada 121. büyük ekonomisidir. Yine 2011 yılı verilerine göre, kişi başına düşen milli gelir 5.050 ABD dolarıdır (DEİK, 2012: 7).

1993'te ekonomide yapısal değişim süreci başlatılmış 1995'de IMF desteğinde reform programı uygulanmaya konulmuş ve olumlu ilerleme gözlenmiştir. 1998'de Abhazya krizi, yolsuzluklar, Rusya'da yaşanan ekonomik kriz gibi sebepler Gürcistan ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir. 2000 yılında dış ticaretini canlandırmak için Dünya Ticaret Örgütü'ne WTO üye olmuştur. Gürcistan, bağımsızlık sonrası yaşanan krizler ve siyasal istikrarsızlıkların en üst noktaya ulaştığı 1998 yılında %2,9'luk, 2000 yılındaki %1,8'lik büyüme oranları ile en düşük büyümeyi gerçekleştirmiş, ancak 2003 yılında %11'1'lik, 2007 yılındaki %12,5'lik büyüme hızı ile büyümedeki en yüksek performanslarına ulaşmıştır. Kuşkusuz bu ekonomik büyümede, 2003'te yapılan seçimle Mikhail Saakashvili'nin iktidara gelmesi önemli bir faktördür. Saakashvili iktidarı, Gürcistan ekonomisinin kalkınması, istikrarsızlığın ortadan kalkması ve yatırım ortamının iyileşmesi yönünde yasal, finansal ve enerji sektörü reformları ile özelleştirme, vergi sistemi, kamu harcamaları ile yolsuzluk ve kaçakçılıkla mücadele konularında oldukça önemli reformları gerçekleştirmiştir (DEİK, 2012: 6-8).

Ancak, yapılan reformlar ile siyasal ve ekonomik alandaki sorunlar çözülmeye çalışıldıysa da tam başarı elde edilememiştir. Özellikle yolsuzluk ve kaçakçılık konusu ve buna bağlı kayıt dışı ekonomi, Gürcistan ekonomisini olumsuz yönde etkilemektedir. Ülkenin uzun yıllar egemenliği altında kaldığı Sovyet sistemi ve ekonomik istikrarsızlığa bağlı yolsuzluk ve rüşvet geleneği, toplumun kayıt dışı yöntemlerle ekonomik kazanç elde etmesini yaygınlaştırmakta ve bu davranışları normalleştirmektedir. Gürcistan'ın İstatistik Kurumu raporlarına göre kayıt dışı ekonomisi GSYİH'sinin %30'u olduğunu gösterirken, IMF bu oranın %60 olduğunu belirtmektedir (DEİK, 2012: 5). Ülkenin içinde bulunduğu bu durum, ekonomik büyümesinin gerçekleşmesi önündeki önemli ve ciddi bir engel olarak tanımlanabilir.

Ülkenin ekonomik sorunlarına çözüm bulabilmek için, 2008 Ocak ayı sonunda "beş yıllık ekonomik program" kabul edilmiştir. Bu programa göre Gürcistan merkezi hükümeti, sosyal harcamaları arttırmayı, fakirlik düzeyini azaltmayı, istihdam artışını, zamanla vergi yükünün hafifletilmesini, enflasyonla mücadeleyi, mali piyasanın daha fazla serbestleştirilmesini hedeflemiştir. 2008

yılında Rusya ile yapılan savaş sonucunda, Gürcistan ekonomisi %3,8 oranında küçülmüştür. Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattında ve Bakü-Tiflis-Erzurum doğal gaz boru hattı inşaatlarında meydana gelen faaliyetlerin olumlu etkileri neticesinde ekonomi büyüme eğiliminde güçlü bir artış gözlenmiştir. 2010 yılında %6,4 oranında büyüme gerçekleşmiştir. Bağımsızlık sonrası hiper enflasyonun yaşandığı ülkede, ekonomik politikalar yeniden revize edilmiş, 1998 Aralık ayında ulusal para birimi Lari devaüle edilerek enflasyonla mücadele yoluna gidilmiştir. Devalüasyon sonucunda 1998'de enflasyon oranı %19'a yükselmiş, izlenen sıkı para politikaları sayesinde %5'in altına çekilmiştir. Ülkenin enflasyon oranı yıllar itibari ile değişken bir grafik izleyerek düşüş eğilimi gösterse de, 2002 yılından itibaren tekrar %5'in üzerine çıkmıştır. 2012 yılı enflasyon oranı 7,95'tir. Yabancı yatırımlar ve aldığı bu borçlar ile ticaret açığını kapatmaya çalışan Gürcistan'ın 2011 yılı Aralık ayı itibari ile toplam dış borç miktarı 10 milyar dolar olarak kaydedilmiştir. 2011 yılında hedef pazarlar arasında en çok yabancı yatırımı kendine çeken 25.ülke olmuştur (DEİK, 2012).

Tablo 1: Gürcistan'ın 2000-2011 Yılları Arasında Temel Ekonomik Göstergeleri

Yıl	GSYH (Milyar Dolar)	Kişi Başı Milli Gelir (Dolar)	Büyüme Oranı (%)	Enflasyon Oranı (%)	İthalat (Milyon Dolar)	İhracat (Milyon Dolar)
2000	3,0	631	1,8	4,0	459	970
2001	3,2	629	4,7	4,6	496	1.045
2002	3,4	669	5,6	5,7	601	1.084
2003	4,1	867	11,1	4,8	831	1.469
2004	5,4	1.154	5,9	5,7	1.092	2.008
2005	6,4	1.430	9,3	8,2	1.472	2.687
2006	7,7	1.711	9,4	9,2	1.667	3.686
2007	9,8	2.227	12,5	9,2	1.970	4.790
2008	12,5	2.841	7,9	10,1	2.636	7.202
2009	10,8	2.454	-3,8	1,7	1.800	4.200
2010	11,7	2.681	6,4	7,1	2.400	5.000
2011	13,4	3.045	4,6	8,5	3.100	5.900

Kaynak: (DEİK, 2012: 9)

Tablo 1’de de görüleceği üzere, ülkenin ekonomik verileri oldukça yetersiz düzeydedir. Gürcistan, gelişmekte olan bir ülke statüsünde olup başlıca sanayi kolları, ağır motorlu taşıt, elektrikli lokomotif, iş araçları, hassas ölçü aletleri, torna tezgahı fabrikaları, metal işleme, gübre, sentetik, elyaf, ilaç üretimi, çay, konserve, tütün işletmeciliği, inşaat malzemeleri, kereste, kağıt, un hububat işleme, yem sanayi, demiryolu gereçleri, ormancılık ürünleri, mobilya yapımı ve dokumadır. 2011 yılı itibariyle sektörel dağılım olarak GSYİH içinde a hizmet sektörünün payı %60,9, sanayi sektörünün payı %28,7 iken tarım sektörü 10,4 ile en düşük paya sahiptir. Bu ekonomik verilere rağmen ülkede toplam iş gücünün %55,6’sı tarım istihdam edilmektedir (DEİK, 2012). Bu bağlamda Gürcistan ekonomisi, istihdam bazında tarıma dayalı bir yapı sergilemekte ve işgücünün önemli bir bölümünün tarımda istihdam edilmesine bağlı olarak ülkede işsizlik önemli bir sorun olarak yer almaktadır. Buna bağlı olarak pek çok Gürcü vatandaşı, ülke dışında istihdam arayışına yönelmektedir.

Üzüm, narenciye, çay, fındık, sebze, patates, buğday, tahıl, tütün gibi ürünler ülkenin en önemli tarım ürünleri arasında yer almaktadır. Buna karşın tarım ürünleri ihracatında tütün, çay, turunçgiller ve üzümünden elde edilen şarap bulunmaktadır. Balıkçılık, ipekböcekçiliği, arıcılık, büyük ve küçükbaş hayvancılık halkın önemli geçim kaynaklarındandır. Hidroelektrik enerji üretimi, maden çıkarımı, giderek gelişen makine yapımı Gürcistan ekonomisinin önde gelen sektörleri arasındadır. Gürcistan’ın tabiatı, iklimi, florası, tarihi ve kültürel zenginlikleri, Karadeniz kıyısındaki sahil şeridi, kış ve yaz turizmüne uygun alanları, ülkeyi turizm potansiyeli açısından önemli bir konuma getirmektedir. Gürcistan coğrafi konumu itibariyle doğu ile batı, kuzey ile güney arasındaki geçiş noktasında bulunan ve ülkeleri birbirine bağlayan bir köprü ülke konumundadır. Bu nedenle hava, kara, deniz taşımacılığı ve ticaretinden elde ettiği gelirler, ülke için en önemli gelir kaynakları arasında yer almaktadır (Alsirt, 2009: 6-7).

Gürcistan’ın ihracat hacminde önemli paya sahip başlıca ülkeler Hindistan (%16,2), Türkiye (%11,2), Azerbaycan (%9,9), ABD (%7,1)’dir. İhraç ettiği başlıca ürünler arasında %16,7 demirden metaller, %14,4 otomotiv, %11,4 bakır ve hurda

metaller yer almaktadır. Ülkenin ithalat hacminde önemli paya sahip başlıca ülkeler ise Türkiye (%18,9), Ukrayna (%10,6), Azerbaycan (%10,2), Çin (%8.1)'dir. İthal ettiği başlıca ürünler arasında %16,2 oranında petrol ve doğalgaz %6,1 oranında otomotiv, %3,7 oranında eczacılık ürünleri yer almaktadır. Gürcistan ile Türkiye arasındaki ekonomik işbirliğinin boyutları 2011 yılı itibari ile gelişmeye devam etmektedir. 2011 yılı verilerine göre Türkiye'nin ihracat ve ithalat hacmi içerisinde Gürcistan 41. sırada yer almaktadır (DEİK, 2012: 11).

Gürcistan'ın en önemli ekonomik gelir kaynakları arasında Orta Asya ve Kafkasya'daki doğal kaynakların Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı ve Bakü-Tiflis-Erzurum doğalgaz boru hattından elde edilen gelirler yer almaktadır. Buna karşın Gürcistan'ın enerji kaynakları arasında yer alan petrol ve doğal rezervleri sınırlıdır. Hidroelektrik enerji üretiminde yüksek bir potansiyele sahip olmasına rağmen (100-160 milyar kw) bunun çok az bir kısmını kullanarak (%10) üretebilmesi, başta doğal gaz olmak üzere diğer enerji kaynakları açısından ülkeyi başka ülkelere bağımlı kılmaktadır. Gürcistan enerji ihtiyacını Rusya, Türkmenistan ve Azerbaycan'dan karşılamakta ve enerji ithalatına bağlı dış borç stoku ülke ekonomisi için ciddi sorun teşkil etmektedir (DEİK, 2012).

1.3. TARİHSEL SÜREÇTE GÜRCİSTAN

Oldukça eski ve köklü bir tarihi geçmişe sahip Gürcülerin, buldukları coğrafyaya M.Ö. 7. yüzyılda Mezopotamya'dan geldikleri tahmin edilmektedir. Tarihteki ilk Gürcü Devleti M.Ö. 4. yüzyılın sonlarına doğru kurulmuştur. M.Ö. 1. yüzyılda Romalılar tarafından işgal edilen Gürcüler, M.S. 4. yüzyılda Hıristiyanlık dini ile tanışmıştır. M.S. 5. yüzyılda Kral Vahtang zamanında, sahip olduğu güçlü ordusu sayesinde oldukça güçlü ve iyi bir konuma gelmiştir. İslamiyet'in yayılmaya başladığı 7. yüzyılda Arap hâkimiyeti altına girmiş ve 9. Yüzyıla kadar Arap hâkimiyeti altında kalmıştır. Gürcistan 11. yüzyılda Türk kavimlerin ön Asya'ya göç etmeye başlaması sonucunda Türk istilasına uğramıştır. Gürcü tarihinde "Didi Turkaba" olarak adlandırılan ve sekiz yıl süren istilaların sonucunda Gürcistan yerle bir olmuş ve Selçuklu Türklerinin hâkimiyetine girmiştir. Yaklaşık 100 yıllık Türk

hâkimiyeti 11. yüzyılın sonlarında başlayan Haçlı Seferleri ile son bulmuştur. Gürcistan'ın kurucusu olarak da adlandırılan Kral David, Selçuklular ile yaptığı savaştan galip ayrılmış toprakların çoğunu geri alarak güçlü konuma gelmeyi başarmıştır (Shcntadze, 2006: 44).

“Onarıcı” veya , “Kurucu” olarak da adlandırılan Kral David savaşarak topraklarını genişletmenin yanı sıra, kiliseyi devletin denetimi altına almış, yönetimi merkezileştirmiş ve ülkesi için pek çok yenilikler yapmıştır. 1178’de yönetime gelen Kral David’in torunu III. Giargi’nın kızı Kraliçe Tamara’da, Gürcistan için oldukça önemli bir kimliğe sahiptir. Ülkenin bu dönemi “Altın Çağ” olarak adlandırılmaktadır (Grigoriantz, 1999: 213-214).

Gürcistan tarih boyunca Kral Vahtang, Kral David ve Kraliçe Tamara dönemlerinde yani üç defa dünya çapında İmparatorluk kurabilme şansını elde etmiş, Kraliçe Tamara döneminde de Trabzon’a kadar fetihler yapılmış, şartları nedeniyle elde edilen toprakların etkin yönetilememesiyle “Altın Çağ” dönemi de kapanmıştır. 13. yüzyılda Gürcü toprakları Moğol saldırılarına uğramış 18. yüzyıla kadar Osmanlı-İran arasında el değiştirmiştir. 18. yüzyıldan itibaren çarlık Rusya’nın hâkimiyetine giren Gürcistan, bağımsızlığa kavuşana kadar Sovyetler Birliği yapısı içinde yer almıştır (Shcntadze, 2006: 44).

Bu bağlamda Gürcistan tarihini Osmanlı hâkimiyeti dönemi, Rus hâkimiyeti dönemi ve bağımsızlık sonrası dönem olarak üç ana başlık altında incelemek mümkündür.

1.3.1. Osmanlı Hâkimiyetindeki Gürcistan Tarihi

Osmanlı İmparatorluğu’nun Anadolu’nun kuzeydoğusunda yer alan ve İstanbul’un fethi ile batı ile ilişkilerini koparan Gürcü prenslikleriyle ilgilenmeye başlaması XV. yüzyılın ortalarına rastlamaktadır. Gürcü kroniklerinin, bir Osmanlı donanmasının 1455’te Sohumi’yi aldığını ve burada idari teşkilat kurmayıp yönetimin haraca bağlaması şeklinde eski beylere bırakıldığını belirtir. Ceneviz kaynaklarında ise elli altı gemilik bir Osmanlı donanmasının 1454 Haziranında Sohumi bölgesine

gelerek burayı ve Batı Gürcistan kıyılarını vurduğu kaydedilir. Bu bağlamda ilk ciddi ilişkiler Karadeniz kıyılarında yer alan Abhaz ve Dadyân/Megrel bölgeleriyle kurulmuştur (Gümüş, 2000: 40-44).

Fatih Sultan Mehmet ve Yavuz Sultan Selim Hanların döneminde pek çok toprakları ele geçirilen Gürcistan, Yavuz'un ölümünden sonra Safevi hâkimiyetine geçmiştir. 1578 yılından Osmanlıların Çıldır da Safevileri yenmesi sonu Çıldır Eyaleti kurulmuş. 1590 yılından İran-Osmanlı arasında imzalanan antlaşmaya göre Gürcistan Osmanlı idaresine geçmiştir. XVIII. yüzyıla kadar iki ülke arasında el değiştiren Gürcistan, Kral II. Erekle'nin yönetime gelmesiyle yeniden toparlanmıştır. XVIII. yüzyılda, Osmanlı İmparatorluğu ile İran'ın zayıflaması ve Moğol saldırılarıyla yıpranan fakat onlardan elde ettiği toprak ve tecrübelerle güçlenen Rusya yeni bir güç olarak ortaya çıkmıştır. Arada kalmaktan yıpranan Gürcistan Kralı II. Erkekle bu coğrafyada Rusya'yı kendi için güçlü bir yandaş olarak görmüş ve siyasi bağımsızlığının tanınması şartıyla 1783'te Ruslarla Giorgievsk antlaşmasını imzalamıştır. Bu antlaşmayla Gürcistan siyasi ve ekonomik yönden Rusya'nın kolonisi haline gelmiştir. 1828-1829 Osmanlı-Rus savaşına kadar Rusya Gürcistan topraklarının büyük bir bölümünü ele geçirmiş ve 1829 yılında iki ülke arasında Edirne Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre Anapa'dan Batum'a kadar olan Karadeniz'in batı kıyısı ve Ahıska Ruslara verilmiş, Rusya'nın Gürcistan'daki hâkimiyeti Osmanlılar tarafından tasdik edilmiştir (Gürcistan Ülke Raporu, 2011: 3).

Gürcüler Osmanlı Devletine büyük hizmetlerde bulunmuşlar, önemli makamlara getirilmişlerdir. Osmanlı farklı kimliklerle birlikte yaşamayı savunduğu için Gürcülerde bu imparatorluğa canları pahasına sahip çıkmışlardır.” Gürcü olmak, vatansever olmakla eş tutulmuş, Osmanlı'da. Evliya Çelebi, Gürcistan'ı baştan aşağı gezmiş, gördüklerini kaleme almış ve bu millet için “Kavm-i Necip” temiz insanlar ifadesini kullanmıştır. Osmanlı Gürcüleri, devlete hizmet etme düşüncesiyle yaşamış, siyasi planlara alet olmamış, entrikalara karışmamışlardır. Siyasetin içinde olsalar da siyaset yapmamışlar daha çok hizmet etmeye kilitlenmişler ve hayır işleriyle uğraşmışlardır. 17 Sadrazam, 9 Yeniçeriağası, 6 Kaptan-ı Derya, 13 Nazır, 173 Vezir, Ordu Komutanı, Beyler Beyi, Sancak Beyi, Vali, 13 Mebus, 6 Şeyhülislam, 344

Ulema, 34 Şair, yazar ve ressam 488 saray ve devlet görevlisi, 23 Padişah annesi Şehzade eşi Osmanlı'da hizmet veren Gürcülerdir.” (Çevikalp, 2011).

1.3.2. Rus Hâkimiyetindeki Gürcistan Tarihi

Gürcistan'ın Sovyet dönemindeki Rusça adı Gruzinskaya Sovyetskaya Sotsialistiçeskaya Respublika idi (Yalçınkaya, 2006: 168).

“Çarlık Rusya'sının Kafkasya politikasında bir dönüm noktası olarak kabul edilen 1801 tarihinden itibaren Ruslar, Doğu Gürcistan'ı (Tiflis) ve diğer Gürcü bölgeleri olan, İmereti (Açıkbaş) Krallığını, Megreli ve Guri Prenslüklerini kısa sürede hâkimiyeti altına almıştır. Bu bölgelerde, Rusya, yeni idare sistemi kurarak, yeni idareciler atamış, böylece, Güney Kafkasya'da, , yaklaşık iki yüz yıl sürecek Rus hakimiyet süreci başlamıştır. Rusların, Gürcistan'da, hatta tüm Güney Kafkasya'da uzun süre kalmalarında (1990'lara kadar), şüphesiz, o bölgede kurmuş oldukları idare sisteminin büyük rolü olmuştur .”(Çapraz, 2006: 68).

Rusya'da 1917'de meydana gelen ihtilal 22 Mart 1917'de Güney Kafkasya'da Gürcüler, Azeriler ve Ermeniler arasında kısa adı OZAKOM olan Özel Trans Kafkasya Komitesi kurulmakla netice vermiştir (Şahin, 2002: 25).

Siyasi durum, Coğrafi konum özellikle de Gürcülerin bölgedeki önder rolleri Tiflis'in Güney Kafkasya'nın başkenti haline getirmiştir. Bölgedeki iç karışıklıklar ve halkın memnuniyetsizliği neticesinde OZAKOM'un yerine 28 Kasım 1917'de “Zakavkazy” diye isimlendirilen Trans Kafkasya Komiserliği kurulmuştur. Gürcü, Azeri ve Ermenilerin beraber kurdukları Trans Kafkasya Komiserliği ile “Bölgesel Sovyetler Merkezi” arasında meydana gelen çatışmalar sonucu Trans Kafkasya Komiserliği Sovyet Hükümetini tanımadığını bildirmiştir (Şahin, 2002: 14). 15 Aralık 1917'de İttifak devletleri ve Rusya arasında Brest-Lilovsk'da ateşkes yapılmış ve 3 Mart 1918'de Brest-Lilovsk anlaşması imzalanmıştır.

26 Mayıs 1918'de Tarans Kafkasya Demokrat Federal Cumhuriyeti dağılmış, aynı gün Gürcistan bağımsızlığını ilan etmiş, fakat Güney Kafkasya'ya karşı devam

eden ileri harekâta karşı Almanların himayesi altına girmişlerdir (Karabayram, 2011: 60).

Himayesi altına girdiği Almanya Birinci Dünya Savaşı sonunda yenilince Gürcistan önce İngilizler tarafından 21 Şubat 1921'de de II. Kızılordu tarafından işgal edilmiş ve Gürcistan'da Sovyet hakimiyeti ilan edilmiştir. 1922 yılında Trans Kafkasya Sosyalist federe Sovyet Cumhuriyeti'ne bağlanan ülke de 1924'te çıkan halk ayaklanması Sovyet yönetimince bastırılmış ve 1936 Anayasası gereğince Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kurulmuştur. Neticede Gürcistan, Sovyetler Birliğinin 15 Cumhuriyetinden biri olmuştur (Sekin ve Tekin, 2006: 30-32).

1.3.3. Bağımsızlık Sonrası Gürcistan Tarihi

Uzun bir dönem Çarlık Rusya'nın egemenliği altında bulunan Gürcistan'ın, bağımsızlığını yeniden kazanabilmek amaçlı başlattığı ulusal harekete, İlia Çavçavadze önderlik etmiştir. 26 Mayıs 1918'de bağımsızlığını ilan eden Gürcistan;,,Birinci Dünya Savaşı esnasında güçlü olduğuna inandığı Almanya'nın koruması altına girmiş fakat savaş sonunda Almanya ve müttefikleri yenilmesi ile İngilizler Gürcistan'ı işgal etmiştir. Gürcistan, Mayıs 1920'de Moskova yönetimi tarafından tanınmış fakat Bolşevik yönetimindeki Kızıl Ordu, Gürcistan'ı işgal etmiştir ve 1921'de bağımsızlığına son vermiştir. Bunun üzerine Tiflis'te Bolşevik yönetimi kurulmuş ve Gürcistan, Trans Kafkasya Sovyet Federe Cumhuriyeti'ne bağlanmıştır. "1936 Anayasası uyarınca Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kurulmuş ve Gürcistan Sovyetler Birliği'nin 15 cumhuriyeti içerisinde yer almıştır". (Sekin,2006:30-32)

1.4. GÜRCİSTAN'DA ETNİK SORUNLARIN YAŞANDIĞI BÖLGELER

1991 yılında Gürcistan bağımsızlığını ilan etmiş, bağımsızlığını kazanmasından sonraki iç politikasında en büyük hedefi toprak bütünlüğünü sağlamak ve etnik sorunlarını yatıştırmak olmuştur. Bağımsızlığının ilk yıllarında

iktidara gelen “Başkan Zviad Gamsakhurdia’nın otoriter yönetimi ve “Gürcistan, Gürcüler içindir” politikası, ülke içindeki silahlı çatışmalara zemin hazırlamıştır.” (Mert, 2004: 51). Bu sorunların yaşandığı bölgeler ve sorunlar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 2: Gürcistan’ın Etnik Sorunları

BÖLGE	SORUN	DURUM
Abhazya	Ağustos 2008’de savaş yaşandı, bağımsızlığını ilan etti, ancak Tiflis tanımıyor.	Aktif
Acaristan	Yerel yönetim Tiflis’i tanıyor.	Durgun
Javakheti	Ermeni ayrılıkçılar ile yerleşik Mesket (Ahıska) Türkleri gerilim	Durgun
Megrelya	Gamsakhurdia’yı destekleyenlerin odak noktası	Durgun
Güney Osetya	Ağustos 2008’de savaş yaşandı, bağımsızlığını ilan etti, ancak Tiflis tanımıyor.	Aktif
Pankisi ve Kodori Vadisi	RF, Gürcistan’ı Çeçen gerillaları bölgede himaye etmekle suçluyor.	Durgun
Rus Askeri Üsleri	Mevcut değil. BM barış güçleri, sorunlu bölgelerin güvenliğinden sorumlu.	Potansiyel /Durgun

Kaynak: (Devlet, 2005: 6)

1.4.1. Abhazya Özerk Bölgesi Sorunu

Gürcistan’ın özerk bölgelerinden biri olan Abhazya, ülkenin kuzeybatısında yer almaktadır. Abhazya, 8.600 km²’lik yüz ölçüme ve yaklaşık 242 bin kişilik nüfusa sahip olup, başkenti Karadeniz kıyısında bir liman kenti olan Suhumi’dir (Sapmaz, 2008: 72). Gürcistan’ın Abhazya bölgesinde yaşayan halk, Türkiye’de ‘Çerkez’ olarak adlandırılmakta ve bilinmektedir.

Tarihsel süreç incelendiğinde, Osmanlı İmparatorluğu’nun genişleme döneminde (Yavuz Sultan Selim ile başlayan süreçte), bölge Osmanlı egemenliğine geçmiş ve burada yaşayanların önemli bir kısmı İslamiyet’i kabul etmiştir. 16. yüzyılda Osmanlı toprağı olan Abhazya, çöküş döneminde bölgenin en güçlü devleti olan Çarlık Rusya’sının Kafkaslarda etkinliğinin artması ile birlikte 1810 yılında Rusya’nın hakimiyetine girmiştir. Osmanlı ile Rusya arasında 1877-1878 yılları arasında devam eden savaş sonrası, bölge halkının önemli bir kısmı Osmanlı İmparatorluğu topraklarına göçmüştür. Abhazların göçü sonrası boşalan bölgeye,

Gürcistan'dan gelen çok sayıda Gürcü vatandaşı yerleşmiştir (Yalçınkaya, 2006: 182).

Yaklaşık yüz yıllık Rusya hakimiyetindeki Abhazya, Sovyet Devriminden kısa bir süre sonra 1922 yılında Sovyetler Birliği'ne bağlı bir cumhuriyet olmuş ve 1936 yılında ise özerk statüde Gürcistan'a bağlı bir cumhuriyet haline getirilmiştir (Mert, 2004: 52).

1978 yılında Abhazya'nın, Gürcistan'dan ayrılarak SSCB'ye bağlı bir cumhuriyet olma isteğiyle başlayan Abhaz-Gürcü gerilimi, Moskova'nın uyguladığı politikaların etkisiyle, yerini etnik çatışma ve iç savaşa bırakmıştır (Sapmaz, 2008: 72-73).

Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecinde Abhazlar, Gürcistan'dan ayrıldıklarını ilan etmiştir. Bu amaçla 23 Temmuz 1992 tarihinde Abhazya Yüksek Sovyet'i halen yürürlükte olan 1978 tarihli Anayasayı reddederek, 1925 tarihli Anayasaya dönüş yaptıklarını ve bu anayasaya dayanarak bağımsız hale geldiklerini ilan etmiştir (Demir, 2003: 179-180). Birliğin dağılmasından sonra Abhazya'nın kendi sınırları içinde olduğunu iddia eden ve özerkliğini kabul etmeyen Gürcistan, bu bağımsızlık kararının ardından Abhazya'yı 14 Ağustos 1992'de işgal etmiştir. Gürcistan-Abhazya arasındaki savaşta, Rusya Abhazya yanlısı bir politika izlemiş ve arabuluculuk yaparak iki ülke arasındaki savaşın sonlandırılmasında etkin bir rol üstlenmiştir. Rusya'nın arabuluculuğunda 27 Temmuz 1993 tarihinde, Soçi'de iki ülke arasında ateşkes antlaşması imzalanmıştır (Yalçınkaya, 2006: 184). Ateşkes'in ardından İnguri Nehri, iki ülke arasındaki sınır olarak belirlenmiştir (Mert, 2004: 57).

Her ne kadar Gürcistan ile Abhazya arasındaki sorun çözülmüş gibi görünse de, gelecekte ortaya çıkabilecek sorunlara karşı, BDT barış güçlerinin Gürcistan-Abhazya sınırı olan İnguri Nehri'nin her iki yakasına konuşlandırılmasına yönelik 14 Mayıs 1994 tarihli antlaşma imzalanmıştır (Demir, 2004: 752). Şevardnadze'nin BDT'deki temasları sonucu, Rusya, Eylül 1994'te Abhazya sınırını kapatmıştır (Yalçınkaya, 2006: 185). Hemen sonrasında, yine aynı yıl içerisinde Abhazya Meclisi kabul ettiği yeni anayasa ile Abhazya Cumhuriyeti'nin kurulduğunu resmi olarak ilan

etmiştir. Ancak, Gürcistan, Rusya Federasyonu ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) bu kararı tanımadıklarını belirtmişlerdir (Sapmaz, 2008: 73-74).

Abhazya yönetimi, Gürcistan ile aralarındaki anlaşmazlıkların çözümünde, AGİT ve benzeri herhangi bir yapılanmanın müdahil olmasının koşullarının oluşmadığı, konunun Birleşmiş Milletler'in sorumluluğunda olduğu ve anlaşmazlığın çözümünde Moskova'nın rolüne büyük önem verdiklerini, dolayısı ile ABD'nin Kafkasya'da ortaya çıkan sorunlara karışmasına sıcak bakmamaktadır (Mert, 2004: 57). Bu bağlamda sorunun iki ülke arasında, Birleşmiş Milletler ve Moskova'nın kontrolünde çözümlenmesini savundukları söylenebilir. Nitekim 14 Ağustos 1997 tarihinde, dönemin Gürcistan Devlet Başkanı Şevardnadze ve Abhaz Lider Vladislav Ardzinba arasında Tiflis Deklarasyonu imzalanmıştır. Deklarasyonda her iki lider de, sorunların çözümü için tarafların askeri yöntemlere başvurmayacaklarını, çözümün barışçıl yollarla sağlanabilmesi için gereken çabayı sarf edecekleri ifade edilmektedir (Demir, 2004: 752).

Sorunun barışçıl yollarla çözümünde Türkiye'nin de girişimleri ve aktif rolü olmuştur. Bu bağlamda Türkiye'nin çözüme yönelik arabuluculuk girişimleri ile İstanbul'da Haziran 1999 tarihinde gerçekleştirilen barış görüşmelerinde, kalıcı barışın umudu belirlemiştir. Taraflar arasında 8-9 Haziran 1999 tarihinde imzalanan ekonomik ve hukuki işbirliği protokolleri, kalıcı barış için atılan en önemli adımlardan biri olarak adlandırılabilir (Yalçınkaya, 2006: 187).

Ancak Saakashvili'nin iktidara gelmesiyle, Gürcistan yönetiminin özerk bölgelere bakış açısı ve politikası değişmiştir. Nitekim Saakashvili'nin iktidara gelmesinin ardından Temmuz başında gazetecilere "*Abhazya'yı geri almak için bugün hazır değiliz, ancak 2 - 3 yıl içinde buna hazır oluruz*" açıklaması, Gürcistan'ın Abhazya'ya yönelik askeri bir harekatı ilişkin düşüncelerini ortaya koymakta ve hazırlık yapıldığı anlaşılmaktadır (Yalçınkaya, 2006: 187).

2004 Abhazya Devlet Başkanlığı seçimlerini, Rusya'nın açık desteği olan Rauf Hacimba yerine, umulmadık bir şekilde Sergey Bagapş seçilmiştir. Bir anlamda sessiz bir Abhaz Devrimi olarak nitelendirilebilecek bu seçim sonuçları, Rusya'nın

Abhazya politikasının da değişmesine neden olmuştur (Sapmaz, 2008: 74). Türkiye ile Abhazya'nın bu yeni dönemdeki ilişkileri ve her alandaki işbirliğinin görüşülmesine yönelik Sergey Bagapş'ın Türkiye resmi ziyareti, çeşitli nedenlerle gerçekleşmemiştir. Dolayısı ile Türkiye ile Abhazya arasında resmi bir işbirliği ve ilişkinin temellerinin atılması, Türkiye'nin Gürcistan dış politikası nedeni ile mümkün olamamıştır (Kanbolat, 2008).

2006 yılında Saakaşvili'nin Yukarı Kodor Vadisine Gürcistan askerlerini sokması üzerine Abhazya barış görüşmelerini durdurmuştur. 21 Nisan 2008'de Gürcistan'ın Rusya'yı Abhazya üzerinde uçan insansız Gürcü uçağını düşürmekle suçlamasının ardından Rusya'nın bölgedeki asker sayısında artış görülmüş Ağustos 2008'de Rusya-Gürcistan arasında savaş başlamıştır (Kasım, 2009: 69).

Abhazya stratejik konumu, Karadeniz'e kıyısı olması, Rusya'ya olan bağımlılığı ve Gürcistan'ın ülkeye karşı olumsuz politikaları gibi önemli sebeplerden dolayı Gürcistan'dan ayrılmıştır. Savaş sonunda Rusya, Abhazya'nın bağımsızlığını tanımış fakat bu durum Gürcistan tarafından kabul edilmemiştir.

1.4.2. Güney Osetya Özerk Bölgesi Sorunu

Gürcistan'ın bir diğer etnik sorunlu bölgesi ise Güney Osetya'dır. Güney Osetya, Büyük Kafkas Dağlarının güney eteklerinde kurulmuş, 3.900 km² yüz ölçümüne sahip, başkenti Şinvali (Tskhinvali) olan bölgedir (Demir, 2003: 188). Bölge, nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Oset'ler veya bir diğer adıyla Aset'lerden ismini almıştır. Buna karşın Osetlerin büyük bir kısmı Kuzey Osetya'da yaşamakta olup, Güney Osetya yer altı ve yerüstü kaynakları bakımından oldukça yetersiz, dolayısı ile ekonomik zenginliği olmayan bir coğrafyadır (Yalçınkaya, 2006: 189).

Bölge halkının kökenleri Hint-Avrupa ırkından gelmekte olup, Fars-İran kökenli bir Kafkas etnisitesine sahiptir. Kuzey ve Güney Osetya olarak iki özerk cumhuriyet halinde varlığını devam ettiren Osetya'nın, kuzey bölümü Rusya Federasyonu içinde, güney bölümü ise Gürcistan' a bağlıdır. Tarihsel süreçte bakıldığında Rusya'nın Güney Osetya'nın yönetimini 19. yüzyıldan itibaren Gürcü

Feodallerine bıraktığı görülmektedir (Sapmaz, 2008: 75-76). Ancak Bolşevik Devriminin ardından Sovyet yönetiminin Osetya'yı iki parçaya ayırdığı, bölgenin güneyini 1922 yılında Güney Osetya Özerk Bölgesi adıyla Gürcistan'a kuzeyini ise 1925 yılında Kuzey Oset Bölgesi adıyla Rusya Federasyonu'na bağlamıştır (Mert, 2004: 61).

Sovyetler Birliği'nin güç kaybederek dağılma sürecine girdiği 80'li yılların sonlarında 1988 yılında Güney Osetya, Gürcistan Merkezi Yönetiminden statüsünün özerk bölgeden çıkartılarak, özerk cumhuriyete dönüştürülmesini talep etmiştir. Bu talebin ardından yaklaşık 1 yıl sonra Güney Osetya Yönetimi, Rusya Federasyonu'na Kuzey Osetya ile birleşme yönündeki talebini ileterek, 1990 yılının Kasım ayında da bağımsızlığını ilan etmiştir. Bağımsızlık ilanının ardından Gürcistan 1991 yılı başında askeri bir müdahale gerçekleştirmiş ve Osetya'yı işgale etmiştir. Gürcistan'ın Güney Osetya işgali ve çatışmalarının durdurulması ve bölgenin istikrara kavuşturulmasına yönelik çabalar, ancak Haziran 1992'de Şevardnadze'nin iktidara gelmesinden sonra sonuç vermiştir. Gürcistan Devlet Başkanı Şevardnadze ve Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin ortak görüşmeleri sonucunda, anlaşmazlığın çözümü ve çatışmaların sonlandırılması amacıyla taraflar arasında 'Dagomis Antlaşması' imzalanmıştır. Antlaşma hükümleri gereği Rusya, Gürcistan ve Osetya birliklerinden oluşan barış gücü, 1992 yılı Ekim ayında bölgenin ve iki ülke arasındaki sınırın güvenliği için göreve başlamıştır (Çiloğlu, 1998: 179). Ancak Gürcistan 1995 yılında değişen Anayasa'sındaki maddelere dayanarak, Güney Osetya'nın özerk bölge statüsünü kaldırmış ve bölgeyi Şinvali adıyla doğrudan Tiflis yönetimine bağlamıştır. Gürcistan'da Saakashvili'nin iktidara gelmesinden sonra da ülkenin toprak bütünlüğünün korunmasına yönelik politikalar devam etmiştir. Saakashvili 2004 yılı Haziran ayında, etnik sorunlarla mücadele amacıyla "Osetya ile Yeniden Uzlaşma Planı" adıyla yeni bir politika açıklamış ve Güney Osetya bölgesinin kalkınmasına yönelik ekonomik projelere ağırlık vermiştir (Tavkul, 2002: 82-84).

Her ne kadar Gürcistan'ın toprak bütünlüğü konusunda çabaları ve girişimleri olsa da, Rusya'nın desteklediği Güney Osetya'da biri 1993 yılında diğeri de 2001 yılında yapılan iki ayrı halk oylaması sonucunda, halkın büyük çoğunluğunun kararı

ile bağımsızlık ilan edilmiştir. Ancak Güney Osetya'nın bu bağımsızlık ilanları gerek Rusya Federasyonu ve gerekse uluslararası toplumlardan gerekli desteği görmemiştir. 17 Şubat 2008 tarihinde bir Balkan ülkesi olan Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesinin ardından Güney Osetya Parlamentosu, kendi bağımsızlıklarının tanınması amacıyla başta Rusya Federasyonu olmak üzere, BDT, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği'ne çağrıda bulunmuştur. Güney Osetya'nın uluslararası bu girişimlerinin akabinde Gürcistan çeşitli nedenler ve sınır güvenliği bahaneleri ile 6 Ağustos 2008 tarihinde, Güney Osetya sınır bölgesindeki Gürcü yerleşim birimlerinden Oset yerleşim birimlerine taciz top ateşlerinde bulunmuştur. Bu saldırıların hemen ertesi günü sınır bölgesindeki birlikler karşılıklı ateşkes konusunda mutabakata varmış olmalarına rağmen, Gürcistan askeri birliklerinin Şinvali'ye girmeleri ile birlikte Gürcistan-Güney Osetya çatışmaları şiddetlenerek, bölgesel bir savaşın kıvılcımlarını ateşlemiştir (Kanbolat, 2008b).

Gürcistan'ın Şinvali'ye saldırması sonucu, Rus Askeri birlikleri Kuzey Osetya üzerinden Güney Osetya'ya girmiş ve böylece Rusya ile Gürcistan arasında gerçekleşecek bir savaşı başlatmıştır. Rusya-Gürcistan arasında Güney Osetya sorunu ile başlayan savaş, Rusya'nın Gürcistan'ı işgal etmesi ile birlikte giderek şiddetlenmiş ve uluslararası bir sorun niteliğine dönüşmüştür. Nitekim AB dönem başkanı Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy tarafından sunulan bir plan ile taraflar arasında süren çatışmanın sonlandırılması yönünde uluslararası girişim başlatılmıştır. Sarkozy Planı olarak ortaya konan antlaşma 16 Ağustos 2008 tarihinde savaşa taraf ülkeler tarafından imzalanmış ve Rusya'nın Gürcistan topraklarındaki işgali sona ermiştir. Savaşın ardından kısa bir süre sonra Güney Osetya yeniden bağımsızlığını ilan etmiştir. 26 Ağustos 2008 tarihinde Rusya, Güney Osetya ve Abhazya'yı ayrı ayrı bağımsız devletler olarak tanımıştır (Öztürk, 2009: 9). Rusya'nın Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanımaya rağmen uluslararası arenada bu kararı tanıyan Nikaragua dışında başka bir ülke olmamıştır. Nikaragua Devlet Başkanı Daniel Ortega, Rusya'nın Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanıdığını ilan etmesinin ardından bir açıklama yaparak, ülke olarak Güney Osetya ve Abhazya'yı bağımsız devletler olarak tanıdıklarını bildirmiştir (Kasım, 2009: 72).

1.4.3 Acara Özerk Cumhuriyeti Sorunu

Acara, Gürcistan'ın Karadeniz ve Türkiye sınırında bulunan, 3.000 km² yüz ölçüme sahip, başkenti Batum olan ve halkının büyük bir çoğunluğunu Acarların oluşturduğu, Gürcistan Cumhuriyetine bağlı özerk bir cumhuriyettir. Bölgeye adını veren Acarlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun yükseliş döneminde İslamiyet'i seçmiş Gürcüler olup, önemli bir kısmı Türkiye'ye göç etmiştir (Yalçınkaya, 2006: 198).

Önemli bir turizm merkezi olan Batum'un nüfusu yaklaşık 180.000 kişi olup, yoğun turizm dönemlerinde Acara'nın nüfusu 400.000 kişiye ulaşmaktadır. Batum merkezinde Müslüman nüfusun sayısı az olmakla birlikte, Acara Özerk Cumhuriyeti'nin köy ve kasabalarında kendilerini Gürcü Müslüman veya Acaralı Müslüman olarak tanımlayan ve büyük bir kısmı Türkçe diline vakıf Acara halkı yer almaktadır (Mert, 2004: 58). Toplam nüfusun yaklaşık 400.000 kişi olduğu Acara'da, demografik yapının büyük bir çoğunluğu (% 80) Müslüman Gürcü veya Acara'lılardan oluşmaktadır. Acara nüfusunun yaklaşık %10'u Rus ve %5'i ise Ermenilerden oluşmaktadır (Sapmaz, 2008: 77).

Acara, Osmanlı İmparatorluğu'nun Kafkasya'ya egemen olduğu 16. yüzyılda Osmanlı hakimiyetine girmiş ve nüfusunun büyük bir kısmı İslamiyet'i seçmiştir. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında yenilgiye uğrayan Osmanlı İmparatorluğu, Berlin Konferansında bölgenin hakimiyetini kaybetmiş ve Acara Gürcistan'a bırakılmıştır. Bolşevik Devrimi sonrasında, dönemin TBMM Hükümeti ve SSCB arasında imzalanan 13 Ekim 1921 tarihli Kars Antlaşması ile Türkiye Acaristan'ı, "kültürel ve dini haklarının sağlanması ve bölgeye özerklik tanınması koşulu ile Gürcistan'a ve dolayısıyla SSCB'ye bırakmıştır". SSCB'nin dağılımının ardından Acaristan, Gürcistan'a bağlı bir özerk cumhuriyet olarak varlığını devam ettirmiştir. Böylelikle, Türkiye, Acaristan'ın özerkliğinin ve sınırlarının değişmezliğinin garantörü durumundadır (Ağacan, 2004: 66).

Batı yanlısı Saakashvili'nin Gül Devrimi ile iktidara gelmesinin ardından Saakashvili, Acara'nın durumunu öncelikli bir sorun olarak görmüş ve ivedilikle değerlendirmeye almıştır. Bu bağlamda Saakashvili, Acara'nın özerkliğini

tanımadığını belirterek dönemin Acara Başkanı Aslan Abaşidze'yi 2004 yılında görevden almıştır. Acara bölgesinin siyasal yapısı irdelendiğinde, SSCB'nin dağılmasından 2004 yılına kadar geçen süreçte, kararlı ve istikrarlı bir politika izlediği, Türkiye ile ekonomik ilişkileri geliştirerek güçlü bağlar kurmaya çalıştığı görülmüştür (Gürses, 1998: 167).

Acara halkısının Müslüman Gürcü olmaları, bu bölge halkını Gürcistan Gürcülerinden ayırmaktadır. Bu bağlamda Acara 'ya tanınan özerklik, etnik kökenden ziyade dini temele dayalı bir statü olarak kabul edilmektedir. Türkiye'nin Kafkasya ve Avrasya'ya açılan kapısı niteliğine sahip Acara, hem Türkiye açısından hem de Türkiye-Gürcistan ilişkilerinin gelişmesi bakımından büyük önem taşımaktadır.

1.4.4 Cevati (Javakheti) Bölgesi Sorunu ve Ahıska Türkleri

Gürcistan'ın güney batısında bulunan Cevati (Cevahetya-Javakheti) bölgesinde çoğunlukla Ermeniler ve Gürcüler yaşamaktadır. Ermeniler bu bölgede en çok Ahirkelek ve Ninosminde rayonlarında yaşamaktadırlar.

Günümüzdeki Cevati bölgesinde, 1917 Bolşevik Devriminin hemen ardından 1918 yılında Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan Devletleri kurulmuştur. Bölgenin en sorunlu devleti olarak adlandırılabilir ve Rusya'nın desteğindeki Ermenistan, sık sık Gürcistan'dan Cevahetya, Azerbaycan'dan da Dağlık Karabağ Bölgesini istemiştir. Bu bağlamda sürekli Gürcistan ve Azerbaycan ile çatışan Ermenistan, siyasal anlamda bir başarı elde edemese de, bölgenin istikrar kazanmasına da engel olmuştur. Kuşkusuz Gürcistan'ın Cevati Bölgesi sorununun temelinde ve Ermenistan'ın bu sorunu sürekli gündemde tutabilmesinin arka planında Rusya yer almaktadır. Rusya, Sovyetler Birliği döneminde Güney Kafkasya'daki etnik ve demografik yapıyı değiştirerek, bölgede kontrol ve hakimiyet kurabilmiştir. Her ne kadar Ermenistan SSCB döneminde de gerek Cevati ve gerekse Dağlık Karabağ bölgelerine ilişkin toprak taleplerini dile getirirse de, Ermenistan'ın bu talebi o dönemdeki siyasi konjonktür gereği Moskova yönetimince kabul edilmemiştir

(Yalçınkaya, 2006: 214). Bir diğer ifade ile SSCB'nin bölgede güç ve kontrol etkinliği olduğu dönemlerde, Ermenistan'ın talepleri ciddiye alınmamıştır.

Ancak SSCB'nin dağılmasından sonra bağımsızlığını kazanan Gürcistan'ın ekonomik sıkıntılar ve etnik sorunlara bağlı toprak bütünlüğü sorunlarının çözümünde, Batılı devletlerden gereken ilgi ve desteği bulamaması sonucu, ister istemez 1994 yılında BDT'ye üye olmak zorunda kalmıştır. Kuşkusuz Şevardnadze yönetimini ve dolayısı ile Gürcistan'ı BDT'ye üye olmaya veya diğer bir ifade ile Rusya ile yeniden ittifak kurmaya iten nedenlerin başında, etnik sorunlar ve toprak bütünlüğünü koruyamama endişesidir. Gürcistan'ın BDT'ye üye olmasının ardından, taraflar arasında yapılan anlaşma gereği Rusya, biri Cevati bölgesinde olmak üzere Gürcistan'da dört tane askeri üs açma fırsatını ele geçirmiştir (Çelikipala, 2012: 7).

Bu süreç ve gelişmeler Cevati bölgesinde yaşayan Ermenileri cesaretlendirmiş, gerek Moskova ve gerekse Erivan'dan aldıkları destekle, Tiflis yönetiminden bağımsız hareket etmeye başlamıştır. Ancak, bölgedeki Ermenilerin bu tutum ve tavırlarında, Tiflis yönetimince bölgeye atanan valilerin Ermeni kökenli Gürcüler olması da ayrı bir etkiye sahiptir. Dolayısı ile Gürcistan'ın Cevati Bölgesi sorunun temelinde, Rusya ve Batı'nın Ermenilere karşı yumuşak ve taraflı politikalarının etkisi bulunmaktadır. Nitekim Ahılkelek'teki Rus Askeri Üssünün varlığı ve desteğini alan Cevati yönetimi, özgür ve başına buyruk tavırlar sergilemekten kaçınmamıştır (Alsirt, 2009: 37-38).

Cevati Bölgesinin siyasi yapısı ve durumuna ilişkin belirsizlik, Saakashvili döneminde de devam etmiştir. Cevati sorununun çözüm sülûğünde, bölgenin Ermenistan sınırında kalması ve bölgede yaşayanların büyük bir çoğunluğunun Ermeni kökenli Gürcülerden oluşması, diğer bir ifade ile Kafkasya'nın iç dinamikleri etkili olmuştur. Dolayısı ile Cevati Bölgesi, ne özerk olmayan bir statüyü kabul etmekte ne de tam anlamıyla özerk olabilmektedir. Kuşkusuz Cevati Bölgesini ve sorunu bu kadar önemli kılan ana neden, bölgenin Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı geçiş yolu üzerinde olmasıdır. Ayrıca bu bölge üzerinde akılları karıştıran bir diğer konu da, Ahıska Türklerinin geri dönüş sürecidir. Böyle bir gelişme, yalnızca Gürcistan'ı değil, Rusya, Ermenistan ve Türkiye'yi soruna dâhil etmektedir. Zira

Gürcistan'ın Avrupa Konsey'ine katılırken sunduğu şartlardan biri, Ahıska Türklerinin bu bölgeye geri dönüşünü kolaylaştırmaktır (Şen, 2008: 47-48). Yukarıda anılan gerekçelerden ötürü Türkiye, Cevati Bölgesi ve sorununu yakından ilgilenmekte ve takip etmektedir.

Cevati Bölgesi'nde Ahıska Türkleri, Gürcistan'ın güneybatısında Türkiye ile olan sınırına yaklaşık 20 km mesafede bulunan Ahıska olarak adlandırılan bölgede yaşarlar. Coğrafi konumu itibari ile Ahıska, Mesketya Dağları'nın üzerinde kaldığı için, bölgede yaşayan halka Mesket veya Mesket Türkleri denilmekte ve bölge de Ahıska olarak adlandırılmaktadır. Ahıska, günümüzde Cevati olarak adlandırılan bölgesel yönetimin önemli bir parçası olarak ta bilinmektedir (Yalçınkaya, 2006: 205).

Ahıska'nın coğrafi konumu, Kars'ın Göle ilçesinden başlayan Kur ırmağının solunda, diğer bir ifade ile Kars ilinin kuzeyindedir. Bugünkü Ahıska halkı kendilerini 'evlâd-ı fâtihân*' olarak tanımlamaktadırlar. Ahıska halkının Türk olduklarına dair bir diğer güçlü kanıt ise, bölge halkının kullandıkları dilin Anadolu'da konuşulan Türkçeye olan benzerliğidir. Bolşevik Devrimi sonrasında kurulan Sovyetler Birliği Yönetimi, 1921 yılında bölgedeki Abhaz ve Acaraların özerk cumhuriyet kurmalarına izin verirken, bölgenin diğer bir etnik yapısı olan Ahıska Türklerine bu hakkı tanımamıştır. Tarihsel süreçte Ahıskalılar kendilerini farklı bir kimlik ve etnisite ile tanımlamak yerine Türk olarak kabul etmiş ve adlandırmışlardır. Sovyetler Birliği'nin Stalin döneminde, bölge halkının Türk kimliğinin asimilasyonu yönlü politikalar nedeniyle 1935-1936 döneminde Ahıska Türkleri 'Azerbaycanlı' olarak tanımlanmış ve Ahıska okullarında anadil eğitimi Azeri lehçesi ile sürdürülmüştür (Mert, 2004: 66).

Stalin döneminde Ahıska Türklerine karşı uygulanan asimilasyon ve baskı politikaları değişmemiştir. Özellikle Rusya'nın 2. Dünya Savaşı'na katılması ile

* Evlad-ı Fatihan, Osmanlı Devleti'nde Rumeli fatihlerinin çocuklarına ve Rumeli'ye sonradan yerleştirilenlere verilen isimdir. Bir başka kaynakta ise, Osmanlı İmparatorluğunda XVII. yy. sonlarına doğru Rumeli'deki Yörükler 'den meydana getirilen askeri teşkilat olarak ta adlandırılmaktadır. **Kaynak:** M. Taşyürek, Evlad-ı Fatihan Yurdu: Rumeli, 1999, <http://semerkanddergisi.com/evlad-i-fatihan-yurdu-rumeli/>, Alındığı Tarih: 12.01.2014.

birlikte, 1944 yılı Kasım ayında, bizzat Stalin'in emri ile Ahıskalı erkekler Alman ordusu ile savaşmaları için cepheye gönderilmiş, geriye kalan yaşlı, kadın ve çocuklardan oluşan büyük bir Ahıska Türkü grubu, Orta Asya'ya sürgün edilmiştir. Bu sürgün döneminde 120 bin Ahıska Türkünün yerlerinden edildiği, yolculuk sırasında çeşitli nedenlere bağlı 20 bin yaşlı, kadın ve çocuğun hayatlarını kaybettikleri tarihe acı bir kayıt olarak yazılmıştır (Taşkın, 2006: 101).

Sürgün edilen Ahıska Türklerinin yerleştikleri bölgelerin başında Özbekistan gelmektedir. 1989 yılında sürgünle gelen ve burada hayatını yeniden kurmaya çalışarak yaşayan, 106 bin civarında Ahıska Türkünün olduğu kayıtlarda yer almaktadır. Özbekistan'da yaşayan Ahıska Türklerinin çoğunluğu, Fergana Vadisi olarak adlandırılan bölgede bulunmaktadır. Ancak Özbekistan'da yaşayan Ahıska Türklerine karşı yürütülen hasmane tutum ve yaklaşımlar nedeniyle, pek çok kişi Özbekistan'dan ayrılmak zorunda kalmıştır. Bu süreçte Özbekistan'ın siyasi ve ekonomik temelli baskıları nedeniyle büyük bir kısmı 90'lı yıllarda Türkiye'ye göç etmeye başlamıştır. Nitekim Türkiye bu duruma kayıtsız kalmamış ve 1992 yılında "Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabul ve İskânına Dair 3835 Sayılı Kanun" gereği, başta en zor durumda olanlar olmak üzere, Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecek yıllık sayıdaki Ahıskalı Türk ailesi Türkiye'ye getirilerek Iğdır bölgesinde yerleştirilmişlerdir (Taşkın, 2006: 101).

1.4.5. Pankisi Vadisi

Gürcistan'ın bir diğer toprak bütünlüğü ve sınır sorunu da Pankisi Vadisi sorunudur. Pankisi Vadisi, Gürcistan'ın kuzeydoğusunda yer alan ve Çeçenistan ile olan sınırında yer alan önemli bir doğal geçittir. Bu bağlamda idari birim niteliği taşımayan ancak, vadiye yaşayan yaklaşık 10 bin kişi civarındaki Çeçen Mültecinin varlığı, Gürcistan açısından sorun teşkil etmektedir. Rusya ile Çeçenistan arasında süren savaşlar sırasında Rusya, Çeçen direnişçilerin Pankisi Vadisinde saklandıkları iddiası ile vadiye müdahale etmek istemesine Gürcistan karşı çıkmış, bunun üzerine Rusya'da 2002 yılında vadiyi bombalamıştır. Nitekim ABD'nin, 11 Eylül 2001 tarihindeki saldırıları düzenleyen El Kaide militanlarına yönelik operasyon için

Afganistan'a girmesinden sonra, örgüt militanlarının Pankisi Vadisinde saklandıkları bahanesiyle bu bölgeye askeri operasyon düzenlemesi de, vadinin bölgenin kontrolü açısından önemini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Pankisi Vadisi büyük devletlerin bölgeyi rahat kontrol edebilmek için kullandıkları bir yer olması nedeniyle Gürcistan açısından sorun teşkil etmektedir (Yalçınkaya, 2006: 191-195).

İKİNCİ BÖLÜM

SSCB SONRASI GÜRCİSTAN'IN GENEL DURUMU VE DIŞ POLİTİKA BAĞLAMINDA DÜNYA İLE İLİŞKİLERİ

2.1. GÜRCİSTAN'DA BAĞIMSIZLIK SONRASI GENEL DURUM

Sovyetler Birliğinin dağılma sürecinde 1990'lara gelindiğinde Moskova'nın, birliği oluşturan cumhuriyetler üzerindeki etkinliği giderek yok olmaya başlamıştı. Sovyetlerin yeniden yapılanma ve açıklık politikaları da bu dağılma sürecine bir çözüm getiremeyince, Sovyetlere bağlı Doğu Avrupa, Orta Asya ve Kafkas devletleri teker teker bağımsızlığını ilan ettiler. Bu ülkelerden biri olan Gürcistan da 9 Nisan 1991 yılında bağımsızlığını ilan etti (Yalçınkaya, 2006: 35).

Başkenti Tiflis olan ülkede 12 bölge bulunmaktadır. 8 il ve 63 ilçesi bulunan ülke Başkanlık sistemiyle yönetilmektedir. İdari yapısı; Abhazya, Acara ve Güney Osetya Özerk Bölgeleri'nden oluşmaktadır. Gürcistan'da Devlet Başkanı seçimleri 5 yılda bir, parlamento seçimleri ile yerel seçimler 4 yılda bir gerçekleştirilmektedir (Gürcistan Ülke Raporu, 2011).

1990'ların başında Gamsakhurdia liderliğinde "Yuvarlak Masa – Özgür Gürcistan" partisi kurulmuştur. Gamsakhurdia, Baltık ülkeleri gibi bağımsızlık ilan etmek istemiştir. 28 Ekim 1990'da Gamsakhurdia'nın başkanlığında özgürlük yanlısı partiler bir koalisyon oluşturmuşlar yapılan seçimlerde oyların % 64'ünü bu koalisyon almış ve 14 Kasım 1990'da teşkil edilen yeni Yüksek Sovyet, Gamsakhurdia'yı başkan seçmiştir (Demir, 2003: 120).

2.1.1. Zviad Gamsakhurdia Dönemi

Sovyetler Birliğinin çöküşünü hızlandıran eski Sovyet Cumhuriyetleri arasında öncü bir rol üstlenen Gürcü Milliyetçiler, aynı zamanda bağımsızlık sonrasında ‘Gürcistan Gürcülerindir’ söylemleri ile ülkedeki Gürcü milliyetçiliğini kışkırtmak suretiyle, bağımsız Gürcistan’da yaşayan diğer etnik grupları, ülkeye yabancılaştırmışlardır. Bu bağlamda, bağımsızlığını kazanmakla birlikte Gürcistan, farklı etnik grupların ve Gürcü Milliyetçilerin siyasi ve etnik güç savaşlarının yaşandığı bir ortama sürüklenmiştir (Ağacan, 2011: 58-61).

Sovyetler Birliği’nin, dağılmasından kısa bir süre önce, 28 Ekim 1990 tarihinde Gürcistan’da ilk çok partili seçimler gerçekleştirilmiş ve Gürcistan Yüksek Sovyet’i oluşturulmuştur. İlk Gürcistan Yüksek Sovyet’inin başkanlığına ise bağımsızlık sonrası ülkenin ilk devlet başkanı olarak seçilecek Zviad Gamsakhurdia seçilmiştir. Seçimlerden yaklaşık 5 ay kadar sonra 31 Mart 1991 tarihinde yapılan referandum ile Gürcistan’ın bağımsızlığı oylanmış ve 9 Nisan 1991 tarihinde Gürcistan bağımsızlığını ilan etmiş ve Cumhuriyeti benimsemiştir. Bağımsızlığın ardından 26 Mayıs 1991 tarihinde yapılan seçimlerde, Rusya karşıtı milliyetçi söylemleri ve güçlü kişiliği ile bilinen Gamsakhurdia, halkın %86’sının desteği ile Gürcistan Cumhuriyeti’nin ilk devlet başkanı olarak seçilmiştir (Alieva, 2000: 17).

Güçlü bir halk desteğini arkasına alarak devlet başkanı olan Gamsakhurdia, gerek politik tecrübesizliği, gerekse aşırı milliyetçi ve popülist yaklaşımları ile Gürcistan’ı gerçek anlamda tam bağımsız bir devlete dönüştürememiştir. Popülist ve milliyetçi yaklaşımları ile ülkede birlik ve bütünlüğü sağlayamaması, Gamsakhurdia’nın devlet başkanlığı bir yıldan daha kısa bir süre devam edebilmiştir. Gamsakhurdia, ülkenin bağımsızlığı ve toprak bütünlüğünü korumaya yönelik strateji ve ilişkilere dayalı bir dış politika gütmüştür. Gürcistan’ın toprak bütünlüğü ve bağımsızlığına karşı en büyük tehdit olarak Rusya’yı gören Gamsakhurdia, ülkesini Rusya’ya karşı koruyabilmek amacı ile Batı’nın desteğini sağlamaya yönelik bir tutum ve politikayı yeterli görmüştür. Ancak, dünya siyasi konjonktürün hareketli olduğu bu dönemde Batı, ilgisini Doğu Avrupa ve Rusya’ya yönelttiğinden

Gürcistan uluslararası arenada yalnız ve desteksiz kalmıştır. Ülkede meydana gelen iç savaşlar, etkili ve güçlü bir dış politikanın belirlenememesi ve siyasal çekişmeler, Gamsakhurdia'nın iktidarı kaybetmesine neden olmuştur (Çelikpala, 2012: 3).

2.1.2. Eduard Şevardnadze (Şevardnadze) Dönemi

Gamsakhurdia'nın hatalı iç politikalarından kaynaklı oluşan aşırı Gürcü Milliyetçiliğinin sonucu, etnik gruplar arasında ortaya çıkan iç savaş ve siyasal çekişmeler, henüz iktidarının birinci yılındaki devlet başkanı Gamsakhurdia'nın Gürcistan'ı terk etmesine neden olmuştur.

Gamsakhurdia'nın ülkeyi terk etmesinin ardından, eski Sovyetler Birliği Dış İşleri Bakanı ve Komünist Parti Politbüro üyesi Eduard Şevardnadze, 1992 yılının Mart ayında Gürcistan'a dönmüş ve yeni oluşturulan Gürcistan Devlet Konseyi'nin başkanlığını devralmıştır (Çelikpala, 2012: 4).

Şevardnadze'nin Gürcistan Devlet Konseyi başkanlığı görevini üstlendiği dönemde, ülkede siyasal ve etnik bağlamdaki sorunlar devam etmektedir. Şevardnadze'de halefi Gamsakhurdia gibi öncelikle Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün sağlanmasına yönelik siyasi ve idari bir düzenin kurulmasını hedeflemiştir. Ancak Şevardnadze'nin bir diğer amacı ise kendi siyasal iktidarını sağlamlaştırmak ve kimliğini partiler üstü siyasi bir konuma getirmektir. Bu amaçla, siyasal bir oluşum veya parti kurmak veya bunların üyesi olmak yerine, ülkedeki tüm siyasi partilere eşit uzaklıkta durmayı tercih etmiş, iktidarını korumayı ve meşrulaştırmayı hedeflemiştir. Gamsakhurdia döneminde uygulanan başkanlık sisteminin, otoriter bir yönetim modeli olduğu düşüncesi ile ülkeye 'meclis hükümeti' modeli getirilmiş ve hiçbir siyasi parti ile organik bağı bulunmayan, seçimle göreve gelecek 'parlamento başkanlığı' makamı oluşturulmuştur (Ağacan, 2011: 64-65). Bu dönemde ülkede yaşanan siyasal çekişmeler ve üst düzey siyasal rekabet dikkate alındığında, Şevardnadze'nin izlediği siyaset ve siyasal hamlesi sayesinde, kendisini bu rekabetin taraflarından birisi haline getirmeden, aslında fiili

devlet başkanlığı olan parlamento başkanlığına, karşısına bir rakip çıkmadan seçilmesini sağladığını söylemek mümkündür.

Ancak Şevardnadze, Gürcistan Parlamento Başkanı olarak iktidarda kaldığı 1992-1995 yılları arasında ve yeni anayasa düzenleyerek Başkan olarak seçildiği 1995 yılının sonuna kadar oldukça zorlu bir dönem geçirmiştir. Kuşkusuz bu zorlukların temelinde, yönetimi devraldığı 1992 yılının olumsuz iç koşulları yatmaktadır. Başta Güney Osetya olmak üzere Abhazya'da merkezi Tiflis Hükümeti'nin kontrolünün olmaması, Acara Bölgesinin giderek merkezi yönetime olan bağlılığının azalması ve ülkenin pek çok bölgesinin eski devlet başkanı Gamsakhurdia'ya bağlı ve Zviadist olarak adlandırılan silahlı grupların kontrolünde olması, olumsuz iç koşullardır (Çelikpala, 2012: 4).

Şevardnadze'nin göreve başladığı 1992 baharından, devlet başkanlığına geçtiği Ekim 1995 süreci, Gürcistan'ın görünümü açısından değerlendirildiğinde, siyasal ve etnik sorunların gölgesinde zayıf ve güçsüz bir devlet görüntüsü çizmektedir. Bu dönemde Gürcistan etnik sorunlarla boğuşan, Osetya ve Abhazya'da kontrol gücünü kaybetmiş, hatta Abhazya 23 Temmuz 1992'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Şevardnadze, ülke içindeki etnik ve siyasi güçlerin kontrolünü Rusya'nın egemenliğine boyun eğerek ve bölgedeki çıkarlarına uygun davranarak sağlayabilmiştir. Bu bağlamda Gürcistan'ın 1993 yılında Bağımsız Devletler Topluluğu'na (BDT) katılması, Rus askerleri ve askeri üstlerinin topraklarında kalmasına izin vermesi gibi tavizler ile Şevardnadze, 1995 yılında yapılan seçimlere her anlamda tek güç ve aday olarak girebilmesine olanak sağlamıştır (Alieva, 2000: 18).

Alieva'nın, Şevardnadze yönetiminin uygulamaları ve politikalarına ilişkin tespitleri irdelendiğinde, Şevardnadze'nin de Gamsakhurdia gibi toprak bütünlüğünün sağlanmasında, Rusya dışında alternatif müttefik ve destekçiler arayışı içinde olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, Batılı Devletlerin dağılan SSCB Cumhuriyetlerinden ziyade, ilişkilerde önceliklerinin Rusya olması, Gürcistan'ın uluslararası arenada yalnız ve desteksiz kalmasına neden olmuştur. Bu bağlamda

Şevardnadze, ülkesindeki etnik çatışmalar ve siyasal çekişmelerle mücadelede, zorunlu olarak Rusya'nın desteğine mecbur kalmıştır demek mümkündür.

Rusya yanlısı bir tutum sergileyen Şevardnadze, ülkesindeki siyasal aktörlerin rekabet güçlerini zayıflatmış, aynı zamanda milliyetçi eylem ve söylemleri olan gruplar ile bağımlı koparmıştır. Şevardnadze, Ekim 1995 seçimlerine kurucusu olduğu 'Gürcistan Yurttaşlar Birliği' partisi ile ve seçim öncesinde yapılan anayasa değişikliği sayesinde meclis hükümeti modelini kaldırarak, tekrar başkanlık sistemi ile girmiştir. Gerek başkanlık seçimlerinde Şevardnadze halkın %74'lük desteğini alarak başkan seçilmiş ve gerekse partisi %24'lük oy oranı ile Gürcistan Parlamentosunda çoğunluğu sağlayarak, seçimlerin galibi olmuştur. Devlet Başkanı Şevardnadze ve partisinin seçim başarıları, 1999 genel seçimleri ve 2000 yılında yapılan devlet başkanlığı seçimlerinde de devam etmiştir (Çelikpala, 2012: 8).

1995 seçimleri sonrasındaki dönem Gürcistan açısından ABD ve Batı'nın ilgisini çekmeye başladığı dönem olarak adlandırılabilir. ABD Başkanı Clinton'un ikinci kez başkan seçilmesi ile birlikte, Rusya'ya karşı olan ilgi azalmış ve hem ABD hem de batılı ülkelerin ilgisi, SSCB'nden bağımsızlıklarını kazanan cumhuriyetlere yönelmiştir (Çelikpala, 2012: 9). Bu durumu Batının, Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucu birlik içinde yer alan ve bağımsızlığını kazanan bu ülkeleri kendi yanlarına çekerek doğudan gelebilecek bir güvenlik tehdidini asgari düzeye indirgeme ve Rusya'nın yeniden bölgede güçlü konuma gelmesini önlemeye yönelik, bir strateji geliştirme hamlesi şeklinde açıklamak mümkündür.

Bu bağlamda Sovyetler Birliği'nden ayrılan ve bağımsızlığına kavuşan ülkelerin Avrupa-Atlantik güvenlik sistemine alınması yönündeki politikalar hem Batı'nın Rusya'yı etkisizleştirme çabaları olarak adlandırılabilirdiği gibi hem de Gürcistan'ın güvenlik sorunlarının uluslararası arenada farklı bir bakış açısı ile ele alınarak çözülmesi yolunu açmıştır. Özellikle Hazar petrolü ve gazının Batıya taşınması amacı ile hayata geçirilen, Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) petrol boru hattı Gürcistan'ı stratejik öneme sahip bir ülke konumuna taşımıştır. Bu süreçle birlikte 1997 ABD'nin yürürlüğe koyduğu 'Özgürlüklere Destek Kanunu' kapsamında hem ekonomik anlamda öncelikli, hem de uluslararası kuruluşlara üye olması

desteklenecek ülke olmasını sağlamıştır. Bu bağlamda Gürcistan'ın Güney Osetya ve Abhazya sorunlarının, uluslararası platformda çözülmesine yönelik adımlar atılmıştır (Çelikpala, 2012: 9). Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ABD-Gürcistan ilişkileri ve ABD'nin Gürcistan politikası ele alınacağından, bu başlıkta konu ayrıntılı olarak ele alınmamaktadır.

Nitekim 1995 sonrasında, Gürcistan ile Türkiye arasında da siyasal, ekonomik ve güvenlik boyutlarının da yer aldığı, çok boyutlu bir ilişki ve ortaklık gelişmiştir. Türkiye, Gürcistan açısından batıya açılan bir kapı olduğu gibi, Rusya ile olan ilişkilerini de dengeleyebilecek önemli bir sınır komşusu niteliğine sahip bir ülkedir. Çalışmanın üçüncü bölümünde Türkiye-Gürcistan ilişkileri siyasal, ekonomik ve diğer alanlarda ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Şevardnadze'nin 1992-1995 döneminde, Gürcistan etnik ve iç güvenlik anlamında sorunlarla boğuştuğu gibi, ekonomik anlamda da bir gelişme ve atılım sağlanamamıştır. Ülkedeki yönetim modeli, demokratik bir cumhuriyetten daha çok otoriter bir rejim görüntüsü çizmekte, ekonomide istenilen canlanma sağlanamamaktadır. Rüşvet, yağma ve tekelleşmenin yaygın olduğu bir siyasal-ekonomik görüntü içerisinde, devlet-mafya işbirliği yaygınlaşmıştır (Çelikpala, 2012: 8). Ancak Şevardnadze 1995 seçimleri sonrasında, BTC boru hattı ile ABD ve Batı'nın ilgisini çeken, ülkedeki siyasal zemini güçlendiren ve ekonomik anlamda hamleler yaparak büyüme sağlayan bir lider durumundadır. Buna karşın ülkedeki etnik sorunların çözülmemesi, Güney Osetya, Abhazya konularında istenilen sonuçlara ulaşılamamış olması ve Acara'nın merkezi Tiflis yönetiminden bağımsız bir feodaliteye dönüşmesi, Şevardnadze'ye karşı ülkede muhalif seslerin ve güçlerin gelişmesinde etkili olmuştur. İçlerinde Mikhael Saakashvili'nin de yer aldığı reformist muhalif grupların baskısı ile 23 Kasım 2003'te Şevardnadze görevinden istifa ederek siyaset sahnesinden çekilmek zorunda kalmıştır (Alieva, 2000:19).

Kuşkusuz, Gül/Kadife Devriminin temelinde Gürcistan'ın etnik, siyasal, yönetsel ve ekonomik sorunları kadar, dış faktörlerin de etkisi bulunmaktadır. Devrim sürecini etkileyen en önemli dış faktörlerin başında ABD'nin 11 Eylül 2001 terör saldırılarının ardından, dünyanın çeşitli stratejik noktalarında egemenlik

sağlama çabaları gelmektedir. Kafkasya ve Karadeniz’de ABD denetiminin sağlanması ve Rusya’nın bölgedeki nüfuzunun zayıflatılabilmesi açısından, Gürcistan üzerinde ABD kontrolünü zorunlu kılmıştır. Ayrıca BTC boru hattının ana güzergâhlarından biri olan Gürcistan’ın kontrol edilmesi tamamen ABD’nin çıkarlarının korunması anlamına gelmektedir. Ayrıca Afganistan ve Irak’ta askeri üstleri bulunan ABD’nin, Irak Savaşı’nda Türkiye’den yeterli desteği alamaması, bölgede kendi çıkarları doğrultusunda isteklerini yerine getirecek bir ülkenin varlığını zorunlu kılmıştır. Dolayısı ile 2005 seçimlerinde Gürcistan’da ABD çıkarlarını gözetecek ve emirlerini uygulayacak bir yönetimin iktidara gelmesi gerekmektedir. Bu bağlamda ABD’li ünlü yatırımcı George Soros’un faaliyetleri, sahip olduğu fonlar ve vakıflar aracılığı ile Gürcistan’a aktardığı mali destekler ve Gürcistan medyasının da desteği ile Gül/Kadife Devrimi’nin ateşleyicisi olmuştur (Memmedov, 2009:68-83).

Dolayısı ile Gürcistan’da gerçekleşen devrimi, tek başına ülkenin kendi iç dinamikleri ile açıklamak yanlış olacaktır. Ülkenin içinde bulunduğu yozlaşmış siyasal ve yönetsel yapıyı, devrimi ortaya çıkaran temel faktörler olarak değil, dış nedenlerin uygulanabilmesi için gereken koşullar olarak adlandırmak daha doğru olacaktır.

2.1.3. Mikhael Saakashvili Dönemi

2 Kasım 2003 tarihli genel seçimler, Gürcistan’ın siyasal dönüşümü açısından mihenk taşı niteliğindeki bir dönüm noktasıdır. Kuşkusuz bu durumun temelinde mevcut devlet başkanı Şevardnadze’nin, en büyük siyasi rakibi Saakashvili’nin önderliğindeki ‘Ulusal Hareket’in seçimlere girmesi ve seçimleri izleyen bağımsız gözlemcilerin raporlarına göre seçimi Şevardnadze’nin önünde galip bitirmesidir. Ancak Gürcistan seçim kurulu, seçimlerin kazananı olarak Şevardnadze’nin ‘Gürcistan Yurttaşlar Birliği’ partisini ilan etmesi, tarihe ‘Gül Devrimi veya Kadife Devrim’ olarak geçecek bir sürecin başlamasına neden olmuştur (Memmedov, 2009: 68-70).

Seçim sonuçlarının ardından Gürcistan’da, tüm muhalif gruplar, halk ve sivil toplum kuruluşları Kmara (Yeter) isimli gençlik örgütü liderliğinde örgütlenerek, organize şekilde seçim sonuçlarını protesto eden eylemler gerçekleştirmiştir. Bu eylemler bir anda tüm dünyanın dikkatini çekerek, ilginin Gürcistan’a yönelmesinde etkili olmuştur. Şevardnadze, toplumsal protesto ve tepkilere rağmen 22 Kasım 2003 tarihinde parlamentoyu toplamış ve parlamento başkanı seçimini başlattıysa da, Saakashvili başta olmak üzere parlamentoya gelerek istifasını istemelerine engel olamayarak, ertesi gün istifa ederek siyasetten çekilmiştir. Şevardnadze’nin istifasından sonra 4 Ocak 2004 tarihinde olağanüstü devlet başkanlığı seçimleri gerçekleştirilmiş ve Saakashvili oyların %96’sını alarak Gürcistan’ın devlet başkanı seçilmiştir (Çelikpala, 2012: 13).

Devrim’in genç lideri ve dünyanın en genç başkanı Saakashvili, güçlü bir siyasi mekanizma ve demokratik yapı kurabilmek amacıyla öncelikle, mevcut anayasayı hemen değiştirerek, parlamenter sistemi kaldırıp başkanlık sistemini geri getirmiştir. Yeni başkanın temel önceliklerinin başında, ülkeyi bir ağ gibi saran yolsuzluk, rüşvet ve organize suç örgütleri ile mücadele gelmiştir. Bu amaçla rüşvetin en yaygın görüldüğü güvenlik güçlerini dağıtarak yeni polis teşkilatı kurdurmuş, adı yolsuzluğa karışan tüm bakan, bürokrat ve bunlarla işbirliği içinde olan iş adamlarının yargılanarak cezalandırılmalarını sağlamıştır (Çelikpala, 2012: 14).

Saakashvili’nin rüşvet ve yolsuzlukla mücadelesi, ülkenin toprak bütünlüğünü sağlama ve siyasi istikrar çabaları, uluslararası arenada pozitif bir destek kazanmasında etkili olmuştur. Nitekim bu destek, Saakashvili’nin Gül/ Kadife Devrimi’ne karşı çıkan Acara yönetiminin kansız bir şekilde tasfiye edilmesinde etkili olmuştur. Nitekim Saakashvili’nin dış politikası, hem Rusya ile ilişkilerin normalleştirilmesi, hem Avrupa Birliği (AB) hem de ABD ile yakınlaşarak, Gürcistan’ı AB ve NATO üyesi bir ülke konumuna getirmeye yöneliktir. Saakashvili’nin NATO üyeliği ve ABD ile sıcak ilişkiler kurmasının temelinde, toprak bütünlüğünü sağlamaya yönelik güvenlik politikaları yatmaktadır (Çelikpala, 2012: 17).

Saaakashvili iktidara geldiği günden beri ABD ve Batı'nın desteği ile önemli atılımlar gerçekleştirmiş, ülkesini Avrupa-Atlantik dünyası ile entegre olabilme yolunda önemli adımlar atmıştır. Ayrıca, ülkenin harap görünümü alt ve üstyapı yatırımları ile değiştirilmiş, Batum'da oteller inşa edilmiş ve Gürcistan'ın çehresini değiştirmiştir. Ancak, ülkenin kronik işsizlik sorununun çözülememiş olması ciddi bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir. Saakashvili'yi iktidara taşıyan süreçte dondurulmuş Güney Osetya ve Abhazya sorunları, Gürcistan'ın çözüm bekleyen diğer önemli sorunlarından biri olarak beklemektedir (Memmedov, 2009: 75-81).

Bu bağlamda Saaakashvili, iktidara geldiği günden itibaren Güney Osetya ve Abhazya ayrılıkçı yönetimleri devirerek, yerlerine merkezi Tiflis Hükümetine bağlı yönetimler oluşturmak, bu iki özerk bölgedeki Rus Barış Güçlerini ülke dışına çıkararak, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü sağlamayı amaçlamaktadır. 2006 yılında Rusya'nın üstü örtülü ambargosu ile Gürcistan'ın ihracat ürünlerinin Rusya'ya girişinin engellenmeye başlaması ile ekonomik alanda gerilmeye başlayan Rusya-Gürcistan ilişkileri, Gürcistan'ın casusluk yaptıkları iddiası ile Rus subaylarını tutuklaması, iki ülke arasındaki ilişkileri geri dönülmez bir noktaya taşımıştır (Çelikpala, 2012: 19).

İki ülke arasındaki ilişkilerin giderek daha gergin bir hal alması, yıllardır Güney Osetya ve Abhazya'yı ele geçirerek toprak bütünlüğünü sağlamayı amaçlayan Saakashvili'yi, stratejik anlamda kendisine destek olan ABD ve Avrupalı devletlerin kendisini destekleyeceği düşüncesine kapılmasına yol açmıştır. Hesapsız ve herhangi bir dayanağı bulunmayan ABD ve Avrupa'nın destekleyeceği düşüncesi, Saakashvili'ye siyasal anlamda çok büyük bir hata yapmasına neden olmuş ve 8 Ağustos 2008 tarihinde Güney Osetya'nın başkenti Şinvali'ye Gürcistan ordusunu sokmuştur. Gürcistan'ın bu askeri müdahalesi Rusya tarafından savaş gerekçesi olarak algılandı ve iki ülke arasında 5 gün süren, Gürcistan'ın yenilgisi ile sonlanan bir savaşa dönüşmüştür. Savaşın ardından Rusya, Güney Osetya ve Abhazya bölgelerinin kontrolünü tamamen ele geçirdiği gibi, Gürcistan'ın Tiflis'ten sonra en önemli şehri Gori'yi de ele geçirmiştir. Savaşın ardından kısa bir süre sonra 26 Ağustos 2008 tarihinde Rusya, Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlıklarını

tanılarak, Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne ilişkin amaçlarına büyük bir darbe vurmuştur (Alsirt, 2009: 55-56).

Rusya-Gürcistan Savaşı, gerek Gürcistan ve gerekse devlet başkanı Saakashvili açısından yeni bir siyasal dönemin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Bu durumu Çelikpala şu sözlerle ifade etmektedir (2012: 20);

Savaş Saakashvili yönetimini, ülkeyi toprak bütünlüğü konusunda geri dönülmesi zor bir duruma sokması nedeniyle, temelden sarsmıştır. İç politikada birincil önceliğe sahip olan bir konuda başarısızlığa uğranmış, daha da önemlisi ülkenin işgal edilmesi sonucunda birçok alt yapı tesisi kullanılamaz hale gelmiştir. Ülke ekonomisi dar bir boğaza girmiş, dış politika açısından küresel dengeleri de etkisi altına alacak şekilde bölgesel dengeler alt üst olmuştur.

Kuşkusuz Rusya-Gürcistan Savaşı öncesi, Gürcistan'ın iç siyaseti oldukça hareketli ve Gül Devrimi ile gelen demokrasinin yerini, Saakashvili'nin otoriter yönetimini aldığını söylemek mümkündür. Nitekim iktidar partisinden ayrılan ve diğer muhalifler tarafından kurulan Birleşik Halk Hareketi Milli Konseyi'nin önderliğindeki sokak protestolarının yaygınlaşması, Saakashvili hükümetini oldukça zora sokmuştur. Bu sokak eylemlerinin yaygınlaşması üzerine 7 Kasım 2007 tarihinde ülkede sıkıyönetim ilan edilmesi ve muhaliflere karşı aşırı şiddet kullanılması, bir dönemin demokratik Gürcistan'ının ve Gül Devriminin sonunun geldiği ve Saakashvili'nin iç ve dış desteğinin azalmasına neden olmuştur. Buna karşın 5 Ocak 2008 tarihinde gerçekleştirilen erken devlet başkanlığı seçimlerinde Saakashvili'nin %53 oy alması ve ardından 21 Mayıs 2008 tarihinde gerçekleştirilen parlamento seçimlerinde iktidar partisinin %59 oy alması, Saakashvili ve partisi adına başarı gibi görünse de karşısında ciddi bir muhalefet ve rakip olmayan Saakashvili açısından, oylarının düşmesi ve desteğinin azaldığının göstergesidir (Yılmaz, 2008).

Rusya-Gürcistan Savaşı sonrasında ABD ve Batılı devletlerin, Rusya'ya karşı somut yaptırım niteliğinde herhangi bir adımları olmamıştır. Hatta Gürcistan'ın çeşitli vesilelerle ilişki içerisinde olduğu NATO'da dahi, savaş sonrasında Rusya'ya karşı somut yaptırımlar uygulanmasına yönelik, ortak bir görüş birliği

sağlanamamıştır. Bu süreçte, NATO-Gürcistan Komitesinin kurulması dışında NATO başka bir somut girişimde bulunmamıştır (Çelikpala, 2012: 21).

Rusya-Gürcistan arasında gerçekleşen savaşın dış siyaset ve ekonomik alandaki etkileri oldukça fazla olmakla birlikte, Gürcistan iç siyasetinde ve Saakashvili iktidarı üzerinde etkileri yok denecek kadar azdır. Saakashvili'nin siyasi hamlelerindeki hesap hatalarının bir sonucu olarak gerçekleşen savaş, ülkenin yeni bir döneme girdiğinin göstergesi olmakla birlikte, mevcut iktidarın karşısında alternatif ve güçlü bir muhalefetin olmayışı, Saakashvili ve partisinin yeniden seçilmesinde temel etkidir.

Savaşın Saakashvili iktidarını zayıflatamamasının en önemli nedenlerinden bir diğeri ise, 2008 yılının Ekim ayında ABD'nin Gürcistan'a sağladığı 250 milyon dolarlık doğrudan bütçe desteği ve uluslararası toplum tarafından bağış, hibe ve düşük faizli kredilerden oluşan 4,5 milyar dolarlık yardım paketidir. Gürcistan'a sağlanan bu finansal destek, savaş sonucu yıkılan yerlerin yeniden imarında ve krizin eşliğindeki ekonominin canlandırılmasında etkili olmuştur (Çelikpala, 2012: 21; De Wall, 2011). Dolayısı ile Saakashvili açısından siyasal bir başarısızlık olarak görülen savaş, uluslararası toplumun, ABD'nin finansal desteği ve özellikle bu süreçte Gürcistan medyasının Saakashvili yanlısı yayınları sayesinde, iç siyasetteki etkinliğini ve gücünü zayıflatamamıştır denilebilir.

Saakashvili, 2008 seçimlerinden galip olarak ayrılrsa da, Rusya ile girdiği savaşta yaptığı stratejik hatalar ve Rusya'nın yeniden bölgesel olarak etkinliğinin artması nedeniyle AB ve ABD'nin Gürcistan'a olan yaklaşımını sınırlandırmıştır. Aynı zamanda Gürcistan'ın AB ve NATO üyeliği konusunun kısa vadeli bir hedef ve beklenti olmaktan çıkmasına ve bu hedeflerin orta vadeli bir program sürecine dönüşmesine neden olmuştur. Saakashvili, 2008-2013 döneminde çalkantılı bir iç siyaset ve ekonomik sorunlar ile iktidarını yürütürken, dış siyasette AB ile üyelik perspektifinden uzak ancak, ekonomik ve ticari ilişkileri öncelikli kılan bir strateji yürütmüştür (De Wall, 201: 31-38).

Saakashvili 2004 yılında seçildiği Gürcistan devlet başkanlığı görevini yasa gereği iki dönemden fazla yürütemeyeceği için, görev süresinin bitiminde bırakmak zorunda kalmıştır. Ekim 2013 seçimlerinde Saakashvili'nin desteklediği devlet başkanı adayı David Bakradze oyların sadece %22'sini alabilmiştir. Buna karşın Saakashvili'nin karşıtı ve muhalif Bidzina İvanishvili'nin desteklediği aday Giorgi Margvelashvili %62 oy ile seçilerek Gürcistan'ın yeni devlet başkanı olmuş ve 17 Kasım 2013 tarihinde görevi Saakashvili'den teslim almıştır (Öztarsu, 2013: 90-93).

2.2. ABD ve RUSYA'NIN GÜRCİSTAN POLİTİKALARI VE TUTUMLARI

Soğuk Savaş döneminde dünyaya kapalı Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, teker teker bağımsızlıklarını ilan eden birlik üyesi ülkeler, hem uluslararası arenada kendilerine müttefik ve destekçi arayışı içinde olmuşlar, hem de bölgesel komşuları ile ilişkilerini düzenleme amacı gütmüşlerdir. Bağımsızlığın ardından Gürcistan açısından en önemli sorunların başında, toprak bütünlüğünün sağlanması ve etnik kökene dayalı sorunlar gelmektedir. Kuşkusuz Sovyetler Birliği'nin amiral gemisi konumundaki ülkesi Rusya'nın ekonomik, siyasi ve askeri gücü, bölge ülkeleri açısından ayrıca bir sorun olarak da adlandırılabilir. Bu bağlamda Gürcistan, hem etnik kökene dayalı sorunlar, hem toprak bütünlüğünün sağlanması hem de Rusya'nın bölgesel güç etkisine karşı, batı dünyası ülkeleri ve ABD ile güçlü ilişkiler kurmayı amaçlamıştır.

Çalışmanın bu başlığı altında Gürcistan'ın Rusya ve ABD ile ilişkileri ve her iki ülkenin Gürcistan'a karşı politika ve tutumları ele alınmıştır.

2.2.1. ABD-Gürcistan

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla yeni bir yapılanma sürecine giren uluslararası sistemde ABD, 'Yeni Dünya Düzeni' başlığıyla baskınlığını sürdürmek istemiştir. "ABD yönetim çevreleriyle ilişki içinde olan kişilerce kaleme alınan 'Büyük Satranç Tahtası' stratejisinin ana fikri; ABD hegemonyasına karşı olası

rakiplerin gerçek rakiplere dönüşmesinin ve bölgesel ittifaklar oluşmasını engellenmesidir. Bu amaçla ABD, Hazar bölgesini 1994'te ilgi alanı, 1996'da 'Yaşamsal Çıkar Alanı' ilan etmiş; 1997'de 'Yeni Bir Yüzyıl İçin Amerikan Ulusal Güvenlik Stratejisi' ile eski Sovyet Cumhuriyetlerinin Avrupa-Atlantik sisteminde yer almasını 'yaşamsal güvenlik çıkarı' olarak görmüştür." (Canar, 2013: 106).

Doğal kaynakları bakımından zengin olmasa da doğu-batı enerji koridorunda transit ülke konumuyla ön plana çıkan Kafkasya Cumhuriyetleri arasında yer alan Gürcistan ABD'nin dış politikasında ön plana çıkmıştır. Bu önemli hattın bulunduğu bölgenin güvenliği ve Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün sağlanması aynı zamanda enerji hattının güvenliği anlamına geldiğinden, ABD hattın güvenliğinin sağlanmasını kendine görev bilmiştir. Kuşkusuz bu durumun temelinde, ABD'nin Ortadoğu ve Kafkasya kaynaklı enerji üretimi üzerindeki kontrolü ele geçirmesi, bölgede üretilen enerjinin sorunsuz bir şekilde Batı'ya taşınması ve Rusya'nın gerek enerji alanında söz sahibi olması ve gerekse yeni bağımsız cumhuriyetler üzerinde egemenlik gücünün engellenmesi düşüncesinin yattığı söylenebilir.

2.2.1.1. ABD'nin Gürcistan Politikası

ABD'nin Gürcistan politikasını, 1991-1994 dönemi ve 1994 sonrası dönem olmak üzere iki dönem üzerinden değerlendirmek mümkündür. ABD'nin Gürcistan politikasının her iki dönemde de oldukça farklı özellikler göstermiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, birer birer bağımsızlıklarını ilan eden ülkelere e bölgeye karşı mesafeli bir politika izlemeyi tercih eden ABD, özellikle 1991-1994 sürecinde bölgeyi Rusya'nın arka bahçesi olarak kabul etmiş ve Rusya'nın bu bölgedeki üstünlüğüne karşı saygılı bir yaklaşım sergileme politikası gütmüştür. ABD, 1991-1994 döneminde bölgeye karşı mesafeli bir politika izlemesine karşın, Gürcistan ile ilişki kurarak işbirliği yapmıştır. İki ülke arasındaki ilişkinin temelinde ise, askeri işbirliği yatmaktadır (Kocamaz, 2007: 75).

ABD'nin Gürcistan politikası, Karadeniz ve Kafkasya'ya yönelik politikalarına bağlı olarak şekillenmiştir. ABD, özellikle Karadeniz'e yerleşebilmek

için başta Gürcistan olmak üzere Moldova ve Ukrayna gibi SSCB'nden ayrılan ülkelerle ilişkileri geliştirme yönünde bir strateji benimsemiştir. Diğer bir ifade ile Washington Hükümeti'nin SSCB'nin dağılmasının ardından, yeni oluşturulan Karadeniz'e yönelik stratejisinde bu ülkelerin önemi büyüktür. Bu bağlamda ABD'nin Moldova ve Ukrayna ile birlikte Gürcistan'a karşı geliştirdiği iki ana strateji bulunmaktadır. Bu stratejilerden biri, yönetsel anlamda bu ülkelerde demokrasiye geçiş yönünde bir değişim sağlayarak, gelişimlerini hızlandırmak ve bölgesel işbirliğini başlatmaktır. Bu amaçla kurulan 'Demokratik Tercih Milletleri Topluluğu (DTMT)', ABD'nin ilk stratejisini hayata geçirmeye yönelik adımlar atmıştır. Bu bağlamda DTMT, bölgede yer alan batı yanlısı devletleri örgütleyerek ve Rusya'nın etrafını çevreleyerek izole edecek ve bölgede güvenlik ve istikrar sağlanarak, ABD'nin çıkarlarını korunacaktır (Oğan, 2006: 254-255).

ABD'nin Karadeniz politikası bağlamında geliştirdiği ikinci strateji ise, bölgede yaygın olarak devam eden etnik temele dayalı çatışmaları hızlı bir şekilde çözüme kavuşturmaktır. Tam da bu noktada Gürcistan'ın ABD ile sıcak ilişkiler kurmak istemesi veya batı yanlısı Şevardnadze ile başlayan ve Saakashvili ile devam eden dış politikanın örtüştüğünü ifade etmek gerekmektedir. Gürcistan'ın etnik temele dayalı toprak bütünlüğü sorunları arasında yer alan Güney Osetya ve Abhazya sorunlarının çözümünde, ABD'nin desteğinin sağlanması yönünde geliştirilen dış politika hamleleri, aslında ABD'nin Karadeniz politikasının ikinci stratejisidir. ABD, Güney Osetya ve Abhazya sorunlarının çözülmesinde Gürcistan'a destek vererek, hem Gürcistan ile yakın ilişkiler kurmak suretiyle enerji nakil hatlarının güvenliğini sağlayabilecek hem de bu etnik çatışmaların Rusya tarafından kullanılarak huzursuzluk ve baskı aracı olarak kullanılması önlenmiş olacaktır (Memmedov, 2009:107). Görüldüğü üzere, ABD'nin Gürcistan politikası tamamen Karadeniz' de etkinliğini arttırma amacı ile ortaya çıkarken, Gürcistan cephesinde ise bu ilişkinin temelinde güvenlik ve toprak bütünlüğüne yönelik endişelerin giderilmesi yatmaktadır. Bu bağlamda ABD'nin Gürcistan' a yönelik tutum ve yaklaşımlarını aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür.

NATO, Eski Sovyet coğrafyasını Batı'yla ilişkilerini güçlendirmek, ülkelerdeki, reformları desteklemek, İttifak'ın siyasi, ekonomik, askeri alanlardaki uzmanlığını bu ülkelerle paylaşmak amacıyla 1991'de Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi'ni (KAİK) kurmuştur. Gürcistan Haziran 1992'de KAİK'e üye olmuştur. Mart 1992'de ABD'de Gürcistan büyükelçiliği açılmış bunun akabinde 24 Mart 1992'de Gürcistan'ın Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) üyeliği onaylanmıştır. Ancak bağımsızlığını kazandığı günden beri toprak bütünlüğü ve etnik kökene dayalı sorunlarla boğuşan Gürcistan'ın öncelikli amacı NATO'ya üye olabilmektir. Gürcistan 1994 yılında NATO'ya üye olmak isteyen ülkelerin üyelik öncesi NATO standartlarına uyumlaştırılmasını sağlamak için Barış İçin Ortaklık (BİO) anlaşmasını imzalayarak, üyeliğe yönelik bir adım daha atmıştır (Çelikpala, 2013).

ABD'nin Gürcistan'a yönelik politikalarının en aktif olduğu dönemin 2000 yılı sonrası olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle Şevardnadze iktidarının Gül/Kadife Devrimi ile yıkılarak yerine ABD ve Batı yanlısı Saakashvili'nin iktidara getirilmesi, ABD'nin gerek Kafkasya politikalarının ve gerekse Gürcistan politikasının hayata geçirilmesi süreci olarak değerlendirilmektedir.

ABD'nin Gürcistan' a yönelik politikalarını uygulamada çeşitli stratejik araçlar kullanmıştır. Bu araçların veya stratejilerin başında Gürcistan'ın NATO'ya üye edilmesi ve/veya işbirliğinin geliştirilmesi gelmektedir. Yenidünya düzeninin değerlerini en iyi temsil eden siyasi bir örgüt konumundaki NATO, bazı devletleri üyeliğe kabul ederek, bazılarıyla da işbirliği yaparak bölge devletlerinin 'batı siyasi ve ekonomik' sistemiyle bütünleşmesini sağlamaktadır. Özellikle Rusya ile arasındaki sıkıntılara bağlı olarak Gürcistan'ın ABD ile ilişkilerindeki asıl hedefi NATO dahil Batı güvenlik çatısının altında bulunmak istemesidir. Bu bağlamda ABD destekli devlet başkanı Saakashvili ve onun merkezi yönetimi iktidara gelir gelmez, NATO üyeliğini Gürcistan dış politika önceliklerinden biri olarak belirlemiştir. Gürcistan, İstanbul zirvesiyle İttifak'ın Kafkasya'ya odaklanmasının ardından, Kasım 2004'te NATO ile Bireysel Ortaklık Eylem Planı'nı geliştiren ilk ülke

olmuştur. 2008’de NATO Bükreş Zirvesinde Gürcistan’ın ileride NATO üyesi olacağı belirtilmiştir (Canar, 2013:120-123).

Ancak Rusya-Gürcistan Savaşı’nın ardından hem ABD’nin hem de Batılı devletlerin Gürcistan’a ilgilerinin azalmasından dolayı Gürcistan’ın, toprak bütünlüğünün sağlanmasında uluslararası destek olarak gördüğü NATO üyeliği, kısa vadeli bir hedef ve beklenti olmaktan çıkmış ve üyelik hedefi orta vadeli bir program sürecine dönüşmüştür.

ABD’nin Gürcistan politikasının temelinde Gürcistan’ın toprak bütünlüğünün tanınması yatmaktadır. 2008 yılında gerçekleşen Rusya-Gürcistan Savaşı sonrasında, Güney Osetya ve Abhazya’nın bağımsızlıklarını tanımayarak Gürcistan’ın toprak bütünlüğünü desteklemiştir. Enerji konusunda da Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol boru hattı ve Güney Kafkasya doğalgaz boru hattının çok önemli başarılar olarak nitelendiren ABD, NABUCCO doğalgaz boru hattı projesini de desteklemektedir (Canar, 2013: 139). Ayrıca ABD, Gürcistan’daki ekonomik kalkınmayı ve demokratikleşmeyi hızlandırmak amacıyla 2,5 milyar doları bulan finansal yardım yaparak, Gürcistan ve bölge üzerindeki etkinliğini koruma politikası izlemiştir (Kasım, 2009: 191).

2.2.1.2. Gürcistan’ın Dış Politika Bağlamında ABD’ye Karşı Tutumu

Bağımsızlık sonrası Gürcistan için oldukça zorlu bir süreç olarak adlandırılabilir. Ekonomik, siyasi ve askeri anlamda oldukça zayıf düzeydeki Gürcistan’ın, sorunlarının başında etnik çatışmalar ve bu çatışmalara dayalı toprak bütünlüğü yer almaktadır. Bu nedenle toprak bütünlüğünü sağlayabilmek amacı ile Gürcistan dış politikasında ABD’yi en önemli aktör olarak kabul etmiş ve ABD ile güçlü ilişkiler kurabilme yolunda önemli adımlar atmıştır. Gürcistan’ın ABD eksenli dış politikasının temelinde, Rusya Federasyonunun üzerindeki ağır baskısı, ülke içindeki etnik çatışmaların çözümü konusunda yaşadığı sıkıntılar, büyük devlet olabilme noktasındaki gayretleri ve bölgesel güçlerden gelebilecek tehditler ve bu

tehditlere karşı ABD ile güçlü ilişkilerin koruyabileceği düşüncesi yatmaktadır (Ağacan, 2001: 34).

Gürcistan, ABD ile ilişki kurmak suretiyle hem güvenlik sorunlarını aşmak hem de ekonomik açıdan gelişmeyi sağlayabilecek uluslararası aktörler ile yakınlaşmayı amaçlamıştır. Şevardnadze ile başlayan ABD yanlısı politikalar, ABD'nin bölgesel çıkarlarına daha iyi hizmet edeceği düşüncesi ile Gül Devrimi sonucu iktidara taşıdığı Saakashvili ile gelişerek devam etmiştir. Ancak, Saakashvili'nin siyasal yetersizliği ve stratejik hataları sonucu ortaya çıkan Rusya-Gürcistan Savaşı, ABD'nin ve Batının Gürcistan'a olan ilgisini azaltmış ve hızlı gelişen ABD-Gürcistan-Batı ilişkileri rutin uluslararası ilişkilere dönüşmüştür.

Ancak, ABD ve Batının Gürcistan'a yönelik politika ve ilgisinin geçmişe nazaran azalmış olması, Gürcistan'ın ABD'ye bakış açısını ve politikalarını değiştirmediyi söylemek mümkündür. Bağımsızlığın ardından ABD'nin Kafkaslar ve Karadeniz'de hakimiyet kurma temelli stratejisi ile başlayan ve gelişen Gürcistan ve ABD ilişkileri, halen ABD'nin bölgeye ilişkin stratejilerinin ve iki ülkenin karşılıklı çıkarlarının devam etmektedir. Bu bağlamda Gürcistan ve ABD'nin müttefik iki ülke düzeyinde ilişkilerinin devam edeceğini söylemek mümkündür.

2.2.2. Rusya-Gürcistan İlişkileri ve Rusya'nın Gürcistan Politikası

Soğuk savaşın bitmesiyle yeni kurulan Rusya Federasyonu (RF), ABD'nin küresel güç olma hedefine zıt olarak çok kutuplu bir dünya düzenini tercih etmektedir. Bu bağlamda dünyada etkin uluslararası güç dengesi olarak Birleşmiş Milletler'in (BM) görülmesi gerektiğini savunmakta, aynı zamanda da Moskova'nın söz sahibi olduğu ve çıkarlarının gözetildiği bir dünya düzenini arzulamaktadır (Canar, 2013: 161). Kuşkusuz Rusya'nın bu stratejisinin ana nedeni, AB ve NATO'nun güç ekseninde BM'nin yerini alması ve batının sınırlarını Rusya'ya doğru genişletme isteğinden kaynaklı endişesi yatmaktadır.

SSCB'nin dağılmasının ardından Rusya, daha önceki sınırlarını doğal bir çıkar alanı olarak görmekte ve dış politikasını bu doğrultuda şekillendirmektedir. Bu

bağlamda SSCB'den ayrılan cumhuriyetlerin ABD ve Batı etkisine girmesini, kendi çıkarları açısından tehlikeli görmektedir. Rusya'nın 'Yakın Çevre Stratejisi' olarak ortaya çıkardığı bu politikası, Kafkasları ve Hazar Havzasını kontrol altında tutmak, Hazar enerji kaynakları başta olmak üzere bu kaynakların işletilmesinde söz sahibi olmak ve bu ülkelerin ekonomilerini Rusya'ya bağımlı hale getirmeyi amaçlamaktadır (Karabayram, 2011: 161).

Güney Kafkasya Cumhuriyetleri arasında Rusya ile en uzun sınıra sahip Gürcistan, siyasi anlamda Rusya açısından özel bir öneme sahip olduğu gibi ilgisini de çekmektedir. Bu durumun en önemli nedenlerinden birisi Gürcistan'ın Karadeniz'e kıyısı olan bir ülke olmasıdır. Daha önce de ifade edildiği üzere Rusya'nın yakın çevre stratejisi gereği, bölge ülkelerinin gerçekleştirdiği ve Rusya'nın çıkarlarına ters düşen her türlü fiil veya oluşuma tepki vermekte ve itiraz etmektedir. Nitekim "2-4 Nisan 2008 tarihinde NATO'nun Bükreş Zirvesinde Gürcistan'a NATO üyeliği için takvim belirleyen Üyelik Eylem Planında" açık bir tarih verilmesi de, Gürcistan'ın NATO üyeliğinin desteklendiğinin açıklanması ve Rusya'nın buna itirazı, Rusya'nın bölgesel stratejisine ve yaklaşımına verilebilecek bir örnek niteliğindedir (Çelikpala, 2013).

2.2.2.1. Rusya'nın Gürcistan Politikası

SSCB'nin dağılmasından sonra, bağımsızlığını ilan eden ve birlikten ayrılan devletler ekonomik, siyasi ve sosyal olmak üzere çeşitli sorunların çözümü ile karşı karşıya kalmıştır. Bağımsızlık sonrası Gürcistan'da başta etnik temele dayalı çatışmalar ve toprak bütünlüğü sorunları olmak üzere, siyasi ve ekonomik sorunlarla karşı karşıyadır. Bu süreçte sorunların çözümü açısından uluslararası müttefik veya destekçi arayışında olan Gürcistan'a karşı Rusya'nın temel politikası, ekonomik ve askeri bağlamda baskı kurmak ve 'doğal hami' (koruyucu) pozisyonu oluşturmaktır. Kuşkusuz Rusya'nın baskı ve güce dayalı bu koruyuculuk politikası, sadece Gürcistan'a karşı olmayıp aynı zamanda birlikten ayrılan tüm devletler için geçerlidir.

Özellikle Güney Osetya ve Abhazya bölgelerinde ortaya çıkan ayrılıkçı ve bağımsızlık yanlısı gruplara karşı toprak bütünlüğü konusunda yapılan başarısız hamleler, Rusya'nın bölgedeki etkinliğinin artmasına neden olmuştur. 1991 yılı Ocak ayında Güney Osetya ile başlayan çatışmaların, Şevardnadze'nin iktidara geldiği 1992 baharında şiddetlenmesi, Rusya'nın bölgesel güç olarak sürece dahil olmasını sağlamıştır. Şevardnadze ve Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin arasında yapılan görüşmeler ve imzalanan 'Dagomis Anlaşması' sonucunda, ağırlığı Rus ve Oset askeri birliklerinden oluşan ve aralarında Gürcülerin de bulunduğu, üçlü bir barış gücü oluşturulmuştur (Çelikpala, 2006: 89-102). Böylece Gürcistan tarafından, Rusya'nın bölgesel güç olduğu diğer bir ifade ile Rusya'nın etkinliği ve kontrolü kabul edilmiştir demek mümkündür.

Güney Osetya'da yaşanan gelişmelerin ardından, Gürcistan'ın bir diğer etnik kökene dayalı sorunlu bölgesi olan Abhazya'da 23 Temmuz 1992 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiştir. Gürcistan bu gelişme üzerine 14 Ağustos 1992'de birliklerini Abhazya'ya göndermiş ve yeni bir savaş başlamıştır. Yaklaşık 1 yıl devam eden ve sonuçları itibari ile Gürcistan'ın yenilgisi ve Abhazya'da yaşayan Gürcüleri yerlerinden eden bu savaş, aynı zamanda Gürcistan'ın dış politika ve toprak güvenliği bağlamında Rusya'ya üstünlüğünü kaptırması ile sonuçlanmıştır (Tavkul, 2002: 13).

Gürcistan ile Rusya arasındaki ilişkilerin gerilemesi, Gürcistan'ın AB ve NATO üyeliği perspektifinin gelişmesi ve/veya batılı ülkelerin desteği ile 1997 yılından itibaren gerilemeye başlamıştır. Nitekim Gürcistan'ın Rusya'dan uzaklaşmasının en önemli göstergesi olarak, 1997 Kişinev Zirvesinde Ukrayna ve Azerbaycan ile birlikte Rusya'yı hegemonyacı bir politika izlemekle suçlamasıdır. Gürcistan, Ukrayna ve Azerbaycan'ın BDT'den ayrılmak istemeleri ve bu bağlamda Gürcistan tarafından kurulan GUAM (Gürcistan-Ukrayna-Azerbaycan-Moldova Demokrasi ve Kalkınma Örgütü, 1999 yılında Özbekistan'ın katılımı ile GUUAM olarak değişmiştir), Rusya ile olan ilişkilerin gerilmesine ve giderek sertleşmesine neden olmuştur. 2004 yılında Şevardnadze'nin yerine seçilen ve ABD-Batı yanlısı dış politika güden Saakashvili'nin iktidarı döneminde de giderek gerilemiş ve ilişkilerin

bozulmasına paralel olarak Rusya'nın Gürcistan' a karşı sert yaptırımları gerçekleştirmiştir (De Wall, 2011).

Yukarıda aktarılan bilgiler doğrultusunda, Rusya'nın Gürcistan politikasının tamamen sahip olduğu askeri, ekonomik ve askeri güç bağlamında baskıcı ve müdahaleci bir politika olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim Güney Osetya ve Abhazya çatışmalarında takındığı politika ile Rusya'nın sorunların çözümünden ziyade sorunların devam etmesi ve bu sorunlara müdahale ederek bölgedeki kontrol ve etkinliğini sürdürmekten yana olduğu açıktır.

Rusya'nın Gürcistan politikasına bağlı gelişmeleri ve politikasının sonuçlarını iki ana başlık altında ele almak mümkündür. Bunlar; birlikten ayrılan ülkelerin çeşitli sorunlar ve endişelere bağlı olarak yeniden Rusya ile entegre olabilmelerinin yolu olarak kabul edilen Bağımsız Devletler Topluluğu'nun kurulması ve buralarda Rus askeri üslerinin kurulmasıdır. Rusya'nın Gürcistan politikasının sonuçlarından bir diğeri de 2008 yılında gerçekleşen Rusya-Gürcistan Savaşıdır.

2.2.2.1.1. Bağımsız Devletler Topluluğu ve Rus Üsleri

Mihail Gorbaçov ile başlayan Glasnost (Açıklık) ve Perestroyka (Yeniden Yapılandırma) akımlarının yarattığı özgürlük ve bağımsızlık yönlü değişim, 1991 yılına gelindiğinde SSCB'nin eskisi gibi yönetilemeyeceğini ortaya koymuştur. 25 Aralık 1991 tarihinde Gorbaçov'un istifa etmesi ile SSCB dağılmıştır. Kuşkusuz Gorbaçov'u istifaya götüren süreçte, 1990 yılında birlik içerisindeki ülkelerin bağımsızlık yönlü karar almaları ve 7-8 Aralık 1991 tarihinde Belarus, Rusya Federasyonu ve Ukrayna Devlet Başkanları tarafından imzalanan 'Belovesjk Antlaşması' ile Bağımsız Devletler Topluluğu'nun (BDT) kuruluşu önemli faktörlerdir (Hüseynov, 2003: 388).

8 Aralık 1991'de Belarus'un (Beyaz Rusya) başkenti Minsk'te Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Belarus tarafından imzalanan bir anlaşma ile Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) örgütü kurulmuştur. Bunu takiben 21 Aralık 1991 Alma Ata Deklarasyonu ile bu üç ülkeye ilaveten Azerbaycan, Ermenistan, Kazakistan,

Kırgızistan, Moldova, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan'dan oluşan 11 ülkenin katılımı sonucu BDT'nin kurulmasıyla SSCB'nin varlığının sona erdiği duyurulmuştur. "Rusya'nın baskılarıyla Aralık 1993'te Gürcistan da BDT üyesi olmuş ve Baltık ülkeleri hariç tüm Sovyet Cumhuriyetleri, bu birlik içerisinde yer almıştır. Kurucu üyeler bu anlaşma ile resmen Sovyetler Birliği'nin iç ve dış sorumluluklarını kabul ettiklerini ve eski imparatorluğun mirasçısı olduklarını tasdik etmiştir. Böylece eski Sovyet imparatorluğu yerine 12 bağımsız devletten oluşan yeni bir uluslararası kuruluş ortaya çıkmıştır."(Oğan,2005). Gürcistan Parlamentosunun, 8 Ağustos 2008'de gerçekleşen Rusya-Gürcistan savaşından sonra almış olduğu, BDT'den çekilme kararı ile BDT üye sayısı tekrar 11'e düşmüştür (Oğan, 2005).

Bağımsız Devletler Topluluğu'nun kuruluş amacı, üyeler arasında işbirliği ve dayanışmayı geliştirerek dağılan Sovyetler Birliği sonrasında ortaya çıkan sorunlara çözüm bulabilmektir (Hüseynov, 2003: 390-395).

BDT kapsamında güven altına alınan alanlarda işbirliği içinde hareket etmek ve sorunlara çözüm bulmak ana amaç gibi ifade edilse de, BDT'nin ana kuruluş amacı dağılan ve bağımsızlığına kavuşan Sovyet Cumhuriyetleri üzerinde Rusya Federasyonu'nun nüfuz kurabilmek ve kontrol altında tutabilmektir denilebilir. Dolayısı ile BDT, Rusya Federasyonu için çok önemli bir politika olarak ortaya çıkmış bir örgüttür.

Rusya Federasyonu, başta ABD olmak üzere batılı büyük güçlerin yakın çevresindeki ülkeler üzerindeki etkisini önlemek ve ülkelerin ekonomik faaliyetlerinde söz sahibi olabilmek amacıyla Gürcistan dahil bölge ülkelerinin kendi liderliğinde kurulan BDT'ye üye olmalarını istemiştir. Ancak kuruluş aşamasında BDT'ye katılmayan Gürcistan, Moskova yönetiminin etnik çatışmaları kışkırtarak üzerinde baskı kurması sonucu 19 Nisan 1994'te BDT'ye zorunlu olarak üye olmak zorunda kalmıştır. Kuşkusuz Gürcistan'ı BDT'ye üyeliğe zorlayan süreç sadece bu kadar ile kalmamış, üyeliğin yanında Batum, Ahılkelek, Vazioni, Gudauta gibi şehirlerde Rus Askeri Üslerinin kurulmasında da onay vermek zorunda kalmıştır. (Canar, 2013: 171). Daha önce de ifade edildiği üzere, Rusya'nın Gürcistan'da

kurduğu bu askeri üslerle hem ülkeni kontrolünü elinde tutacak hem de Batının yayılımcı politikasına karşı da önlem almış olacaktır.

Şevardnadze döneminde ABD ve Batı ile olan ilişkilerin geliştirilmesi gayretleri ve özellikle NATO üyeliğine yönelik çalışmalar sürecinde, 1999 yılında İstanbul'da gerçekleşen AGİT Zirvesinde alınan kararlar gereği Rusya, 2001 yılına kadar Gürcistan topraklarında bulunan iki askeri üssünü kapatmayı kabul etmiştir. Ancak Batum ve Ahılkelek Rus Askeri Üslerinin boşaltılması ise 2008 yılına kadar sürecek bir takvime bağlanmıştır. Yine İstanbul Zirvesinde alınan kararlar gereği Rusya, Gürcistan'daki asker sayısını da 5.000 kişiden 1.000 kişiye indirmiştir (Canar, 2013: 173).

Şevardnadze döneminde iç politikada etkinliğin sağlanması ve Gamsakhurdia yönetiminin yandaşları ve tüm silahlı muhaliflerin tasfiyesi için Rusya'ya tanınan imtiyazlar ve ayrıcalıklar, gerilen ve sürekli çatışma halindeki Rus-Gürcü ilişkilerinin kısmen de olsa normalleşmesine neden olmuştur. Bu dönemde Gürcistan hem BDT'ye üye olmuş hem de Rus askeri üslerinin topraklarında kurulmasına onay vererek, bir anlamda iç politikada etkinliğin sağlanabilmesi için Rusya'nın gücüne boyun eğmiştir denilebilir. Kuşkusuz, Şevardnadze'nin Rusya'nın gücünü ve kontrolünü kabul etmesinde, ABD ve Batı'dan istediği ilgi ve desteği bulmaması da yatmaktadır.

Rusya ile Gürcistan arasındaki ilişkilerin kopma noktasına geldiği 2006 yılında yaşanan gelişmelere paralel olarak ve Gürcistan'ın NATO'ya yaklaşmasına bir tepki niteliğinde Rusya'nın Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlığını tanıdığını ilan ederek bölgeye asker konuşlandırması, iki ülke arasında gerilimi tırmandırmıştır. Bu gelişmeler üzerine, Gürcistan Meclisi olağanüstü toplanarak BDT'den ayrılmaya karar vermiş, Gürcistan Cumhurbaşkanı Saakashvili 11 Ağustos 2008 tarihinde meclisin aldığı kararı onaylamıştır (Canar, 2013: 175). Böylece 1994 yılında siyasal bir hamle ve zorunluluk gereği BDT'ye katılan Gürcistan, yaklaşık 14 yıl sonra topluluktan ayrılmıştır.

2.2.2.1.2. 2008 Rus-Gürcü Savaşı

Saakashvili'nin iktidarı döneminde Gürcistan'ın ABD ve AB ile olan ilişkilerinin gelişmesi ve batının Gürcistan' a olan ilgisi, Rusya'nın Gürcistan üzerindeki kontrol gücünü sınırlayan gelişmelerdir.

Saakashvili'nin iktidar sürecinde Rusya karşıtı söylemlerini sertleştirerek arttırması sonucunda Rusya, Güney Osetya ve Abhazya yönetimleri ile ilişkileri geliştirerek, Gürcistan' a karşı siyasi bir hamle uygulamıştır. Ayrıca Gürcistan'a karşı ekonomik yaptırımlar, Gürcü tarım ürünlerinin Rusya'ya girişinin yasaklanması iki ülke arasındaki ilişkilerin onarılamaz boyutlara ulaşmasına neden olacaktır. Nitekim Gürcistan'ın 2006 yılının Eylül ayında, casus faaliyetlerde buldukları gerekçesi ile Rus subaylarını tutuklaması, sorunların çözümsüzlüğe doğru gitmesine sebep olmuş ve geri dönülemez bir noktaya taşımıştır. Karşılıklı ekonomik ve siyasi hamlelere, Rusya'da çalışan Gürcü vatandaşların kaçak kabul edilerek sınır dışı edilmeleri, posta, iletişim ve ulaşımın karşılıklı olarak kesilmesi, Rusya-Gürcistan arasındaki gerilimin zirveye taşınması ve ikili ilişkilerin sonuna gelmesi anlamını taşımaktadır (Çelikpala, 2012: 19).

Rusya-Gürcistan ilişkilerinin, geri dönülmez bir noktaya gelmesindeki en büyük etkenin, ABD'nin bölgedeki etkinliğini Gürcistan aracılığı ile arttırmaya çalışması ve Gürcistan'ın da bu politikaya destek vermesidir denilebilir. Bu bağlamda Gürcistan'ın NATO VE AB'ye üyeliği perspektifinin açıklanması, Hazar Petrollerinin BTC Petrol Boru Hattı ile taşınmak istemesi ve son olarak 17 Şubat 2008'de Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesi ve Rusya'nın tüm itirazlarına rağmen ABD ve yanlısı Batılı devletler tarafından bu kararın desteklenmesi, Rus-Gürcü ilişkilerini dönülmez noktaya taşıyan önemli gelişmelerdir. Özellikle Kosova'nın bağımsızlık kararının desteklenmesi, Rusya'nın Güney Osetya ve Abhazya politikalarını agresif bir tutum sergileyerek değiştirmesine neden olmuştur. 1999 İstanbul Zirvesinde alınan kararlar gereği Gürcistan'daki askeri üslerini boşaltmaya yanaşmayan Rusya, bu gelişmelerin ardından hızla bu üsleri boşaltmıştır (Çelikpala, 2012: 20). Tüm bu gelişmelere bağlı olarak iki ülke arasındaki gerilimin tırmanması, yaklaşan savaşın habercisi olarak ifade edilebilir.

2006 yılında başlayan küçük çatışmalar ile tırmanan kriz, 7 Ağustos 2008 akşamı Gürcü askeri birliklerinin, Güney Osetya'nın başkenti Şinvali'ye havdan ve karadan başlattıkları saldırılar, tarihe Rusya-Gürcistan Savaşı olarak geçmiştir. Rusya'nın bu savaşın taraflarından biri olmasının temelinde, Gürcistan'ın batı yanlısı dış politikalarına duyduğu tepki yatmakla birlikte, bölgede bulunan Rus vatandaşlarının can güvenliğinin korunması ve Gürcü birliklerin yine bölgede konuşlanmış Rus Barış Gücü askerlerine saldırısı gerekçe gösterilmiştir (Öztürk, 2009: 8-9).

Başlangıçta Gürcü birliklerinin ilerleyişi ile süren çatışmalar, Rusya'nın devreye girmesi ile bir savaşa dönüşmüş ve ardından Abhazya'lı birliklerin de Oset ve Rus birliklerinin yanında yer alması ile daha büyük boyutlara ulaşmıştır. 7-16 Ağustos 2008 tarihleri arasında devam eden Rusya-Gürcistan Savaşı'nda, Ruslar kara, deniz ve hava birlikleri ile Gürcistan'ın önemli liman ve şehirlerini bombalayarak, Gürcistan'ın tüm askeri birliklerini Güney Osetya'dan çekmelerini sağlamıştır. Her ne kadar Gürcistan tüm askeri birliklerini Güney Osetya'dan çekmiş olsa da, Rusya Gürcistan topraklarındaki işgalini sürdürmeye devam etmiştir. Rusya'nın bu ilerleyişi karşısında uluslararası devletler tepki gösterse de, barışa yönelik adım ve arabuluculuk AB dönem başkanı Fransa'nın Cumhurbaşkanı Sarkozy'den gelmiştir. Sarkozy Planı olarak ortaya konan antlaşma 16 Ağustos 2008 tarihinde savaşa taraf ülkeler tarafından imzalanmış ve Rusya'nın Gürcistan topraklarındaki işgali sona ermiştir. Savaşın ardından kısa bir süre sonra 26 Ağustos 2008 tarihinde Rusya, Güney Osetya ve Abhazya'yı ayrı ayrı bağımsız devletler olarak tanımıştır. Rusya antlaşma sonunda Gürcistan topraklarından askerlerini geri çekse de, bölgedeki etkinliği ve gücünün devamı açısından Güney Osetya ve Abhazya'daki askeri varlığını halen sürdürmeye devam etmektedir (Öztürk, 2009: 9).

Rusya-Gürcistan arasında ortaya çıkan ve Gürcistan'ın hem siyasal, hem ekonomik hem de toprak bütünlüğü bağlamında ağır kayıplar vermesine neden olan savaş, aynı zamanda ABD ve Batılı Devletlerin Gürcistan'a karşı ilgilerinin geçmişe göre azalmasına neden olmuştur. Savaşın ardından ekonomik olarak yardımlar yapan

ABD ve AB ile ilişkiler zayıflarken, iç politika da Gürcistan yeni bir döneme girmiştir.

2.2.2.2. Gürcistan'ın Dış Politika Bağlamında Rusya'ya Karşı Tutumu

Bağımsızlığını kazandığı günden itibaren, ekonomik ve siyasal anlamda dış politikasını Batı yanlısı söylem ve tutumlara göre şekillendiren Gürcistan'ın, Rusya ile ilişkilerinde mesafeli ve ölçülü bir politika izlediğini söylemek mümkündür.

Gürcistan'ı Rusya karşıtı bir dış politika izlemeye sevk eden koşulların başında, Rusya'nın bölgede hakimiyet kurma çabaları ve etnik temele dayalı kışkırtması, özerk bölgelerin bağımsızlığını tanıma yanlısı hareketler ile toprak bütünlüğünü hiçe sayması yatmaktadır. Her ne kadar enerji ve doğalgaz ihtiyacının karşılanmasında Rusya'ya bağımlı olsa da, Rusya'nın hakimiyet çabaları ve baskıcı tutumları Gürcistan'ı Rusya'dan uzaklaştıran bir dış politika belirlemeye yöneltmiştir.

Bağımsızlık sonrası batı dünyasından destek ve müttefik bulamayan Gürcistan, siyasal ve ekonomik alandaki yetersizliklerine bağlı olarak ve en önemlisi toprak bütünlüğünün korunması yönünde, Rusya ile zorunlu ilişkiler kurmaya dayalı bir dış politika izlemiştir. Ancak, 1995 sonrasında ABD'nin Karadeniz ve Kafkasya politikalarını hayata geçirebilmek için Gürcistan'a ihtiyaç duyması, Gürcistan'ın ABD ve Batı dünyasının ilgisini çekmesine neden olmuştur. Özellikle Hazar Bölgesinin enerji kaynaklarının sorunsuz bir şekilde batıya aktarılmasında, aktif bir rol üstlenecek Gürcistan bir anda bölgenin en popüler ülkelerinden biri haline gelmiştir. İşte 1995 sonrasında istediği ilgi, destek ve müttefiki bulan Gürcistan, dış politika bağlamında yüzünü ABD ve Batıya çevirerek, Rusya'ya karşı daha mesafeli ve ölçülü bir politika izlemiştir.

2008 yılında Rusya-Gürcistan Savaşının ardından, batının eski ilgisinden yoksun kalan Gürcistan, özellikle son dönemlerde dış politika bağlamında Rusya politikasını yeniden dizayn etmektedir denilebilir. Her ne kadar batı yanlısı bir tutum ve politika isteyen ve izleyen devlet adamlarının iktidara geldiği Gürcistan'da, Rusya

ile dengeli bir ilişkinin kurulamadığı bir dış politika kurulması negatif sonuçlar doğurmaktadır denilebilir. Genel anlamda Rusya ile dengeli ilişkiler kurmaya, batı ile daha güçlü ve gelişen ilişkiler geliştirmeye yönelik Gürcistan dış politikası, Rusya ile olan temel sorunları çözebilmiş değildir. Bu nedenle Gürcistan'ın Rusya'ya karşı tutumu mesafeli ancak, batı ile tam entegrasyon kurulamaması ve NATO'ya üye olunamaması nedeniyle dengeli bir politika izlemektedir denilebilir.

2.3. AB'NİN GÜRCİSTAN POLİTİKASI

Uluslararası sistemde hegemonyasını sürdürmek isteyen ABD, yenedünya düzeni değerlerinin dağılan Sovyetler Birliği'nin coğrafyasına yayılmasında, NATO'nun yanı sıra, demokrasi ve serbest pazar ekonomisini benimseyerek çeşitli programlar ve girişimlerle "ortak değerleri" yaymanın peşinde olan Avrupa Birliği etkin bir rol üstlenmiştir (De Wall, 2011: 1-3). Başka bir ifadeyle AB, bu coğrafyanın üyelik veya işbirliği ortaklık yoluyla uluslararası kapitalist sisteme eklemlenmesini hedeflemektedir. Bu hedefi doğrultusunda kullandığı en önemli araçlar sahip olduğu ekonomik araçlardır.

Nitekim 1990 yılında AB tarafından TACİS (Technical Assistance to the Common wealth of Independent States- Bağımsız Devletler Topluluğu'na Teknik Yardım) adıyla kurulan program, tamamen ekonomik temele dayalı bir program olup, AB'nin bölgede siyasal etkinliğinin sağlanmasına yöneliktir denilebilir.

AB'nin Gürcistan politikası da bu bağlamda ekonomik işbirliği ve/veya uzun vadede üyeliğin sağlanmasına yönelik adımlar şeklinde gerçekleşmektedir denilebilir. Her ne kadar Gürcistan; Kafkasya Coğrafyasında yer alması hasebiyle AB'nin doğal sınırları içerisinde yer alması da, gerek din bazlı temelde ortak değerlere sahip olmaları, gerek Hazar Havzası'ndan elde edilen enerjinin batıya aktarıldığı güzergah üzerinde yer alması ve Rusya'nın batıya yayılmasının engellenmesi sebebiyle, gelecekte AB'nin muhtemel potansiyel üyelerinden biri olarak değerlendirilebilir. Nitekim Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nde 1994 yılı Haziran ayında kabul edilen bir rapor ile Gürcistan, Azerbaycan ve

Ermenistan'ın Avrupa'nın Coğrafi sınırları içinde yer aldığı kabul edilmiştir. Gürcistan 1 Şubat 1999 da Avrupa Konseyine kabul edilmiştir. (Demir, 2003: 154).

Gürcistan'ın AB üyeliğine bakış açısı ve isteği, Rusya'nın bölgedeki hakimiyet ve gücünün etkilerinden kurtulabilmek, ekonomik gelişmeyi hızlandırabilmek ve bir toprak bütünlüğünün korunması yönünde müttefiklere sahip olabilmektir diyebiliriz. Bu bağlamda, Gürcistan Meclisi tarafından 19 Nisan 2004 tarihinde alınan bir karar ile ülkedeki tüm kamu kurum ve kuruluşlarına, Gürcistan bayrağının yanında AB bayrağının da asılmasına karar verilmiştir (Kanbolat, 2004: 60).

Kuşkusuz AB'nin Gürcistan politikasının pozitif anlamda değişmesinde ABD'nin bölgeye bakış açısının değişmesi ve Gül Devriminin ardından iktidara gelen Saakashvili ve hükümetinin batı yanlısı tutumları etkilidir. Nitekim 2003 Gül Devrimi sonrasında Gürcistan'ın AB tarafından siyasal ve ekonomik bağlamda daha fazla desteklenmesi ve Gürcistan'ın da AB'den daha fazla talepte bulunması, ABD ve AB'nin bölgeye ilişkin politika değişikliğinin sonuçlarındandır. Gül Devriminin hemen ardından AB'nin 16 Temmuz 2004 tarihinde Gürcistan'da 'Hukukun Üstünlüğü Misyonu' nu kurması, hem AB'nin Gürcistan politikasının değişmesinin hem de Gürcistan'ın Avrupa coğrafyasına alındığının göstergesidir denilebilir. Bu durumu en iyi gösteren olay ise; AB'nin Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne yönelik gösterdiği desteği ifade etmesi bağlamında, Rusya-Gürcistan Savaşı sonrası yapılan barış antlaşmasına katılması ve antlaşmanın hükümlerinin uygulandığını kontrol etmek amacıyla Gürcistan' a AB Gözlemci Misyonu yerleştirmesidir (Canar, 2013: 157).

Yine 2007' de Romanya ve Bulgaristan'ın AB'ye katılması ile birlikte, başta Gürcistan olmak üzere Güney Kafkasya'yı 'Avrupa Komşuluk Politikasına' (ENP) dahil etmek amaçlı yeni bir program benimsenmiştir. Program "*istekli bir şekilde, AB değerlerine uygun olarak istikrarlı, güvenli ve müreffeh bir alan oluşturmayı amaçlamıştır.*" (Paul, 2013: 10). 1 Ocak 2007 tarihinde ENP kapsamında oluşturulan ENPI (European Neighbourhood and Partnership Instrument) programının yürürlüğe girmesi ile 1990 yılından beri uygulanmakta olan TACIS programı kaldırılmıştır. AB

yeni ekonomik yardım programı çerçevesinde, 2007-2013 döneminde bölge ülkelerine toplamda 14 milyar 929 milyon Euro' lük kaynak tahsisi yapılmıştır (Kocamaz, 2007: 73).

AB'nin ekonomik temele dayanan Gürcistan politikalarını ve bu politikaların Gürcistan üzerindeki sosyo-ekonomik ve siyasal etkilerini ve uygulanan programları başlıklar halinde aşağıdaki gibi ele almak mümkündür.

- **TACİS (Technical Assistance to the Common wealth of Independent Statet- Bağımsız Devletler Topluluğu'na Teknik Yardım);** Sovyetler Birliği'nin dağılmasının hemen ardından, birlikten ayrılarak bağımsızlığını ilan eden ülkelere teknik yardım verilmesi amacıyla, AB tarafından 1990 yılında benimsenen programdır. Programın temel amacı, bağımsızlığını ilan eden Sovyet Cumhuriyetlerin demokratikleşme, hukukun üstünlüğü ve piyasa ekonomisine geçişlerini teşvik etmekle beraber, ekonomik kalkınmayı, özel sektörü, hukuki, kurumsal, idari reformları desteklemektir (Canar, 2013: 14).

AB programı olan TACIS kapsamında yer alan yardım programları ve Gürcistan'ın, AB'den aldığı yardımlar aşağıdaki gibidir (Taşkın, 2006: 75; Kocamaz, 2007):

- a. ECHO (Avrupa Halkları İnsani Yardım Programı); SSCB'nin dağılmasından sonra bu coğrafya ülkelerde ortaya çıkan sıkıntıların giderilmesi için verilen destektir. 1993 yılında başlayan bu programda Gürcistan 91,35 milyon avro yardım almıştır.
- b. EFA (İstisnai Finansal Destek Programı); IMF ve Dünya Bankası ile ortak yürütülen bu proje siyasi ve iktisadi reformları desteklemek amacıyla ödeme dengesi ve bütçeye yardım sağlar. Gürcistan 1999-2004 yılları arasında 110 milyon avro borç ve 65 milyon avro hibe almıştır.
- c. FSF (Gıda Güvenlik Programı); Ulusal hükümetlerin yapısal düzenleme çabalarını desteklemek amacını taşır. Gürcistan'a 84 milyon avro yardım yapılmıştır.

- d. EIDHR (Demokrasi ve İnsan Hakları İçin Avrupa İnisiyatifi); Bu programın amacı AB üyesi olmayan ülkelerde demokrasi ve insan haklarını teşvik etmektir. AB, Gürcistan'da 2004'te yapılan seçimleri 2 milyon avro yardım ile desteklemiştir.
- e. TRACECA (Transport Corridor Europe Caucasus Asia); Karadeniz, Kafkasya ve Hazar Denizi yoluyla Avrupa'dan Orta Asya'ya uzanan Avrasya taşıma koridorunu Dünya sistemine bağlamayı amaçlar. Böylelikle bölge ülkeler siyasi ve ekonomik olarak güçlenip dünya ekonomisine etkili katılım sağlayacaklardır. Bu amaç doğrultusunda Gürcistan'da ekonomik ve siyasi gücünün artmasına bağlı olarak bölge ülkelere bağımlılığı azalacak ve batı ile dünya ekonomisine daha kolay eklenilebilecektir.
- f. INOGATE ((Interstate Oil and Gas Transport to Europe); Avrupa'ya devletlerarası petrol ve gaz taşımacılığı olarak isimlendirilen bu proje AB'nin teknik yardım programı dahilindeki önemli girişimlerinden biridir. TRACECA'yı bütünlemek amacıyla bölgesel doğal gaz petrol ürünlerinin daha iyi hale getirilmesi, Hazar-Orta Asya bölgelerinden Avrupa ve Batı piyasalarına hidro-karbon taşınması için geliştirilmiş bir projedir.
- g. BISTRO; AB'nin TRACECA programı kapsamında yer alan ve 100 bin Euro'yu aşmayan ve azami dokuz ay gibi kısa süreli projelerin finansmanı için uygulanmış bir yardım programıdır. Program, Kafkasya bölgesinde yer alan Rusya, Ermenistan, Kazakistan, Ukrayna ve Gürcistan için geçerli bir yardım programı olarak geliştirilmiş olup, bölgedeki diğer ülkeleri kapsamamıştır.

AB ile Gürcistan ilişkilerinin gelişmesinin en önemli nedenlerinden birisi, 2008 yılında gerçekleşen Rusya-Gürcistan Savaşı sonrasında ABD'nin yeterince Gürcistan yanlısı bir tutum ve tavır takınmaması ve politika geliştirmemesidir. ABD'nin Gürcistan'a karşı ilgisizliği, Gürcistan'ın dış politika bağlamında yüzünü AB'ye çevirmesinde etkili olmuştur. 2008 sonrasında AB'nin Gürcistan politikasının ise, tamamen ekonomik ve ticari ilişkilere dayalı bir ekseninde geliştiği görülmektedir. Diğer bir ifade ile AB'nin Gürcistan politikasında, kısa vadede üyeliğe dönük bir

düşünce yatmamaktadır. Bu bağlamda üyelik perspektifini dışlayan AB politikası, tamamen Gürcistan başta olmak üzere bölge ülkeleri ile ‘Doğu Ortaklığı’ oluşturmaktır. Bu ortaklık programının Gürcistan açısından ilk somut kazanımı, 11 Mart 2011 tarihli anlaşma ile Gürcistan vatandaşlarına kolay ve ucuz Şengen Vizesi alabilmelerinin yolunun açılmasıdır. AB’nin Gürcistan politikasında bir diğer adım ise, Gürcistan ile ‘Kapsamlı Serbest Ticaret Bölgesi’ kurulmasıdır. Gürcistan’ın mevcut ticari ve ekonomik sisteminin, yasal ve teknik düzenlemeler ile AB’ye entegre edilmesi ve AB Pazarının Gürcistan’ a açılması amaçlanmaktadır (Çelikpala, 2013: 24-25).

Tüm bilgiler doğrultusunda AB’nin Gürcistan politikasının, ticari ve ekonomik işbirliğine dayalı, üyelik bazında olmasa da stratejik ortaklık veya gümrük birliği niteliğinde bir işbirliğine yönelik olduğunu söylemek mümkündür. Bölgedeki ülkeler içinde jeopolitik açıdan stratejik bir öneme sahip Gürcistan’ı uzaklaştıracak bir politikanın AB politikalarına ters düşmesi, gelecekte de AB’nin Gürcistan ile daha çok ekonomik ilişkileri geliştirmeye yönelik politikalar izleyeceğini göstermektedir denilebilir.

2.4. GÜRCİSTAN’IN DIŞ POLİTİKA BAĞLAMINDA SINIR KOMŞULARI İLE İLİŞKİLERİ

Çalışmanın bu başlığı altında Gürcistan’ın sınır komşuları Azerbaycan, Ermenistan ve Türkiye ile olan ilişkileri ele alınacaktır. Ancak çalışma konusunun Gürcistan-Türkiye ilişkileri olarak belirlenmesi nedeniyle, bu başlık altında Gürcistan-Türkiye ilişkileri ele alınmamıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde, bağımsızlık sonrasında Türkiye-Gürcistan ilişkileri siyasal, ekonomik, ticari, kültürel ve sosyal alanlarda ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

2.4.1. Gürcistan- Azerbaycan İlişkileri

Gürcistan ve Azerbaycan’ın bağımsızlıklarını kazanmalarının ardından, karşı karşıya kaldıkları sorunlar birbirinin hemen hemen aynısıdır. Her iki ülke de uzun bir

süre Sovyet Rusya'nın egemenliğinde kaldıktan sonra kazandıkları bağımsızlıklarını ve toprak bütünlüklerini korumak, ekonomilerindeki yapısal sorunları çözmek ve batı ile bütünleşmiş, demokrasi ile yönetilen birer devlet olabilme amacındadır. Bu bağlamda Gürcistan ve Azerbaycan dış politikalarını benzer amaçlarını gerçekleştirebilmeye yönelik oluşturmuşlardır. Dolayısı ile tarihsel süreçte iyi ilişkilere sahip iki devlet, bağımsızlık sonrasında da benzer amaçlar ve dış politikaları nedeniyle birbirlerine yakınlaşmıştır (Ağacan, 2001: 320). Diğer bir ifade ile iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesinin temelinde, toprak bütünlüklerini koruma amaçları ve toprak bütünlüklerini tehdit eden Rusya faktörüne karşı ortak bir strateji belirleyebilmek amacı ve aynı zamanda ortak hareket etmenin gücü yatmaktadır denilebilir.

Tarihsel süreçte Gürcistan ve Azerbaycan'ın iki iyi ve yakın sınır komşusu ülke oldukları görülmektedir. Coğrafi, sosyal ve nüfus özellikleri birbirine benzer nitelikte olan her iki ülke, tarih boyunca aralarında etnik bir sorun ve anlaşmazlık olmadan yaşamışlardır. Her iki ülkenin bu denli uyumlu ve sorunsuz ilişkiler kurabilmesi ABD'nin Hazar Enerji Havzası üzerindeki hedeflerini uygulamaya koymasına da olanak sağlamıştır denilebilir. Diğer bir ifade ile Hazar Petrollerinin batıya taşınmasında Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattının kurulmasında, Gürcistan ile Azerbaycan arasında güçlü ilişkilerin olması, projenin uygulanabilirliğinde oldukça kolaylaştırıcı bir faktördür.

Eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri olan Gürcistan ve Azerbaycan arasında, başta sınır komşuluğuna dayalı bir ilişki bulunmaktadır. Gerek Gürcistan ve gerekse Azerbaycan, BDT'nin kuruluş aşamasında yer almayarak topluluk dışında kalan eski Sovyet Cumhuriyetleri olarak dikkat çekmektedir. Gürcistan ve Azerbaycan'ın BDT dışında kalmaları, Rusya'nın bölgesel güç olma arzusu ve eski cumhuriyetleri kontrol etme politikasına ters düşmesi nedeni ile hep bir sorun teşkil etmiştir. Bu nedenle Rusya Güney Osetya, Abhazya ve Dağlık Karabağ etnik sorunlarını kullanarak Gürcistan ve Azerbaycan'ın BDT'ye katılmalarını sağlamaya çalışmıştır (Canar, 2012: 25).

Rusya'nın baskılarına dayanamayan Gürcistan ve Azerbaycan BDT'ye katılmasına rağmen, Rusya'nın baskıcı politikalarını devam ettirmesi üzerine Gürcistan ve Azerbaycan Ukrayna'yı da yanlarına alarak 1997 yılındaki BDT Kışinyov Zirvesinde, baskıların devam etmesi halinde birlikten ayrılmayı gündeme getireceklerini bildiren bir deklarasyon yayımlanmıştır. Stratejik işbirliği yönündeki bu deklarasyon sonucunda 1999 yılında Özbekistan'ın katılımı ile, adını ülkelerin baş harflerinde alan GUUAM oluşmuştur (Ağacan, 2001: 323). GUUAM, herhangi bir yaptırım gücü olmayan bir örgüt olmakla birlikte, hem bu ülkelerin birbirleri ile stratejik ortaklıklarının hem de işbirliği geliştirme politikalarının göstergesi olarak önemli bir ortaklık olarak nitelendirilebilir.

Gürcistan ile Azerbaycan arasındaki ilişkilerin temel noktasının, bağımsızlık ve toprak bütünlüğü noktalarında Rusya'nın bölgedeki gücünü ve etkinliğini azaltabilmek amacı ile Rusya'yı Kafkasya'nın dışına çıkarmak olduğu söylenebilir. Ancak, Kafkasya'da yer alan bir diğer ülke olan Ermenistan'ın Rusya'yı bölgede tutma isteği ve girişimleri, her iki ülkenin politikaları ile çatışmaktadır. Bu bağlamda hem Gürcistan hem de Azerbaycan, bağımsızlık ve toprak bütünlükleri için tehdit olarak algıladıkları Rusya'ya karşı doğal bir müttefik konumundaki iki ülkedir.

Siyasal ve özellikle dış siyaset bağlamında güçlü birer müttefik düzeyindeki Gürcistan-Azerbaycan ilişkilerinin ekonomik alanda da sıkı bir işbirliği içerisinde yürüdüğü görülmektedir. Bu bağlamda her iki ülkenin jeopolitik kalkınma stratejileri de benzer yöndedir. Mesela TRACECA projesi ile Hazar Denizi ve Karadeniz arasında Azerbaycan-Gürcistan önemli bir ulaşım koridoru oluşturarak malların ve hammaddelerin gerekli yönde taşınmasına imkan oluşturmaktadır. Gürcistan ve Azerbaycan, GUUAM, KEİ, BİO gibi önemli politik ve ekonomik birliklere beraberce katılmışlardır. Bu iki ülkede bölgesel projelerden BTC petrol boru hattı ve Batum-Tiflis-Erzurum doğalgaz hattının çekilmesinde birlikte çalışmıştır (Ağacan, 2001: 329-333).

Ağacan; Gürcistan-Azerbaycan ilişkilerinde petrol ve doğalgaz boru hatlarının önemini şu şekilde ifade etmektedir (2001: 334):

Petrol boru hatlarının Gürcistan'dan geçmesi genel anlamıyla öneminin artmasına ve de Gürcistan'a yabancı sermaye girişine olumlu katkıda bulunacaktır. Güvenlik alanında sağlayacağı katkılarla beraber Gürcistan için hiç de küçümsenmeyecek oranda ekonomik getirileri ve vardır. Boru hatlarının Gürcistan bütçesine sağlayacağı transit ücreti yıllık 52.5 milyon ABD doları olarak hesaplanmaktadır. Bu rakam Gürcistan'ın devlet bütçesinin %10'na tekabül etmektedir. Azerbaycan'ın Şahdeniz doğal gaz yatağından çıkarılacak doğal gaz Türkiye'ye Gürcistan üzerinden Bakü-Tiflis-Erzurum gaz boru hattı ile taşınacaktır. Azerbaycan, hem Bakü-Ceyhan petrol boru hattı, hem erken üretim boru hattı, hem de doğal gaz boru hattını Gürcistan üzerinden geçirecek, Gürcistan için önemli ekonomik değer sağlamaktadır.

Günümüzde Gürcistan-Azerbaycan arasındaki ekonomik ilişkiler oldukça aktif bir düzeydedir. Azerbaycan'ın petrol ve doğalgaz kaynakları açısından sahip olduğu ekonomik görünümünün Gürcistan ekonomisinden daha güçlü bir perspektif sergilemesi, Azerbaycanlı işadamları ve yatırımcıların Gürcistan'da aktif ticari ve ekonomik faaliyetlerde bulunmalarına imkan sağlamaktadır. Azerbaycan'ın Türkiye ve İran ile ticari ve ekonomik ilişkilerinin güçlü olması, Azeri işadamlarının Gürcistan'da önemli ekonomik hacme sahip olmalarını sağlamıştır.

2.4.2. Gürcistan- Ermenistan İlişkileri

Gürcistan ile Ermenistan sınır komşuları olmalarına rağmen, aralarında komşuluk ilişkileri yok denecek kadar azdır. Bu durumun temelinde XX. yüzyılın başlarında Osmanlı Devletinde yaşayan Ermenilerin, bir plan dahilinde Rusya'nın da yardımı ile güneybatı Gürcistan'a yerleştirilmeleri ve bu bölgede Ermeni nüfusunun giderek arttırılarak, bölgenin Ermenileştirilmesi yatmaktadır (Cabbarlı, 2002). Bir başka ifade ile Gürcistan'ın belirli bir bölgesi bilinçli ve organize bir şekilde Ermeni nüfusunun yoğunlaştırılmasına maruz bırakılmıştır. Nitekim 1918 yılında Ermenistan'ın bağımsızlığını ilan etmesi, Azerbaycan ve Gürcistan'dan toprak talebine bağlı giriştiği savaş, Gürcistan ve Ermenistan arasında oldukça mesafeli ve sorunlu bir ilişkinin temelleri olarak dikkat çekmektedir.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra 23 Eylül 1991 tarihinde Ermenistan bağımsızlığını ilan etmiştir. Ancak Ermenistan'ın bağımsızlığını ilan etmesine rağmen siyasal, ekonomik ve askeri anlamda Rusya ile sıcak ilişkilerini devam ettirmiştir. Bağımsızlığın ardından Dağlık Karabağ bölgesinde hak iddia eden Ermenistan, Azerbaycan' a savaş açmış, Rusya'nın desteği ile Azerbaycan'da bazı yerleri de işgal etmiştir. Bu duruma uluslararası toplumun sert tepkileri sonucunda geri adım atan Ermenistan, Dağlık Karabağ sonrasında bir diğer hedefi olan ve G¼rcistan'da sorunlu bir b¼lge olarak yer alan Cevahetya B¼lgesi ¼zerinde hak iddia etmektir. Ancak daha fazla sorun oluşturmamak adına Ermenistan Cevahetya B¼lgesi ¼zerindeki taleplerini ertelemiştir (Ağacan, 2004: 83-86).

SSCB'nin dağılmasının ardından bağımsızlıklarını ilan eden G¼rcistan ve Ermenistan arasındaki ilişkiler, “*ekonomik işbirliği, ulaştırma sorunlarının ¼z¼me kavuşturulması, G¼rcistan Ermenilerinin sosyal durumunun iyileştirilmesi ve Cevahetya b¼lgesine ¼zerklik stat¼s¼ verilmesi ekseninde gelişmiştir*” (Cabbarlı, 2002).

Ermenistan'ın, s¼zde soykırımı iddiaları ve T¼rkiye'den toprak taleplerine bağlı nedenlerden dolayı sınırlarının kapalı olması, dış d¼nya ile bağlantısını ve ticaretini G¼rcistan ¼zerinden yapmasını zorunlu kılmaktadır. Ayrıca ihtiyacı olan enerjiyi de G¼rcistan ¼zerinden temin edebilmektedir. T¼m bu nedenlerden dolayı Ermenistan'ın G¼rcistan' a y¼nelik hatalı bir dış politika izlemesi, G¼rcistan'a endeksli olan ekonomisi ¼zerinde ciddi sorunlar yaratacaktır.

G¼rcistan ve Ermenistan'ın ilişkileri olduk¼a hassas dengeler ¼zerinde devam ettiğini s¼ylemek m¼mk¼nd¼r. Bu durumun temelinde, Ermenistan'ın “B¼y¼k Ermenistan Hedefi” kapsamında kaybedilmiş toprakların iadesi konusu yatmaktadır. Ermenistan'ın ideallerinin, G¼rcistan'ın Bor¼alı ve Cevahetya b¼lgelerini kapsamaması, iki ¼lke arasındaki ilişkilerin gelişmesine engel teşkil etmektedir. G¼rcistan'ın i¼ politikası a¼ısından ciddi bir tehdit olarak devam eden bu durumun, aktif bir eyleme d¼nuřmemesinin temelinde ise, Ermenistan'ın Rusya ve d¼nya ile bağlantısını G¼rcistan ¼zerinden sağlaması yatmaktadır denilebilir.

Ermenistan'ın kışkırtmaları ile Cevahetya bölgesinde yaşayan Ermeniler özerklik talep etmektedirler. Fakat stratejik ortağı Rusya ile ilişkilerini ve dış ticaretinin %80'ini Gürcistan üzerinden sağlayan Ermenistan, Gürcistan ile sıcak bir çatışmaya gitmekten kaçınmaktadır. Gürcistan özerklik talebini kabul etmemekte ama mevcut durumun askeri çatışmaya dönüşmeden sürmesini zorunlu olarak şimdilik kabul etmektedir (Ağacan, 2004: 86).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAĞIMSIZLIK SONRASI GÜRCİSTAN-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNİN EKONOMİK, SİYASAL, KÜLTÜREL VE SOSYAL BOYUTLARI

3.1. TÜRKİYE-GÜRCİSTAN İLİŞKİLERİNİN GELİŞMESİNİN NEDENLERİNE İLİŞKİN TEMEL HİPOTEZ

“Bağımsızlık Sonrası Dış Politika Bağlamında Gürcistan ve Gürcistan-Türkiye İlişkilerinin Boyutları” başlıklı bu çalışmada, Gürcistan ve Türkiye arasındaki ekonomik, siyasal, kültürel ve sosyal ilişkilerin, giderek gelişmesinin tarihsel süreçten gelen yakınlık ve iyi niyet temeline dayandığı kabul edilmektedir.

Tarihsel süreçte Türkler ve Gürcüler arasında ilişkilerin, Selçuklu boylarının 1060 yılında bölgeye gelmesi ile başladığı söylenebilir. Nitekim Selçuklu hükümdarı Alparslan’ın, 1067-1068 yıllarında Horasan’dan büyük bir ordu ile Kafkasya’ya girmesi ve Gürcistan topraklarını işgal etmesi ile hem Türk-Gürcü ilişkileri başlamış, hem de İslamiyet bu topraklara girmiştir. Ancak 1121 tarihinde Haçlı Ordularının da desteği ile Gürcü ordusu, Digori Savaşında Selçuklu ordusunu yenerek topraklarında yeniden Gürcü hakimiyetini tesis etmiştir (Gül, 2009: 79-80).

Türk-Gürcü ilişkilerinin yeniden gündeme geldiği dönem Osmanlı İmparatorluğu’nun yükseliş dönemidir. Fatih Sultan Mehmet ile başlayan süreç Yavuz Sultan Selim’in Trans Kafkasya’yı ele geçirmesi ile devam etmiştir. Türk-Gürcü ilişkilerinin başlangıcında Trabzon’un fethi oldukça büyük bir öneme sahiptir. Trabzon’un 1461 yılında fethedilmesi ile fiilen Gürcüler ile Türkler arasında ilişkiler başlamıştır. XX. yüzyılın başlarına kadar Osmanlı hakimiyeti altında kalan Gürcistan, XIX. yüzyılın başından itibaren sürekli olarak isyanlar ve çatışmalara sahne olmuştur. Nitekim XX. yüzyılın başında gücünü tamamen kaybeden Osmanlı, Ruslar ile girdiği savaşlarda yenilgiye uğraması nedeniyle, içinde Gürcistan’ın da yer aldığı tüm Kafkasya bölgesini Ruslara bırakmak zorunda kalmıştır (Gül, 2009: 88-91).

Çarlık Rusya dünya gücü olabilme yolundaki girişimlerinde sıcak denizlere inme siyaseti gütmüş ve bu siyasetini uçayağı olmuştur. “Bunlardan birincisi, Balkanlar yoluyla İstanbul ve Boğazlar bölgesine inerek Ege Denizi ve Akdeniz’e açılan kıyılara hakim olmak, ikincisi Kafkasları bir hareket üssü olarak kullanmak suretiyle Doğu Anadolu’yu ele geçirerek İskenderun Körfezine ve dolayısıyla Akdeniz’e inmek ve üçüncüsü yine Kafkasları kullanarak İran üzerinden Hint Okyanusuna ulaşmaktır.” (Yanar, 2002: 55-56).

Türk-Gürcü ilişkileri bağlamında, Gürcistan-Türkiye ilişkilerinin gelişmesinde ve iki ülke arasındaki işbirliğinin artmasında, iki ülkenin ortak tarihi, kültürel değerleri ve toplumsal yaşam bağlamında benzerlikleri önemli bir etkendir denilebilir. Din ekseninde farklı iki inanca sahip olmakla birlikte, Gürcistan ve Türkiye’nin uzun yıllar gelişen ve artan bir grafikte iyi ilişkilerinin devam edeceği düşünülmektedir. Özellikle son yıllarda Türkiye’nin sınır komşuları ile yaşadığı sorunlar dikkate alındığında, dış politikada yapılacak stratejik bir hatanın Gürcistan-Türkiye ilişkileri üzerinde kalıcı zararlar meydana getirmesi muhtemeldir. Özellikle Türkiye ile hem etnik köken bağlamında, hem din ekseninde hem de tarihsel değerler ve kültür ekseninde kardeş ülke olarak kabul edilen Azerbaycan ve bölgede yer alan diğer Türk nüfusunun, jeopolitik konumu ve içinde bulunduğu riskler dikkate alındığında, Türkiye’nin Gürcistan ile iyi ilişkilerinin devam etmesi hayati önem taşımaktadır. Kuşkusuz Gürcistan ile ilişkilerimizin bozulmasının, bölgede yer alan ve Türkiye açısından uzun bir süredir sorun teşkil eden Ermenistan açısından bir kazanım olacağı unutulmamalıdır. Gürcistan-Türkiye ilişkilerinin bozulmasının, Gürcistan-Ermenistan ilişkilerini geliştireceği ve bunun kaçınılmaz bir sonuç olacağı muhtemeldir.

Bu bağlamda Gürcistan-Türkiye ilişkilerini tek boyutta düşünmek ve ele almak bizleri bir yanılgıya düşürecektir. Dolayısı ile Gürcistan-Türkiye ilişkilerinin sorunsuz bir şekilde artarak devam etmesi, hem Türkiye’nin Doğu sınırlarının güvenliği açısından hayati bir önem taşımakta, hem de kardeş ülke Azerbaycan açısından stratejik bir politika olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca Türkiye’nin enerjiye olan bağımlılığı dikkate alındığında, bölgede yer alan Hazar enerji

kaynaklarının, Gürcistan üzerinden Türkiye ve Avrupa'ya taşınmasının getirisi, maliyetin düşmesi ve Türkiye'ye kazandıracığı stratejik önem de unutulmamalıdır.

“Bağımsızlık Sonrası Dış Politika Bağlamında Gürcistan ve Gürcistan-Türkiye İlişkilerinin Boyutları” başlıklı bu çalışmada; Gürcistan ve Türkiye arasındaki ilişkilerin gelişmesinin, her iki ülke açısından siyasal, ekonomik ve ticari kazanımları olduğu düşüncesi ve Gürcistan Türkiye'nin Kafkasya'ya, Türkiye ise Gürcistan'ın Avrupa'ya açılan kapısı oldukları, bu nedenle stratejik olarak her iki ülkenin de birbirleri açısından vazgeçilmez önem taşıdıkları tezi savunulmaktadır. Bu çalışmada bağımsızlık sonrasında Gürcistan-Türkiye ilişkileri ele alınarak, çalışmanın temel dayanağı olan tez doğrulanmaya çalışılacaktır.

3.2. TÜRKİYE-GÜRCİSTAN İLİŞKİLERİNİN GELİŞİMİ VE İLİŞKİLERİN TARAFLAR AÇISINDAN ÖNEMİ

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bağımsızlığını kazanan Gürcistan ile Türkiye arasında gelişen ilişkileri, Türkiye ve Gürcistan açısından ayrı ayrı ele almak ve önemine değinmek gerekmektedir. Böylece iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesindeki temel nedenleri daha kolay belirlemek mümkündür.

3.2.1. Türkiye-Gürcistan İlişkilerinin Gelişmesinin, Türkiye Açısından Önemi

Tarih boyunca yayılmacı ve hegemonyaya dayalı bir politika izleyen ve hareket eden Çarlık Rusya-Osmanlı için, SSCB de Türkiye için ciddi bir sorun olmuştur. Dolayısı ile Gürcistan ile tarihsel sürece dayalı ve sınır komşusu olmamız nedeniyle güçlü olan ilişkiler, 1917 Bolşevik İhtilalinin ardından kapılarını dış dünyaya kapatan SSCB döneminde ortadan kalkmıştır. XX. yüzyılın sonlarında SSCB'nin dağılmasının ardından Güney Kafkasya ve Orta Asya ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanması ile birlikte yeni bir döneme girilmiş ve Türkiye-Rusya kara sınırı tarihe karışmıştır. SSCB'nin dağılması ile birlikte, politika bağlamında ters düşüğümüz Rusya'dan kaynaklı Doğu Anadolu Bölgemiz üzerindeki tehditler önemli ölçüde azalmış, böylelikle Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan ile yeniden

ilişkiler başlamıştır. “Türkiye her üç ülkenin de bağımsızlıklarını desteklemiş, Güney Kafkasya ülkelerinin toprak bütünlüklerini koruyarak gelişmelerini, Türkiye’nin ve Kafkasya’nın güvenliği için gerekli görmüştür. Bu desteğin temelinde, Türkiye’nin bağımsızlığını yeni kazanan bu cumhuriyetlerin güçleneceği ve bölgedeki Rusya etkisinin kırılacağına olan inancı yatmaktadır denilebilir.” (Kartal, 2007: 70-74).

Kuşkusuz Türkiye’nin bölge ile olan coğrafi ve jeopolitik bağları kadar, etnik ve kültürel bağları da bulunmaktadır. Dolayısı ile Türkiye’nin Trans Kafkasya ile olan bu köklü ve çoklu bağları, bölge ile ilgili Türk dış politikasında da etkili olmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının önemli bir bölümünün köklerinin, bugünkü Gürcistan sınırları içerinden kalan coğrafyadan geldiği dikkate alındığında, bölgenin ve Gürcistan’ın önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Gürcistan toprakları içerisinde yer alan Abhazya’dan Acaristan’a kadar geniş bir coğrafya ile tarihsel, kültürel ve etnik bağlantılarımız mevcuttur. Batum bir Gürcü şehri olduğu kadar tarihsel anlamda bir Osmanlı mirasıdır (Alsirt, 2009).

Kurtuluş Savaşı ve TBMM’nin açıldığı dönemde, Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Atatürk açısından Gürcistan ayrı bir yere ve öneme sahiptir. Nitekim Atatürk’ün şu sözleri Gürcistan ile ilişkilerinin önemini ortaya koymaktadır;

Bizi Gürcistan ile birleştiren yalnız sempati değil, aynı zamanda hedeflerimizin de bir olmasıdır. Güçlü bir doğuya ihtiyaç var. Özellikle güçlü bir Kafkasya’ya. Kafkasya’da ise en önemlisi ulus olan Gürcüler’in, güçlü olmasına ihtiyaç var. Bize, güçlü ve bağımsız bir Gürcistan lazım. Biz Kafkasya’nın diğer ülkelerinin de bağımsız olabilmeleri için Gürcistan ile birlikte çaba sarf etmeliyiz. (Gül, 2009: 96-98)

Kurtuluş Savaşı döneminde, Gürcistan ile önemli siyasi adımlar atılmış, dönemin Dış İşleri Bakanı Bekir Sami Bey’in girişimleri ve Rusya’nın da onayı ile Gürcistan, Ankara’da ilk yabancı ülke elçiliğini açan ülke olmuştur (Gül, 2009: 96).

“Tarih boyunca Türkler ve Gürcüler arasında önemli bir ihtilaf yaşanmamasına rağmen, Türkiye ile yakınlaşmayı hiç bir zaman planlamamış olan Gürcistan, son dönemde Türkiye’yi en önemli müttefiki ve stratejik ortağı olarak görmeye başlamıştır. Bölgesel güç konumunu sürdüren ve gün geçtikçe gelişme

gösteren Türkiye'nin, güç mücadelelerinin yaşandığı bu ortamda, tarih, din, dil ve soy bağlantıları da olan komşusu Gürcistan ile olan yakın dostluk ve ilişkilerini ilerletmesi, bu coğrafyada bir kuvvet olma yolunda, küresel önemli adımlar atmasını muhtemel kılacaktır.” (Alsirt, 2009: 1) diyen Alsirt'in tezinde savunduğu gibi, Türkiye'nin bölgesel güç olma yolunda gerek komşu ülkeler ile ve gerekse Ortadoğu ile dostluk ve ortak tarih temelinde güçlü ilişkiler kurması gerekmektedir. Ancak, gerek Ortadoğu coğrafyasının jeopolitik yapısı, gerek sahip olduğu yer altı kaynakları ile sürekli ABD ve Batı'nın güç savaşlarının yaşanması ve gerekse Türkiye'nin dış politika bağlamında dengeleri kuramaması, günümüzde Türkiye'nin bölgesel güç olma yolundaki hedeflerinden uzaklaşmasına neden olmuştur demek mümkündür.

Dış politika bağlamında Gürcistan ve Azerbaycan, Kafkasya'da Türkiye'nin stratejik ortakları olarak kabul edilmektedir. Türkiye'nin bu ülkelere verdiği desteklerin sonucunda, Rusya-Ermenistan-İran düşey eksenini kesen, Türkiye-Gürcistan-Azerbaycan yatay jeopolitik eksenini doğmuştur (Ağacan, 2006: 456-460).

Kuşkusuz Gürcistan'ın içinde yer aldığı Güney Kafkasya, günümüzde Avrasya'da kurulan enerji koridorlarının kesiştiği bir noktada yer almaktadır. Avrasya enerji koridoru olarak adlandırılan iki ana hat bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, Hazar Petrollerinin taşındığı Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı, diğeri ise yine Hazar Havzasından çıkarılan doğalgazın taşındığı Bakü-Tiflis-Erzurum boru hattıdır. Her iki enerji hattının da Gürcistan'dan geçerek Türkiye'ye ulaşması, hem Gürcistan hem de Türkiye'nin Doğu-Batı enerji koridorunda iki önemli transit ülke konumuna gelmelerine neden olmuştur. Gelecekte aynı hatlardan Kazak ve Türkmen petrol ve doğalgazının taşınması ise oldukça yüksek bir ihtimal olarak gözükmektedir. Dolayısı ile oldukça büyük hacme ve potansiyele sahip enerji koridorlarının, Türkiye üzerinden Avrupa pazarlarına ulaşabilmesi için Gürcistan stratejik öneme sahip kilit bir ülke konumundadır (Taşkın, 2006: 79).

Bu bağlamda, Türkiye-Gürcistan ve Azerbaycan arasında stratejik bir ortaklığın kurulmasının en belirgin kazanımları arsında, Türkiye'nin doğu sınırlarına ilişkin güvenlik riskinin ortadan kalkması sayılabilir. Ayrıca BTC Petrol Boru Hattı,

Hazar Havzası enerjisinin Azerbaycan-Gürcistan-Türkiye üzerinden Batıya taşınması, anılan bu üç ülkeyi önemli bir enerji koridoru oluşturmak suretiyle stratejik bir konuma taşımıştır. Dolayısı ile Türkiye'nin, Kafkasya'ya ve Trans Kafkasya enerji kaynaklarına açılan kapısının Gürcistan olması nedeniyle, Gürcistan ile ilişkilerin sıcak tutulması ve geliştirilmesi büyük öneme sahiptir denilebilir.

Türkiye-Gürcistan ilişkilerinin gelişmesinde izlenen dış politika ve stratejiler, her iki ülke çıkarlarının karşılıklı gözetilmesi temeline dayandığını söylemek mümkündür. 21. yüzyılın moda kavramı olan 'Yumuşak Güç' politikası olarak da adlandırılabilir bu dış politika, Türkiye'nin uyguladığı politikaların Gürcistan tarafından meşru görülmesi ve ilişkilerin bu meşruiyet zemininde gelişmesi olarak da adlandırılabilir. Ancak, yumuşak güç olarak adlandırılan dış politikanın temelinde, bir ülkenin kendi değer ve amaçlarını, herhangi bir nedene dayanmaksızın başka ülkelere benimsetmesi esası yatmaktadır (Yılmaz, 2008: 41). Bu bağlamda Türkiye-Gürcistan ilişkilerinin gelişmesinde tam anlamı ile yumuşak güçten bahsetmek mümkün değildir. Her iki ülkenin ilişkilerinin gelişmesinde karşılıklı siyasal ve ekonomik çıkarların ağırlıklı olduğu bir gerçektir.

3.2.2. Türkiye-Gürcistan İlişkilerinin Gelişmesinin, Gürcistan Açısından Önemi

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bağımsızlığına kavuşan Gürcistan açısından en önemli sorun öncelikle toprak bütünlüğünün sağlanması, sonrasında ise ekonomik sorunların çözümlenmesidir. Bu bağlamda Gürcistan, toprak bütünlüğü açısından en büyük tehdit olarak Rusya'yı görmüştür. Gürcistan'ın BDT'ye üye olmamak istemesi ise, bu tehdidi daha yoğun olarak hissetmesinde önemli bir faktördür. Dolayısı ile Gürcistan, bağımsızlık sonrası toprak bütünlüğü ve güvenlik endişelerinden kaynaklı, dost ve müttefik arayışı içerisine girmiş, bu konuda da yönünü Batıya çevirmiştir.

Türkiye'nin, uluslararası toplum içerisinde Gürcistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülke olması ve Gürcistan'a her alanda verdiği destek nedeni ile ilişkiler hızla gelişmiş ve güçlenmiştir. Batı'nın Gürcistan'a ilgisiz kalması, bağımsızlık

sürecinde en büyük ilgi ve desteği sınır komşusu ve bir batılı ülke olan Türkiye'nin vermesi, Gürcistan'ın aradığı dost ve müttefik ülke olarak Türkiye'yi benimsemesinde büyük bir etken olmuştur. Bu durumu yıllar sonra Gürcistan Devlet Başkanı Saakashvili şu sözlerle ifade etmektedir (Milliyet, 2006):

Dost ve ortağımız Türkiye bir dizi nedenden ötürü bizim için çok önemli. Birincisi, bağımsızlığımızı ilk tanıyan ülke olmanız toplumsal hafızamıza kazandı. Eskiden Türkiye bizim için meçhul bir ülkedydi. Evet, annem gibi Türkçeyi, Türk tarihini, kültürünü öğrenenler vardı ama hayatları boyunca tek bir canlı Türk görmemişlerdi. Bağımsızlık sonrası yardımımıza ilk koşan ülke Türkiye oldu, sınırı açtı, zor zamanlarımızda aktif ekonomik yardım yaptı. Ne yazık ki bütün komşularımız öyle davranmadı. Türkiye bizi ısrarla uluslararası alanda destekledi. Bütün bunları nesiller sonra bile unutmayacağız.

Bağımsızlık sonrası Gürcistan'ın dış ilişkileri, bulunduğu coğrafi konum dikkate alındığında Olimpiyat Halkaları gibi iç içe geçmiş üç halka şeklinde düşünülebilir. Birinci halkada diğer Güney Kafkasya Cumhuriyetleri olan Ermenistan ve Azerbaycan yer almaktadır. İkinci halkada Güney Kafkasya alt sistemine komşu olan ve bölgenin en güçlü devletleri sayılan Rusya, Türkiye ve İran yer almaktadır. Üçüncü ve son halkada ise Gürcistan'ın stratejik anlamda önem verdiği ve güçlü ilişkiler kurmak istediği ABD ve AB ülkeleri ve benzeri Batılı ülkeler ile olan ilişkileri oluşturmaktadır (Herzig, 1999: 9'dan aktaran Ağacan, 2005). Dış politika bağlamında Gürcistan'ın, bağımsızlık sonrası toprak bütünlüğü açısından Rusya'yı bir tehdit olarak görmesi, ABD ve AB'nin bu süreçte ilgi ve önceliklerini Rusya yönünde kullanmaları ve İran'ın hem Rusya'ya olan yakınlığı hem de Gürcistan'a sınırının bulunmaması, Türkiye'yi öncelikli konuma taşımıştır. Nitekim Türkiye'nin Gürcistan'a dostane ve destek veren yaklaşımları, Türkiye'yi Gürcistan açısından dış politika ve ilişkilerde önemli kılmıştır.

Temel hedefini ve dış politikasını toprak bütünlüğünü koruyarak bağımsızlığını devam ettirmeye yönelik oluşturan Gürcistan, Rusya'nın tehdit ve baskılarından kurtulmanın yolu olarak Batı ile bütünleşme olarak görmüştür. Bu amaçla öncelikli dış politika ve hedefini, batıya yakın bir dost ve müttefik kazanarak ve onun desteğini alarak, ABD, AB ve NATO'ya yakınlaşma şeklinde kurgulamıştır. Bu amaçla kendisine yakın gördüğü sınır komşusu Türkiye ile ilişkilerini geliştirerek

ve desteğini alarak, NATO ile güçlü ilişkiler kurmuş ve AB ile yakınlaşabilmiştir. Nitekim bu durumu Milliyet gazetesinin 07 Ekim 2001 tarihli sayısında dönemin Gürcistan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, “*Gürcistan, Rusya’nın stratejik bölgesinin güney kanadı değil, Türkiye ve NATO’nun stratejik çıkarlarının, Türkiye ve İsrail’den Orta Asya’ya uzanacak şekilde kuzey kanadıdır*” (Milliyet, 2001).

Kuşkusuz Türkiye Gürcistan için sadece Batıya açılacağı bir kapı olmaktan çok ötede bir öneme sahiptir. Bağımsızlık sonrası ülkenin zayıf ekonomisini canlandırabileceği, Türkiye’den gelecek ekonomik yatırım ve yatırımcıların desteği ve en önemlisi sınır ticareti kapsamında yaygın olarak kullanılan bavul ticaretinin sağladığı kazanımlar, Türkiye’yi önemli kılmaktadır denilebilir.

3.3. TÜRKİYENİN GÜRCİSTAN POLİTİKASI VE ETKİLEYEN UNSURLAR

Türkiye’nin Gürcistan politikası, Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından oluşan güç boşluğunu doldurmaya veya etki alanı oluşturmaya yönelik bir politika ile ortaya çıkmıştır. Ancak 1990’lı yılların koşullarında başta Güney Kafkasya bölgesindeki ülkeler olmak üzere, Gürcistan’ın da beklentileri ile Türkiye’nin ekonomik ve siyasal imkanları örtüşmemiş ve Türkiye’nin bölgeye yönelik dış politikası istenen başarıyı sağlayamamıştır. 90’lı yılların sonunda değişen konjonktür ile birlikte Türkiye, Gürcistan ve bölgeye karşı daha geniş kapsamlı ve yapıcı bir dış politika stratejisi benimseyerek uygulamaya koymuştur. Özellikle Hazar Havzası kaynaklı enerjinin Batı’ya dağıtılmasında kendini merkezi bir konumda gören Türkiye, Hazar enerji kaynaklarının Batı’ya taşınmasını öncelikli hükümet programı olarak benimsemiştir. Dolayısı ile Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattının yapılması ile birlikte Gürcistan, Türkiye’nin politika önceliği ve önemine sahip bir ülke konumuna gelmiştir (Görgülü ve Krikorian, 2012: 2).

Türkiye’nin Gürcistan politikasını siyasal, ekonomik, ticari, kültürel ve sosyal alanlarda ayrı ayrı ele almak mümkündür. Ancak genel anlamda Türkiye’nin Gürcistan politikası, gelişen bir grafikte ilişkilerin her alanda arttırılmasına dayanmaktadır. Özellikle 2008 Rusya-Gürcistan savaşı sonrasında, savaş öncesinde

yürütülen plandan ve stratejiden herhangi bir sapma olmadan gelişmeye devam etmiştir. Gürcistan'ın savaş nedeniyle Rusya sınır kapısının kapanması sonucunda Türkiye'nin önemi daha da artmıştır. Türkiye ile Gürcistan arasında tek sınır kapısı olan Sarp Sınır Kapısının modernizasyonu ile iki ülke arasındaki geçişlerin tek bir kontrol ile yapılabilmesine imkan sağlanmış ve savaş nedeniyle zorda kalan Gürcistan rahatlatılmıştır (Zaman Gazetesi, 2009). 2011 yılında sınırın Gürcistan'da kalan bölümünün de Türkiye tarafından yenilenmesi ve modernize edilmesi ile iki ülke arasında kimlik kartı ile geçiş imkanı yaratılarak, adeta iki ülke arasındaki sınırlar ortadan kaldırılmıştır (Anadolu Ajansı'ndan aktaran Zaman Gazetesi, 2011).

Türkiye'nin Gürcistan politikasında bir diğer önemli nokta da, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün korunması yönündeki söylem ve tutumlarıdır. Özellikle Abhazy sorununda Gürcistan'ın toprak bütünlüğü yönündeki politikası, iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesinde önemli bir faktördür. Ayrıca Türkiye'nin Gürcistan politikasında bir başka önemli faktör de Ahıska Türklerinin Gürcistan'a geri dönebilmelerinin sağlanmasıdır. Bu yönde karşılıklı görüşmeler sonucunda 2007 yılında kabul edilen bir yasa ile Ahıska Türklerinin Gürcistan'a geri dönüşünün yolu açılmıştır (Çelikpala, 2012: 27).

Türkiye'nin üyesi bulunduğu NATO, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİÖ- Black Sea Economic Cooperation Organization) ve Karadeniz Deniz İşbirliği Görev Grubu (BLACKSEAFOR) gibi örgütlerin genel politikaları ve programları, Türkiye'nin Gürcistan politikası üzerinde de belirleyici etkiye sahiptir. Bir başka ifade ile bu örgütler, Türkiye'nin Gürcistan ile işbirliği ve yakınlaşmasında hem etkili hem de aracı konumundadır denilebilir.

3.3.1. Türkiye'nin Gürcistan Politikasında NATO'nun Rolü

II. Dünya Savaşı sonrasında dünyanın iki farklı siyasal ekseninde kutuplaşmasının ardından oluşan Soğuk Savaş Dönemi, beraberinde ülkelerin güvenlik sorunlarını ve dolayısı ile yeni güvenlik tedbirlerini gündeme getirmiştir. Komünist Rusya'nın karşısında yer alan ABD ve müttefiki Batı dünyasının,

güvenliği ve savunmasını ortak bir amaç ve görev bilen yeni bir yapılanma öngörülmüştür. 9 Nisan 1949 tarihinde ‘Washington Antlaşması’ ile kurulan ve adına NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) denilen bu örgüt, askeri bir yapılanma ve güvenlik işbirliği örgütüdür. Kuruluşta 12 ülkenin bulunduğu NATO’ya, Türkiye 1952 yılında üye olmuştur. Kuruluşundan sonra 16 ülkenin daha üye olduğu NATO, günümüzde 28 üyesi bulunan ve dünyadaki savunma harcamalarının %70’ini gerçekleştiren ve dünyanın en önemli ve güçlü örgütlerinden birisidir. Kuruluş amaçları arasında en dikkat çekici olan hususlar, NATO Kuruluş Sözleşmesinin 3., 4. ve 5. maddelerinde açıklanmıştır. Genel hatları ile bu üç madde üye ülkelerin, ortak savunma için askeri yeteneklerini geliştirmeyi, üye ülkelere herhangi birinin toprak bütünlüğü ve siyasal rejiminin tehdit altında olduğunda bir araya gelmeyi ve üyelere herhangi birisine gerçekleştirilecek bir saldırıyı kendilerine yapılmış olarak addedeceklerini taahhüt etmelerini ifade etmektedir (NATO, 2014).

Gürcistan, bağımsızlığını kazandığı ilk günden itibaren toprak bütünlüğü ve bağımsızlık yönünde ciddi endişeler duymuştur. Özellikle Güney Osetya ve Abhazya eksenli etnik sorunlar, toprak bütünlüğü yönünde ciddi tehditler olarak yer almakta ve Rusya’nın bölgesel güç olma ideali ve bu yönlü politikası ise, bağımsızlığı tehdit eden bir unsur olarak yer almıştır. Bu nedenlerden dolayı Gürcistan, bağımsızlığının hemen ardından yönünü batıya ve NATO’ya çevirmiştir. 2003 yılında gerçekleşen Gül Devrimi ile birlikte batı yanlısı Saakashvili’nin iktidara gelmesi ile NATO’ya üye olmak düşüncesi, Gürcistan ve yönetiminin ulusal politikası haline gelmiştir (Alsirt, 2009: 98).

Sınırlarını Türkiye’nin üyeliği ile Güney Kafkasya’nın kuzey kanadına kadar dayayan NATO, 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı öncesinde 4 Nisan 2008 tarihinde gerçekleşen Bükreş Zirvesinde, üyelik perspektifini ortaya koyan MAP’a (Üyelik Eylem Planı) Ukrayna ve Gürcistan’ı dahil etmesi beklenmekteydi. Ancak gerek Almanya ve gerekse Fransa’nın iki ülkenin üyelik sürecini erken bulmaları ve veto etmeleri ile Rusya’nın sert tepkisi yüzünden, MAP’a dahil edilmemiştir (Erol ve Demir, 2012: 22). Kuşkusuz Gürcistan ve Ukrayna’nın NATO üyelik eylem planına dahil edilmemesinde, Rusya’nın sert muhalefeti kadar, Gürcistan’ın özerk bölgeleri

olan Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlık söylemlerinin Rusya tarafından kabul edileceği endişesi de etkili olmuştur denilebilir.

Türkiye, Gürcistan'ın NATO'ya üye olması gerektiği konusundaki düşüncesini her fırsatta dile getirmekte ve desteklemektedir. Bu politikanın temelinde Türkiye ile Gürcistan arasındaki stratejik iş birliği ve Karadeniz'in güvenliğinin sağlanması yatmaktadır. Karadeniz'in Türkiye ve Gürcistan açısından önem taşımakta ve Rusya'nın Karadeniz'de tek başına hakimiyet kurma yönündeki politikalarına karşı, Türkiye tarafından politika geliştirilmektedir. Gürcistan'ın NATO'ya üye olması ile Karadeniz hem Türkiye hem de Gürcistan sınırları ile NATO'nun güvenlik şemsiyesi altına girecektir.

3.3.2. Türkiye'nin Gürcistan Politikasında KEİÖ'nün Rolü

Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ile birlikte Türkiye'nin sahip olduğu jeopolitik avantajını etkin bir şekilde kullanabilmesi, Karadeniz'e kıyısı olan ülkeler arasında “ekonomik bağların güçlendirilerek orta ve uzun vadede bölge güvenliğine hizmet edebilecek bir işbirliğinin” oluşturulması düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda “Karadeniz ülkeleri arasında ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi ve çeşitlendirilebilmesi için uygun koşulların oluşturulması ve kurumsal düzenlemelerin yapılması” amacıyla, Türkiye'nin girişimiyle 25 Haziran 1992 tarihinde yapılan İstanbul Zirvesinde yayımlanan ortak bir bildiri ile kurulmuştur (Oktay, 2006:157).

Türkiye başta olmak üzere kurucu üyeleri arasında Arnavutluk, Azerbaycan, Bulgaristan, Ermenistan, Gürcistan, Moldova, Romanya, Rusya Federasyonu, Sırbistan ve Karadağ, Ukrayna ve Yunanistan yer almaktadır. 2003 yılında Sırbistan-Karadağ KEİÖ'ye tam üye olmuştur. Sırbistan ve Karadağ'ın ayrılmasından sonra Sırbistan'ın üyeliği devam ederken, Karadağ gözlemci statüsü ile devam etmiş, sonrasında ise Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Karadağ'ın üyelik başvuruları, Türkiye ve Yunanistan'ın veto haklarını kullanması nedeniyle kabul edilmemiştir (Erol ve Demir, 2012: 209).

Kuruluş amacı ile bölge ülkelerinin ekonomik ilişkilerinin ve işbirliklerinin geliştirilmesi olan KEİÖ, orta ve uzun vadede bölgenin güvenliği ve istikrarının sağlanmasında etkin bir rol oynayabilecek, kurumsal bir kimlik ve yapıya sahiptir.

KEİÖ, kuruluşundan günümüze kadar beklenen ekonomik gelişmeyi sağlamasa da, Karadeniz'in her geçen gün önem kazanması ile birlikte uluslararası kuruluş ve örgütlerin dikkatini çekmeyi bilmiştir. KEİÖ'nün kuruluş sürecine Türkiye'nin öncülük etmesinde, orta ve uzun vadeli bölgesel güç ve stratejik aktör olabilme politikaları yatmaktadır. Bu bağlamda gerek Karadeniz'e kıyısı olan ülkeler ve gerekse Türkiye'nin tarihsel bağlarının olduğu Balkan Ülkelerinin bu örgüte üye olmaları istenmiştir (Mert, 2004: 232-233).

Türkiye'nin Güney Kafkasya'ya açılabilmesi ve bölgesel güç olabilme hedeflerine ulaşabilmesinde, bölgenin giriş kapısı niteliğindeki Gürcistan ile sıcak ve sürekli ilişki ve işbirliğinin önemi büyüktür. Bu nedenle Türkiye, bölgesel güç ve/veya aktör olabilme yolunda Gürcistan ile ilişkileri geliştirebilmek adına, KEİÖ'ye Gürcistan'ın girmesini sağlayarak, KEİÖ'yü politik bir araç olarak kullanmıştır denilebilir.

3.3.3. Türkiye'nin Gürcistan Politikasında BLACKSEAFOR'un Rolü

Kurulmasına Türkiye'nin öncülük ettiği bir diğer Karadeniz'e kıyısı olan ülkelerin ortak koalisyonu niteliğine sahip yapılanma BLACKSEAFOR'dur. 2001 yılında Türkiye, Gürcistan, Bulgaristan, Romanya ve Rusya Federasyonu tarafından kurulan ve tamamen askeri bir yapılanmadır. Birbirlerinden siyasal ve yapısal olarak farklı ülkelerin katılımı ile oluşturulan BLACKSEAFOR, "Karadeniz'e kıyısı olan ülkelerin deniz kuvvetleri arasında işbirliği ve birlikte çalışabilirliğin geliştirilmesi suretiyle, Karadeniz'de dostluk, iyi ilişkiler ve karşılıklı anlayışın daha da güçlendirilmesine katkıda bulunmayı" amaçlamaktadır (Erol ve Demir, 2009: 211).

Türkiye'nin sınır güvenliğinin sağlanması ve bölgesel güç olabilme hedeflerinin hayata geçirilmesinde, bölge ülkeleri ile ekonomik, askeri, siyasal ve kültürel olmak üzere her alanda işbirliği ve ilişkileri geliştirmesi oldukça büyük

öneme sahiptir. Bu nedenle bölge ülkeleri ile ekonomik ve askeri alanlarda işbirliğine yönelik oluşum ve yapılanmalar, ilişkilerin geliştirilmesinde etkili araçlar ve devlet politikası olarak kullanılmaktadır.

Karadeniz'in güvenliğinin sağlanmasına yönelik askeri bir oluşum olarak kurulan BLACKSEAFOR'un görev tanımlarına ilişkin 2004 yılında yapılan değişiklik sonucunda, organize suçlar ve terörizm de BLACKSEAFOR'un görev kapsamına dahil edilmiştir (Erol ve Demir, 2012: 212). Tüm bu görev kapsamı ve amaçları ile değerlendirildiğinde BLACKSEAFOR, Türkiye'nin ve bölge ülkelerinin ulusal güvenliklerinin sağlanması ve bölge barışı için oluşturulmuş bir girişim olarak kabul edilmelidir.

Kuşkusuz Gürcistan'ın yaşadığı toprak bütünlüğüne ilişkin sorunlar ve gerekse güvenlik endişesi, bölgesel oluşumların içinde olmasını gerekli kılmıştır. Bu bağlamda Türkiye'nin Gürcistan'a karşı izlediği dostane ve iyi ilişkilere dayalı dış politikasına bağlı olarak, kurulmasında öncülük ettiği bölgesel askeri ve ekonomik oluşumlara Gürcistan'ın katılmasını teşvik etmiş ve desteklemiştir.

Türkiye'nin bir NATO üyesi ülke olmasına rağmen, uzun bir süredir AB'ye üye olma yönündeki çabaları ne yazık ki henüz tam üyelik ile sonuçlanmamıştır. Türkiye'nin AB üyelik sürecinin uzaması ve üyeliğe ilişkin nihai bir tarihin verilmeyişi, Türkiye'yi farklı arayışlar ve oluşumlar içinde olmaya da zorlamaktadır denilebilir. Gelecekte çeşitli nedenlerden dolayı AB üyelik sürecinin donması veya durdurulması halinde, Türkiye yönünü doğu ve Kafkasya'ya dönmek zorunda kalabilir. Bu nedenle Türkiye dış politikasını, hem batı ile entegrasyon çabalarını yürütme hem de doğu ve Kafkasya ile sıcak ilişkiler kurma şeklinde kurgulamaktadır denilebilir. Bu bağlamda Türkiye'nin Gürcistan ile ilişkilerinin gelişmesinde, geleceğe ilişkin stratejik hedeflerin ve dış politikasının etkisi büyüktür. Bu politikanın uygulanmasında ise bölgesel oluşumlar ve örgütlerin etkisi olduğu söylenebilir.

3.4. TÜRKİYE’NİN GÜRCİSTAN’IN TOPRAK BÜTÜNLÜĞÜNE İLİŞKİN POLİTİKA VE YAKLAŞIMLARI

Gürcistan’ın etnik sorunlarına Türkiye’nin yaklaşımı, iki ülkenin siyasi ilişkilerini önemli ölçüde etkilemektedir. Türkiye, bu sorunları Gürcistan’ın toprak bütünlüğü çerçevesinde değerlendirmiş, kendisinden beklenen aktif dış politikayı Gürcistan’ın içerisinde yaşanan belirsizlikler ve bölgedeki diğer gelişmelerin de etkisiyle etkin bir şekilde uygulayamamakla beraber ilişkilerinde ihtiyatlı bir politika takip etmiş, bu ihtiyatlı politikasının faydalarını da görmüş ve Gürcistan Türkiye’yi güvenilir bir ülke olarak kabul etmiştir.

Türkiye’nin Gürcistan toprak bütünlüğüne ilişkin politika ve uygulamaları, Acaristan, Abhazya ve Güney Osetya ekseninde değerlendirmek gerekmektedir. Ancak, Türkiye’nin Güney Osetya’ya ilişkin dış politikasında, sorunun içinde Türk kökenli vatandaşların olmaması nedeniyle fazlaca bir tutum ve yaklaşımı bulunmamaktadır. Türkiye, Güney Osetya sorununda Gürcistan’ın toprak bütünlüğünü destekleyen bir yaklaşım sergilemiş ve Güney Osetya’nın bağımsızlığını tanımamıştır. Bu bağlamda Türkiye’nin Gürcistan toprak bütünlüğüne ilişkin politika ve uygulamalarını iki alt başlıkta incelemek mümkündür.

3.4.1. Türkiye’nin Acaristan Sorununa İlişkin Politika ve Yaklaşımları

Bağımsızlık sonrası Gürcistan’ın toprak bütünlüğüne ilişkin yaşadığı etnik sorunlarından birisi Acaristan sorunudur. Dünya siyaset tarihinde batı destekli bir devrim olarak girecek Gül Devrimi ile Saakashvili’nin iktidara gelmesinin ardından ABD ve batının desteğine güvenen Saakashvili, öncelikli olarak Acaristan sorununu çözmek istemiştir. Acaristan lideri Aslan Abaşidze, Gürcistan’ın askeri hamlesi üzerine uluslararası alanda garantör düzeyinde devlet olarak Türkiye’yi, gelişmelere müdahale etmesi yönünde çağrıda bulunmuştur. Ancak Türkiye’nin Gürcistan politikası doğrultusunda Türk Dışişleri Bakanlığı, Abaşidze’nin çağrısını 15 Mart 2004 tarihli ‘Gürcistan’ın bölünmez bütünlüğüne destek’ veren bir açıklama ile reddetmiştir (Oran, 2013: 487).

Nitekim bu süreçte Saakashvili Acara sorununu kansız bir şekilde çözerek, devlet başkanı olarak ilk siyasi başarısını gösterme fırsatı bulmuştur. Saakashvili'nin Acara sorunundaki siyasi başarısı, ülke içinde ve uluslararası platformda Güney Osetya ve Abhazya sorunlarının da çözümüne ilişkin güçlü bir inancın doğmasına ve Saakashvili yönetiminin desteklenmesine neden olmuştur (Çelikpala, 2012: 14).

Acara lider Aslan Abaşidze'nin Gürcistan müdahalesine Türkiye'nin garantör düzeyinde devlet olarak müdahale etmesini istemesine, 1921 tarihli Kars Antlaşması'nın Acara bölgesinde Türkiye'ye kazandırdığı haklar dayanak teşkil etmektedir. Gürcistan'ın Acara'ya askeri müdahalesinin ardından Rusya'nın da kışkırtması ile Abaşidze, Türkiye'yi yardıma çağırmıştır. Ancak dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Türkiye'nin bu sorunu Kars Antlaşması ile bağlantılı ele almadığı, olayı Gürcistan'ın toprak bütünlüğü çerçevesinde ele aldıklarını ifade etmiştir. Nitekim Türk bürokratları da, Kars Antlaşması'nın sınırları güvence altına almaya yönelik bir antlaşma olarak değerlendirilmesi gerektiği ve bu bağlamda Türkiye'nin tavrının genel bir dış politika olarak değerlendirilmesi gerektiğini açıklamıştır. Türkiye'nin Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne destek açıklamasına rağmen, Gürcistan'ın Acara bölgesinin özerk statüsünü lağvetmesi ve "bölgeyi Hıristiyanlaştırmak için toplu ayin törenleri düzenlemesi, Müslüman Acaristan halkının bayrağına haç işareti koyma girişimleri Türkiye'yi rahatsız etmiştir" (Oran, 2013: 487-488).

3.4.2. Türkiye'nin Abhazya Sorununa İlişkin Politika ve Yaklaşımları

Bağımsızlık sonrasında Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne ilişkin bir diğer etnik sorunu Abhazya sorunudur. Türkler ile Abhazya'lılar arasında tarihsel süreçten gelen güçlü bağların olması, Türkiye sınırlarında Kafkas kökenli pek çok vatandaş gibi Abhaz kökenlilerin yaşaması, sınırlarımıza çok yakın konumda ve bir Karadeniz ülkesi olması açısından Abhazya, Türkiye'nin dış politikasında önem verdiği bir ülkedir. Ancak, Gürcistan'ın bağımsızlığını kazandığı ilk günden itibaren Türkiye'nin dış politikası, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün korunması ve milli sınırlarının değişmezliği yönünde şekillenmiştir. Türkiye, Gürcistan ile Abhazya

arasındaki anlaşmazlık ve uyuşmazlıkların, uluslararası hukuk kuralları ve insan hakları çerçevesinde ele alınarak, diyalog yoluyla çözülmesine taraf olduğunu ifade etmiştir (Tavkul, 2002: 75-76) . Kuşkusuz Türkiye’de hem Abhazya hem de Gürcü kökenli çok sayıda vatandaşın yaşıyor olması, Türkiye’nin dış politikası üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir denilebilir.

Abhazya’nın bağımsızlık yönündeki yaklaşımlarına Türkiye sürekli olarak Gürcistan’ın toprak bütünlüğü çerçevesinde bakmıştır. Sovyetler Birliğinin dağılmasından kısa bir süre sonra, 1992 Temmuz ayında Türkiye’deki bir vakfın davetine katılan Abhazya Devlet Başkanı Vladislav Ardzinba, Türkiye’de bulunduğu sırada bağımsızlıklarını ilan etmek istemişse de Türk makamları bu talebi uygun görmemiştir (Alsirt, 2009: 25).

Türkiye, Gürcistan’ın Abhazya sorununa, hem arabulucu olarak katkı sağlamak hem de uluslararası platformda barışçıl ve Gürcistan’ın toprak bütünlüğü çerçevesinde çözüm bulma politikası izlemiştir. Nitekim Türkiye 1994 yılında Abhazya’nın bağımsızlığını tanımamıştır. 2008 yılında Gürcistan-Rusya Savaşı’nın ardından Rusya’nın Abhazya’nın bağımsızlığını tanımasına rağmen bu süreçte de Türkiye, Abhazya’nın bağımsızlığını tanımamıştır (Çelikpala, 2012).

Türkiye’nin Abhazya’nın bağımsızlığını tanımamasının temelinde çeşitli nedenler yatmaktadır. Bu nedenlerden biri Türkiye’nin Gürcistan ile olan ticari ve ekonomik ilişkiler gelmektedir. Bir diğer neden ise, Türkiye’nin Kars-Tiflis arasında bir demiryolunu hayata geçirmek istemesi ve her iki ülkenin de stratejik ortağı konumundaki ABD’nin, Gürcistan’a baskı yapılmaması yönündeki politikasıdır. Türkiye’nin Abhazya politikası ve tutumundaki en önemli faktör ise, dost ve kardeş ülke Azerbaycan’ın Dağlık Karabağ sorununda izlediği politika ve tutumdur. Türkiye, Dağlık Karabağ’ın Azerbaycan toprağı olduğunu savunmakta ve bu bağlamda Azerbaycan’a destek vermektedir. Şayet Abhazya sorununda Gürcistan karşıtı bir politika izlemiş olsaydı, uluslararası platformda Türkiye’nin Dağlık Karabağ sorununa yaklaşımı ve Azerbaycan’ı desteklemesi, çifte standart olarak değerlendirilebilecektir (Alsirt, 2009).

3.5. BAĞIMSIZLIK SONRASI DÖNEMDE TÜRKİYE-GÜRCİSTAN İLİŞKİLERİ

Gürcistan'ın bağımsızlık sonrasında Türkiye ile olan ilişkilerini ve işbirliğini, siyasal, ekonomik ve ticari, kültürel ve sosyal boyutları ile ayrı ayrı ele almak mümkündür.

3.5.1. Türkiye-Gürcistan İlişkilerinin Siyasal Boyutları ve Gelişimi

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının hemen ardından 28 Nisan 1991'de Gürcistan Parlamentosu bağımsızlık kararını ilan etmiştir. Türkiye 16 Aralık 1991 tarihinde Gürcistan'ın bağımsızlığını tanımıştır. Gürcistan'ın bağımsızlığının tanınmasının ardından, 21 Mayıs 1992 tarihinde iki ülke arasında diplomatik ilişki kurulmasına yönelik ortak bir protokol imzalanmıştır (Keleş, 2014:1). Bu protokolün imzalanmasından kısa bir süre sonrasında, 30 Temmuz 1992'de dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in, Gürcistan'ı ziyaret etmiştir. Cumhurbaşkanı'nın Gürcistan ziyaretine gıda ve ilaç yardımı ile gitmesi ve Gürcistan devlet başkanı Şevardnadze ile "Dostluk, İşbirliği ve İyi Komşuluk Anlaşması" imzalaması, iki ülke arasındaki ilişkileri ve işbirliğini fiilen başlatmıştır (Alsirt, 2009: 115). Bu bağlamda Türkiye, Gürcistan'ın bağımsızlığını tanıyan ve diplomatik ilişki kurma girişiminde bulunan ülkeler içinde ilklerden biri olmuştur denilebilir. Ayrıca bu anlaşma, "1921 yılında imzalanan Kars Antlaşması ile tanınan Türkiye'nin doğu sınırları", Gürcistan tarafından da olduğu gibi kabul edildiği anlamına gelmektedir (Demirağ, 2003: 77).

1992 seçimlerinde batı yanlısı politika izleyen Şevardnadze'nin Gürcistan Devlet Başkanlığı'na gelmesi ile birlikte, Türkiye ile Gürcistan arasında diplomatik ilişkilerin başladığı görülmektedir. Gürcistan ve Türkiye arasındaki diplomasi başlanması ile iki ülke karşılıklı olarak Ankara ve Tiflis'te Büyükelçilik açmışlardır. Türkiye'nin Batum'da, Gürcistan'ın ise İstanbul ve Trabzon'da başkonsoloslukları bulunmaktadır. Ayrıca Gürcistan'ın İzmir ve Samsun'da fahri konsoloslukları bulunmaktadır (Keleş, 2014: 1).

Türkiye ve Gürcistan ilişkilerinin siyasal boyutları, yoğunlukla toprak bütünlüğü, sınır güvenliği, iç güvenlik ve terör konularında gerçekleşmiştir. Nitekim iki ülke arasındaki diplomasinin başladığı ilk yıllarda imzalanan anlaşmalar, terör ve güvenliğe ilişkin karşılıklı taahhütlerin verildiği anlaşmalar olarak dikkat çekmektedir. Örneğin, Şevardnadze'nin 13 Ocak 1994 tarihli Türkiye ziyaretinde iki ülke arasında imzalanan 'Güvenlik ve İşbirliği Anlaşması' ile Gürcistan PKK'nın, Türkiye ise Abhaz ayrılıkçıların kendi toprakları içinde faaliyetlerine izin vermeyeceğini taahhüt etmiştir (Milliyet, 1994: 21).

Türkiye ve Gürcistan arasındaki siyasi işbirliğinin gelişimi artarak devam etmiştir. 1999 yılında iki ülke savunma bakanlıkları düzeyinde 'Askeri Yardım ve İşbirliği Antlaşması' imzalanmıştır. Beş yıl süreyle geçerli bu antlaşma ile hem Gürcistan'ın askeri düzeyde gelişimine Türkiye'nin katkı sağlaması hedeflenmiş, hem de Gürcü ordusuna 5,5 milyon dolarlık kaynak sağlanmıştır (Ural ve Tokgöz, 2011: 129).

2000'li yıllara gelindiğinde Türkiye ve Gürcistan arasındaki işbirliği ve ilişkiler giderek artarak gelişmiştir. Gürcistan Devlet Başkanı Şevardnadze'nin 29 Ocak 2000 tarihli ziyaretinde Türkiye Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ile bir araya gelmiştir. İki ülke devlet başkanının görüşmeleri sonucunda savunma, güvenlik ve işbirliği konularında çeşitli taahhüt ve kararların yer aldığı ortak bir bildiri yayınlanmıştır. Bu bildiriye göre (Taşkın, 2006: 95):

- Türkiye, Gürcistan'ın bağımsızlık ve siyasi istikrarı güçlendirme yönündeki tüm çabalarını kararlılıkla desteleyecektir,
- Kars ve Tiflis'in bir demiryolu ile birleştirilmesi suretiyle, iki ülke arasında güvenli ve ucuz ulaşım yolları tesis edilecektir,
- Türk yatırımcılarının Gürcistan' a yatırım yapabilmeleri amacıyla, öncelikli olarak 'Çifte Vergilendirmenin Önlenmesine' yönelik bir antlaşmanın hızla sonuçlandırılması konusunda karşılıklı mutabakat sağlanmıştır.
- Kafkasya'da devam eden sorunlar ve çatışmaların, gerek iki ülke ilişkileri ve gerekse bölge barışı ve istikrarı açısından bir an önce çözüme

kavuşturulması gerektiği konusunda ortak fikir beyan edilmiştir. Ayrıca bölgenin istikrarının sağlanabilmesi için ‘Kafkas İstikrar Paketi’nin kurulması gündeme getirilmiştir.

2002 yılına gelindiğinde Türkiye’de siyasetin yönü ve eksenini değiştirmiş ve iktidara farklı söylemleri ile AK Parti gelmiştir. AK Parti iktidarının ilk yıllarında, Türkiye’nin içinde bulunduğu jeopolitik durumu ve stratejik konumu da dikkate alınarak, ‘Komşularla Sıfır Sorun’ dış politikası benimsenmiştir. Ahmet Davutoğlu bu politikasını “Etrafımız tümüyle düşmanla çevrili psikolojisinde olduğumuz zaman açılım yapmaktan çok defansif refleks gösteriyoruz. Komşu ülkelerle sıfır problem noktasına geldiğimiz zaman dış politika yapımı anlamında olağanüstü bir manevra alanı kazanacağız.” diyerek özetlemiştir. Bu politikaya bağlı bir dış siyaset izleyen hükümet, Gürcistan ile olan siyasi ilişkilerini de yeni bir boyuta taşımıştır (Yıldırım, 2013). AK Partinin iktidara gelmesinin ardından yaklaşık 1 yıl sonrasında Gürcistan’da yapılan parlamento seçimleri ve ardından gelen Gül Devrimi ve Saakashvili’nin iktidara gelmesi, iki ülke arasında yeni bir siyasal dönemin de başlangıcı olarak kabul edilebilir.

Saakashvili’nin iktidara gelmesinin ardından iki ülke arasında resmi ziyaret ve temaslar gerçekleşmiş ve bu ziyaretlerde karşılıklı işbirliği ve ilişkilerin geliştirilmesi ile toprak bütünlüğü ve istikrar konuları gündeme alınmıştır. Ermenistan ile ilişkilerde Rusya’nın Moskova Büyükelçiliği üzerinden yürütülmekte iken 2005 yılının Mart ayında yapılan bir açıklama ile Ermenistan-Türkiye ilişkilerinin Tiflis Büyükelçiliği kanalı ile yürütüleceği açıklanmıştır (Radikal, 2005). Görüldüğü üzere AK Parti iktidarının 3 yılında Gürcistan siyasi politikası iyice belirginleşmiş ve siyasal ilişkilerde Gürcistan öncelikli ve öneme sahip ülke konumuna gelmiştir. Kuşkusuz bu durumun temelinde yapımına 2003 yılında başlanan Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı olmak üzere, diğer ekonomik ve ticari projeler yatmaktadır denilebilir.

Türkiye’nin Gürcistan siyaseti ve siyasal ilişkileri, Rusya-Gürcistan Savaşı sürecinde de yoğun bir şekilde devam etmiştir. Türkiye, savaşın diyalog ve barışçıl yollarla sonlandırılması ve Güney Kafkasya’da istikrarın sağlanması için, savaşın her

iki tarafı ile de temasa geçerek görüşmelerde bulunmuştur. Ateşkesin sağlanabilmesi amacıyla dönemin Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Erdoğan, 13 Ağustos 2008’de Moskova’ya, 14 Ağustos 2008’de de Tiflis’e giderek temaslarda bulunmuştur. Türkiye, savaş sürecinde ve tüm temaslarında, Gürcistan’ın toprak bütünlüğünün ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından onaylanmış Gürcistan sınırlarının korunması gerektiğini ısrarla dile getirmiştir. Kuşkusuz Türkiye’nin siyasi anlamdaki desteği, ilişkilerin geleceği açısından pozitif bir katkı sağlamıştır. Ancak, bu süreçte Türkiye’nin ve Başbakan’ın en önemli siyasi söylemi, geçmişte Süleyman Demirel’in de dile getirdiği, ‘Kafkasya İstikrar Paketi’nin kurulmasının yeniden gündeme getirilmesidir. Başbakan Erdoğan 14 Ağustos 2008 tarihli Tiflis görüşmelerinde, “konuya Rusya’nın da sıcak baktığını ifade etmiş, amaçlarının Kafkasya’da barışı tesis edip, bölgesel istikrarı oluşturmak olduğunu açıklamıştır” (Yıldırım, 2013).

Kafkasya İstikrar ve İşbirliği Paketi ismiyle yeniden gündeme gelen bu önerinin; Kafkasya Cumhuriyetlerinin ekonomilerinin yeniden yapılanması ile uluslararası ulaşım ve enerji hatlarının gerçekleştirilmesi platformu başlıca konularıdır. Bu projeyi Azerbaycan ve Ermenistan kendi çıkarları doğrultusunda yorumlamış, Gürcistan güvenmediği Rusya ile iş birliği yapmak istememiştir. ABD ve AB savaş sonrası Rusya’ya tavır koymuşlar Türkiye’nin bu girişimini de hoş karşılamamışlardır. Kısacası K.İ.İ.P. hiçbir aktörün reddetmediği ama gelişmesi bölge sorunlarının çözümüne bağlı bir öneri olarak masada kalmıştır. Önerinin en önemli neticesi Ermenistan-Türkiye arasında ki yakınlaşma olmuştur.

Türkiye ile Gürcistan arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi yönünde pek çok adım atılmıştır. Bunlar, çalışmanın 3.3 başlığı altında ele alınan ve özellikle Karadeniz bölgesinde yer alan ülkelerin ekonomilerinin ve işbirliklerini geliştirilmesine yönelik oluşumlardır. Türkiye-Gürcistan ilişkilerinde büyük bir öneme sahip Sarp Sınır Kapısından iki ülke vatandaşlarının sadece kimlik kartları ile geçişlerine imkan tanıyan yasal düzenlemenin 31 Mayıs 2011 tarihi itibarıyla

yürürlüğe girmesi, ticari ilişkilere canlılık getiren önemli bir siyasi adımdır (Muratoğlu, Anadolu Ajansı, 2011).

Türkiye'nin Gürcistan ile ilişkilerinin siyasal boyutlarının, karşılıklı işbirliği ve güvene dayalı yürütüldüğünü söylemek mümkündür. Özellikle Türkiye'nin Gürcistan'a karşı izlediği siyaset ve politika, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün korunması ve bağımsızlığının devamı yönündedir. Bu bağlamda ekonomik açıdan güçlü bir Gürcistan, istikrara daha kolay kavuşacak ve dolayısı ile Kafkasya'nın da istikrara kavuşmasına katkı sağlayacaktır. Türkiye bu amaçla bölgesel işbirliği ve ekonomik örgütlere Gürcistan'ın da katılımını teşvik etmiş ve desteklemiştir. Ayrıca Türkiye, geçmişten günümüze Gürcistan'ın NATO üyeliği ve AB ile ortaklık ve serbest ticaret antlaşmalarını imzalamaları yönünde destekleyici bir siyaset izlemektedir.

3.5.2. Türkiye-Gürcistan İlişkilerinin Ekonomik ve Ticari Boyutları

Türkiye-Gürcistan ilişkilerinin ekonomik ve ticari boyutlarını, hem ticaret ve ekonomik ilişkiler hem de enerji ve diğer yatırımlara bağlı işbirliği boyutunda ele almak mümkündür.

3.5.2.1. Türkiye-Gürcistan Ekonomik ve Ticari İlişkilerinin Genel Boyutları İle Değerlendirilmesi

Türkiye ile Gürcistan arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler, Gürcistan'ın bağımsızlığını kazanmasının hemen ardından başlamıştır. Kuşkusuz bunun temelinde Gürcistan'ın batıya açılan kapısının Türkiye olması ve Türkiye'nin bölgedeki en etkin ve gelişmiş ülke olmasının payı büyüktür.

İki ülke arasındaki ekonomik ve ticari ilişkileri geliştirmek amacı ile 30.07.1992 tarihinde imzalanan “Ticaret ve Ekonomik İşbirliği”, “Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması” ve “Uluslararası Karayolu Taşımacılığı” antlaşmaları imzalanmıştır (DEİK, 2012: 16). Bu antlaşmalardan sonra 13.01.1994

tarikhinde “Ekonomik Konularda Yapılan Görüşmelere İlişkin Mutabakat Zaptı” imzalanmıştır. Türkiye ve Gürcistan arasında ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesine yönelik imzalanan diğer antlaşmalar ise, 21.11.2007 tarihli “Çifte Vergilendirmeyi Önleme ” ve “Serbest Ticaret ”antlaşmalarıdır. İki ülke arasında imzalanan en son antlaşma ise; 2014 yılı Şubat ayında yürürlüğe giren “iki ülke arasındaki elektrik ticareti şartlarının teşvik edilmesinde, piyasanın ve elektrik iletim altyapısının geliştirilmesini birlikte kolaylaştırma, elektrik iletim tesislerinin geliştirilmesine yönelik mevcut planların gerçekleştirilmesine ilişkin çabaların koordine edilmesini amaçlayan Ahıska-Borçka Enterkonneksiyon Hattı Yoluyla Sınır Ötesi Elektrik Ticaretine İlişkin” antlaşmasıdır (Keleş, 2014: 3).

İki ülke arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin, 2000 yılı sonrasında hızla geliştiği söylenebilir. Özellikle 2008 yılında imzalanan Türkiye Cumhuriyeti-Gürcistan Gümrükleri İşbirliği Antlaşması, iki ülke vatandaşlarının kimlik belgeleri ile sınırlardan geçişine imkan tanınması sebebiyle, ekonomik ve ticari ilişkilerde gelişmeyi amaçlamıştır (Alsirt, 2009: 104). Nitekim 31 Mayıs 2011 tarihinde Sarp Sınır Kapısından kimlik belgeleriyle geçişin başlaması ile hem sınır ticareti hem de iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin boyutları artmıştır.

1991 yılında başlayan Türkiye-Gürcistan arasındaki ekonomik ve ticari ilişkileri, süreç bağlamında 1991-1996 arası stabil birinci dönem, 1997 ve sonrası hareketli dönem olarak ele almak mümkündür. Özellikle 1991-1996 döneminde Türkiye’den Gürcistan pazarına giren firma ve ürünlerin beklenen kalite ve nitelikte olmayışı, büyük ölçekli Türk firmalarının Gürcistan pazarına ilgisizliği, iki ülke arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin yeterince gelişmesine engel olmuştur. Hazar petrollerinin batıya taşınması amacı ile BTC Petrol boru hattının yapımının kesinleşmesinin ardından iki ülke arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerde yeni bir döneme girilmiştir. Türk yatırımcı ve işadamlarının 1997 yılından itibaren Gürcistan’a ve Gürcistan pazarına bakış açıları hızla değişmiş gelişmiştir (Demir, 2003: 229-230).

1992 yılında Türkiye ve Gürcistan arasında 17,8 milyon ABD Doları olan ticaret hacmi, yıllar itibari ile artarak büyümüş ve 2013 yılı sonu itibari ile 1.447

milyon ABD Dolarına çıkmıştır (DEİK, 2012: 16; Keleş, 2014: 2). Aşağıdaki tablo 2’de, yıllar itibari ile Türkiye-Gürcistan arasındaki dış ticaret hacmi verileri yer almaktadır.

Tablo 3: 2000-2013 Yılları İtibari İle Türkiye-Gürcistan Ticaret Hacmi

Yıllar	İhracat Milyon Dolar	İthalat Milyon Dolar	Toplam Ticaret Hacmi Milyon Dolar
2000	131,77	155,31	287,08
2001	144,05	127,23	271,28
2002	103,22	137,87	241,09
2003	155,07	273,92	428,99
2004	199,70	306,67	506,37
2005	271,78	302,71	574,49
2006	412,19	340,21	752,40
2007	645,80	289,34	935,14
2008	995,98	524,44	1.520,42
2009	762,98	285,49	1.048, 47
2010	769,27	290,73	1.060,00
2011	1.092,54	314,35	1.406,89
2012	1.253,00	180,00	1.433,00
2013	1.246,00	201,00	1.447,00

Kaynak: DEİK, Gürcistan Ülke Bülteni- 2012, 2013, s.16; Keleş, 2014, s.2.

Tablo 2’den de anlaşılacağı üzere, iki ülke ticaretinde 2006 yılına kadar Gürcistan lehine bir üstünlük söz konusudur. 2006 yılından itibaren ise Türkiye’nin Gürcistan’a karşı ticaret (ihracat) üstünlüğü artmaktadır. 2012 ve 2013 yıllarında

Türkiye-Gürcistan ticaret hacmi 1,5 milyar dolara yaklaşmış, Türkiye'nin ihracat tutarı toplam ticaret hacminin %87'si düzeyinde gerçekleşmiştir.

Daha önce de ifade edildiği üzere, Türkiye-Gürcistan ticari ilişkilerinde BTC petrol boru hattının açılmasına ilişkin takvimin netleşmesi, Türk iş adamı ve yatırımcılarının bu ülkeye bakış açısını pozitif anlamda değiştirmiştir. Böylece Türk iş adamı ve yatırımcıları Gürcistan' a önemli yatırımlarda bulunarak, iki ülke arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler ve işbirliğinin gelişmesini sağlamıştır. 1997-2010 yılları arasında Türk işadamları tarafından Gürcistan'a yapılan doğrudan yatırımların toplam miktarı 682,3 milyon ABD Doları düzeyinde gerçekleşmiştir. Buna karşılık yine Türk müteahhitleri tarafından Gürcistan'da üstlenilen projelerin toplam değerleri ise 1 milyar ABD Doları'nı aşmıştır (Keleş, 2014: 1).

Türkiye ve Gürcistan arasındaki dış ticarete konu mallara ilişkin dağılım, aşağıdaki tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 4: Türkiye-Gürcistan Arasındaki Dış Ticarete Konu İhraç Malları

Türkiye'nin İhraç Malları Kalemleri	Gürcistan'ın İhraç Malları Kalemleri
<ul style="list-style-type: none"> • Plastikler ve mamulleri • Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları • Demir veya çelikten eşya • Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı • Demir ve çelik • Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü • Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb, prefabrik yapılar 	<ul style="list-style-type: none"> • Demir ve çelik • Gübreler • Örme giyim eşyası ve aksesuarı • Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar • Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler • Örlümemiş giyim eşyası ve aksesuarı • Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar

Kaynak: Keleş, 2014, s.2.

Tablo 3 incelendiğinde, Türkiye'nin Gürcistan'a daha çok işlenmiş mamuller ihraç ettiği ve bu mamuller içinde sanayi makine ve aletleri, teknolojiye dayalı elektik-elektronik ürünler ve bunların aksam ve yedek parçalarının ağırlıklı olduğu

görülmektedir. Gürcistan'ın Türkiye'ye ihraç ettiği ürünler ise, demir-çelik başta olmak üzere, hammadde ve yarı mamul niteliğindeki ürünler ile gübre ve hayvansal yağlar, katı ve sıvı yakıtlardır. Türkiye Gürcistan'dan demir-çelik ithal etmekte buna karşın demir-çelikten üretilmiş mamul niteliğindeki (profil, köşebent, işlenmiş demir-çelik ürünleri) ürünleri ihraç etmektedir. Dış ticaret hacminin Türkiye lehine olmasında, Türkiye'nin ihraç ettiği malların nitelikli ve teknolojiye dayalı mamul ürünler olması etkilidir.

Türkiye'nin ve Türk sermayesinin, Gürcistan ve ekonomisi üzerinde önemli bir etkisi ve payı bulunduğunu söylemek mümkündür. Günümüzde Türk işadamları ve yatırımcılarının Gürcistan'da tekstil sektörü başta olmak üzere bankacılık, turizm, gıda, inşaat gibi pek çok sektörde yatırımları bulunmaktadır. Gürcistan'ın Karadeniz'e kıyısının olması nedeniyle özellikle başta Batum olmak üzere, ülkenin turizm potansiyeline sahip şehirlerinde Türk işadamları ve şirketlerinin otel yatırımları bulunmaktadır. Türk şirketleri ve işadamlarını bölgeye yatırım yapmaya cezbeden pek çok faktör bulunmaktadır. Gürcistan'ın, "Kafkasya ve Asya'ya açılan kapı olması, hava, kara ve deniz yolu ulaşımının yanı sıra, Kars-Tiflis-Bakü demiryolu ve bölgedeki girdi maliyetlerinin düşüklüğü Batum'u Türk yatırımcıların gözünde cazip hale getirmektedir" (Alsirt, 2009: 107).

2011 yılında Sarp Sınır Kapısından kimlik belgeleri ile geçişin sağlanması ile birlikte, Türkiye-Gürcistan arasında sınır ticaretinin boyutları ve hacmi de artmaya başlamıştır. Her iki ülke vatandaşlarının karşılıklı olarak günübirlik geçişleri ile hareketlenen sınır (bavul) ticaretinin ise, tam olarak ekonomik boyutlarını ölçmek mümkün değildir. Gürcistan hükümetinin, 2009 Haziran ayından itibaren sınır / bavul ticaretine konu mallara Gürcistan'daki satış fiyatı üzerinden %18 vergi uygulaması, bu dönemde bavul ticaretini ciddi anlamda azaltmıştır. Türkiye tarafında bavul ticaretine dayalı ekonomik hareketlilik ve canlılık gözle görülür bir düzeyde azalmıştır. Ancak 2012 yılında Gürcistan hükümetince, bavul ticaretine uygulanan verginin kapsamının esnetilmesi ile birlikte, bavul ve sınır ticaretinde yeniden canlanma ve artış gerçekleşmiştir (Ulukan ve Ulukan, 2012: 8-9).

Türkiye ile Gürcistan arasında en işlek ve önemli sınır kapısı, Sarp Sınır Kapısıdır. 1989 yılında Türkiye'nin Acara sınırında açılan Sarp Sınır Kapısı, Türkiye'yi Gürcistan'a, Azerbaycan'a ve Orta Asya'ya bağlaması ve Türkiye'nin Kafkasya ile olan her türlü ekonomik, ticari ve benzeri ilişkilerin yürütüldüğü aktif bir kapı olması açısından da ayrıca büyük bir öneme sahiptir (Cerrah, 2005: 177).

Sarp Sınır Kapısı dışında Türkiye'nin Gürcistan' a açılan iki sınır kapısı daha bulunmaktadır. Her iki sınır kapısı da Ardahan ili sınırları içerisinde yer almakta olup, bunlardan ilki 'Türkgözü', ikincisi ise 'Aktaş' sınır kapılarıdır. Türkgözü sınır kapısı 1997 yılında Türkiye ile Gürcistan arasında hizmete giren ikinci sınır kapısıdır. Aktaş sınır kapısı ise Ağustos 2014 tarihinde yeni hizmete girmiştir. Türkiye'den Türkgözü sınır kapısına giden yolun coğrafi koşullarının zorluğu ve yol kalitesinin yetersizliği, özellikle karayolu ile mal taşımacılığı yapan araçların Sarp sınır kapısını tercih etmesine neden olmaktadır. Aynı zamanda Türkgözü sınır kapısının Gürcistan tarafında da yol güzergahı ve kalitesinin düşük olması, bu sınır kapısının aktif olarak kullanılmasını engellemektedir. Buna karşın yeni açılan Aktaş sınır kapısına giden yolun bölünmüş yol olarak yapılması, Kars-Tiflis-Bakü demiryoluna olan yakınlığı, yakın bir gelecekte Aktaş sınır kapısının da Türkiye-Gürcistan ticaretine önemli katkılar sağlayacağını söylemek mümkündür (Tutar, 2012: 56-57).

Günümüzde iki ülke arasında 90 güne kadar vizesiz seyahat kolaylığının bulunması, özellikle Gürcü vatandaşların ekonomik temelli Türkiye'ye girişlerini önemli oranda arttırmıştır. 2013 yılında Gürcistan'dan Türkiye'ye giriş yapan kişi sayısı 1.76 milyon düzeyinde gerçekleşmiştir (TÜİK, 2013). Bu bağlamda Gürcistan açısından Türkiye ekonomik ve ticarete stratejik öneme sahip ve vazgeçilmez bir ortak olarak değerlendirilebilir.

Türkiye-Gürcistan arasındaki tüm bu ekonomik ve ticari hareketliliğe ve artan yükseliş eğilimine rağmen, “gerek dış ticaret rakamları ve gerekse Türkiye'nin Gürcistan'daki yatırımları, mevcut potansiyelin ve olması gereken miktarın çok altında” olduğu ifade edilmektedir. İki ülke arasındaki dış ticaret hacminin ve Türk yatırımlarının istenilen düzeyde gerçekleşmemesinde, finansal kaynak yetersizliğini

yanında Gürcistan'ın bankacılık sisteminin uluslararası standartlarda olmaması oldukça büyük bir etkiye sahiptir. Bir başka neden ise yine Gürcistan'ın kambiyo mevzuatının yetersizliği ve ticari konulara ilişkin yasal mevzuatın belirsizliğidir. Bu nedenle hızla gelişim gösteren Türkiye-Gürcistan ekonomik ve ticari ilişkileri olumsuz açıdan etkilenmekte ve istenilen düzeye ulaşamamaktadır denilebilir (Keleş, 2014: 3).

3.5.2.2. Türkiye-Gürcistan Ekonomik ve Ticari İlişkilerinde, Enerji ve Diğer Yatırımların Boyutlarının Değerlendirilmesi

Türkiye ve Gürcistan arasında, başta ekonomik ve ticari ilişkilerde olmak üzere, her alanda ilişkilerin ve işbirliğinin gelişmesine katkı sağlayan ortak veya uluslararası projeler bulunmaktadır. Bu projelerin önemli bir bölümü, Hazar Havzası enerji kaynaklarının batıya taşınmasına yönelik olup, iki ülkenin ticari ve siyasi ilişkilerinin gelişmesine yönelik projeler de bulunmaktadır. Bu çalışmada, iki ülke arasındaki ilişkilerin ve işbirliğinin gelişmesinde önemli paya sahip, Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı, Bakü-Tiflis-Erzurum Doğalgaz Boru Hattı, Deriner Hidroelektrik Barajı enerji projeleri ile Kars-Tiflis-Bakü Demiryolu (Demir İpekyolu) ele alınarak incelenmiştir. Ayrıca Azeri doğalgazının Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşınması olarak gündeme getirilen NABUCCO Projesi ve daha sonra projenin sahibi Şah Deniz-2 Konsorsiyumu tarafından NABUCCO yerine Trans Adriyatik (TAP) Doğalgaz Boru Hattı ve TANAP- Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı projeleri ele alınmıştır.

3.5.2.2.1. Türkiye-Gürcistan İlişkilerinde Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattının Rolü ve Önemi

Kafkasya'da belirlenmiş petrol ve doğalgaz rezervleri açısından zengin Azerbaycan ve Hazar Havzası petrollerinin, batıya taşınmasına yönelik ortaya çıkan Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı, 1990'lı yılların ikinci yarısında ortaya atılmış bir projedir (Çal, 2008: 90). Bu bağlamda Gürcistan, BTC boru hattının ve bu hatta paralel döşenmekte olan Şah Deniz Doğalgaz Boru Hattı'nın (Güney Kafkasya

veya BTE Bakü-Tiflis-Erzurum Doğalgaz Boru Hattı) geçiş güzergahı üzerinde olması nedeniyle büyük bir stratejik öneme sahiptir (Pamir, 2006: 2).

Her ne kadar Türkiye ile doğrudan bir ilişkisi olmasa da Azeri petrollerinin, dünya piyasalarında çıkarılmasında ilk adımlardan biri olarak atılan Bakü-Supsa Petrol Boru Hattı projesidir. Bakü-Supsa boru hattı 480 km'si Azerbaycan topraklarında, 440 km'si ise Gürcistan topraklarında olan toplam uzunluğu 920 km'lik bir petrol boru hattıdır. Hazar Havzasından çıkarılan petrol, Bakü-Supsa boru hattı ile Gürcistan'ın Karadeniz kıyısındaki Supsa limanına taşınmakta ve buradan da her yıl yaklaşık 15 milyon ton ham petrol Avrupa'ya sevk edilmektedir.

Türkiye'nin Kafkasya ve Asya'ya açılması ve özellikle petrol boru hattının faaliyete geçmesi ile birlikte bölge ülkeleri ile ticaretini gelişmesi ve ticaret hacminin artması açısından, BTC Petrol Boru Hattı projesi oldukça hayati öneme sahiptir. 1999 yılının Kasım ayında İstanbul'da gerçekleştirilen Avrupa Güvenlik ve İşbirliği (AGİT) Zirvesinde, BTC Ana Petrol Boru Hattının, hukuksal altyapısını oluşturan önemli anlaşma ve protokoller imzalanmıştır. Bu anlaşmaların ardından, "Geçiş Ülkesi Anlaşması, Türkiye'nin Garantisi Anlaşması ve Anahtar Teslimi Anlaşması parafe edilmiştir" (Pala ve Kanbolat, 2005: 25). Böylece BTC Petrol Boru Hattına ilişkin önemli bir süreç kat edilerek, hattın proje aşamasına geçilebilmiştir.

Gerekli inceleme ve çalışmaların ardından, projenin de tamamlanması ve finansmanın sağlanması ile 2002 yılının Eylül ayında, Türkiye, Gürcistan ve Azerbaycan Devlet Başkanlarının katılımı ile ortak bir temel atma töreni gerçekleştirilmiş ve BTC Ana Petrol Boru Hattının temelleri atılmıştır. Yapımı yaklaşık 3 yıl süren petrol boru hattı, 10 Haziran 2005 tarihinde yine projenin katılımcı ülkeleri devlet başkanlarının da bulunduğu bir törenle hizmete açılmış ve BTC Boru Hattı'na petrol pompalanmaya başlanmıştır. 2005 Haziran ayında açılışı gerçekleştirilen petrol boru hattı, fiilen 2006 yılında hizmete girmiş ve halen bu hattan aktif olarak ve tam kapasiteyle petrol pompalanmaya devam etmektedir (Alsirt, 2009: 111).

BTC Ana Petrol Boru Hattından, günlük 1 milyon varil petrol taşıma kapasitesi ile yılda 50 milyon ton gibi bir petrolün Bakü-Tiflis üzerinden Türkiye'ye gelerek, yaklaşık Türkiye içinde 1.070 km.'lik bir yolculuk sonrasında Ceyhan'a ulaşmaktadır. "Hattın toplam uzunluğu 1774 km olup, 440 km'si Azerbaycan'dan, 260 km'si Gürcistan'dan, 1074 km'si Türkiye'den geçmektedir. Hattın planlanan ekonomik ömrü ise yaklaşık 40 yıldır. "Bakü-Tiflis-Ceyhan ham petrol boru hattı Türkiye açısından yalnızca ekonomik bir değere sahip değildir. Hattın taşıdığı stratejik önem ve içerdiği çevresel boyutu, bazı açılardan, ekonomik değerinin önüne geçecek özelliklere sahiptir." (Demir, 2008: 337).

Şekil 5: Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı

Kaynak: <http://www.botasint.com/Harita.aspx>, (Erişim Tarihi: 14.01.2015).

Kuşkusuz BTC Hattının Türkiye açısından en önemli kazanımı, Kafkasya bölgesi ile güçlü ve stratejik ilişkilerin kurulabilmesine olanak sağlamasıdır. Bunun yanı sıra her gün 1 milyon varil civarında petrolün Ceyhan limanından, dünya pazarlarına gönderilmesinin yarattığı istihdam da, hattın Türkiye açısından bir diğer kazanımı olarak söylenebilir.

BTC Petrol Boru Hattının ekonomik kazanımları oldukça fazladır. Özellikle BTC Hattı projesine %6,53 oranda pay ile katılan TPAO'nun (Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı) ortaklığı, Türkiye açısından hem ekonomik hem de stratejik bir kazanım olarak kabul edilmelidir. TPAO, petrol fiyatlarının artması ile birlikte önemli bir gelir elde etmiştir. Ancak, BTC Petrol Boru Hattından Türkiye'nin ekonomik kazanımları sanıldığı kadar yüksek değildir. Bu durumun temelinde hattın Türkiye açısından taşıdığı stratejik önem yatmaktadır. BTC hattının düşünce, proje ve anlaşma sürecinde oldukça ciddi bir emek harcayan Türkiye, "Rusya'nın, hatta bazı Batılı petrol şirketlerinin şiddetli muhalefetine rağmen, BTC güzergahının kabul görmesini sağlamıştır. Yıllar süren çetin pazarlıklar yapıldı, uluslararası konsorsiyum üyesi şirketler Türkiye'den ekonomik tavizler istemiştir" (Aksiyon, 2008).

2008 yılında hattın günlük petrol taşıma kapasitesi 1 milyon varilden 1.2 milyon varile çıkarılmıştır. İlerleyen süreçte bu kapasitenin günlük 1.6 milyon varile kadar çıkarılması planlanmaktadır. Türkiye, BTC Ana Petrol Boru Hattından geçen her varil ham petrol için nakliye ücreti ve vergi almaktadır. Kuruluş aşamasında imzalanan sözleşmelere göre, Türkiye ilk 16 yıl varil başına 35 ABD senti nakliye, 20 sent vergi alacaktır. 17. yıldan itibaren proje ömrünün biteceği 40. yıla kadar nakliye ücreti 43 sente, vergi ise 37 sente çıkacaktır (Aksiyon 2008). Projenin hayata geçirildiği 2006 yılından 2014 Ekim ayına kadar hattın Ceyhan Limanına toplam 2 milyar 30 milyon varil (272 milyon ton) ham petrol taşınmıştır (Haber 7, 2014).

2014 Ekim ayı itibari ile Türkiye, BTC Petrol Boru hattı üzerinden taşınan ham petrol üzerinden 710 milyon 500 bin ABD Doları nakliye, 406 milyon ABD Doları vergi olmak üzere toplam, 1.116,5 milyon ABD Doları gelir elde etmiştir. Bu gelir içinde TPAO'nun gelirleri yer almamaktadır.

Şekil 6: Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattından Bir Kesit

Kaynak: <http://www.botasint.com/FotografGalerisi.aspx?pid=36>, (Erişim Tarihi: 14.01.2015).

Her ne kadar ekonomik boyutları ile BTC, Türkiye açısından önemli bir gelir kaynağı olarak görülme de, hattın stratejik önemi ve Türkiye'nin bölgesel stratejileri dikkate alındığında oldukça hayati öneme sahiptir. Ayrıca BTC Petrol Boru Hattı Türkiye'nin Gürcistan, Azerbaycan ve diğer Kafkasya ülkeleri ile siyasal, ekonomik ve ticari ilişkilerinin gelişmesi açısından, orta ve uzun vadede önemli bir projedir.

3.5.2.2.2. Türkiye-Gürcistan İlişkilerinde Bakü-Tiflis-Erzurum Doğalgaz Boru Hattının Rolü ve Önemi

Türkiye ile Gürcistan ve Azerbaycan arasında siyasal, ekonomik ve ticari ilişkilerin ve işbirliğinin gelişmesinde etkili olan bir diğer enerji projesi ise Bakü-Tiflis-Erzurum (BTE) Doğalgaz Boru Hattı projesidir. Uluslararası platformda "Güney Kafkasya Doğalgaz Boru Hattı olarak ta bilinen BTE, Azerbaycan Şah Deniz sahasından çıkarılan doğalgazı Türkiye ve Gürcistan sınırına taşımak için tasarlanmıştır. Ekim 2004'te inşasına başlanan boru hattının uzunluğu 980 kilometre, proje değeri 900 milyon ABD Doları ve yıllık taşıma kapasitesi 20 milyar m³ olup Azerbaycan'dan Türkiye'ye gaz sevkiyatına 2007 yılında başlanmıştır. Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı ile paralel olarak inşa edilen boru hattının ortakları

arasında BP, StatoilHydro gibi dünya devlerinin yanı sıra %9 payla TPAO da bulunmaktadır” (Ulutam, 2010: 65).

Bakü-Tiflis-Erzurum Doğalgaz Boru Hattı, tıpkı BTC Petrol Boru Hattı gibi, Türkiye'nin Güney Kafkasya ile ilişkilerinin gelişmesinde büyük öneme sahip bir projedir. Özellikle Azerbaycan'ın bulunduğu coğrafyada sıkıştığı ve Rusya'nın stratejik adımları dikkate alındığında BTE'de BTC kadar hayati önem taşımaktadır. Özellikle Batılı ülkelerin, Rusya ve İran kaynaklı bir oluşum üzerinden geçecek doğalgaza sıcak bakmamaları, Azerbaycan doğalgazını ve BTE Doğalgaz Hattının stratejik önemini korumasını sağlamaktadır. Buna karşın, “Rusya, Gazprom'un Ukraynalı ortakları ile kurmuş olduğu RosUkrEnergo şirketi vasıtasıyla Türkmenistan, Kazakistan ve Özbekistan ile imzalamış olduğu ikili anlaşmalar yoluyla Güney Koridor ve Kuzey Akım projelerinde Azerbaycan'ı Ukrayna veya Karadeniz üzerinden devre dışı bırakma yolunda adımlar atmaya başlamıştır” (Toprak, 2013: 986).

Hem ekonomik boyutu hem de stratejik ve jeopolitik açılardan önem taşıyan BTE Doğalgaz Boru Hattı, Türkiye ile Gürcistan arasında halen artarak devam eden ilişkiler ve işbirliğinin, uzun dönemli bir stratejik ortaklığa dönmesi açısından da etkisi ve rolü bulunmaktadır.

3.5.2.2.3. Türkiye-Gürcistan İlişkilerinde Deriner Barajının Rolü ve Önemi

Gürcistan'ın bağımsızlık sonrası dış politikasında önemli bir yere sahip olan Türkiye ile ilişkileri geliştirmeye yönelik adımlardan biri de, iki ülke arasında ortak enerji projelerinin hayata geçirilmesidir. Bu bağlamda Çoruh ve Kura Nehirleri üzerinde ortak girişimle baraj kurulması gündeme getirilmiştir. Türkiye'nin ve bölgenin enerji ihtiyacının karşılanmasında büyük bir paya sahip olacak Deriner Barajı'nın yapımına 1998 yılı Ocak ayında başlanmış ancak çeşitli nedenler ve finansal zorluklar yüzünden baraj inşaatı gecikmiş ve barajın tamamlanması 2012 yılının sonunu bulmuştur. 2 milyar ABD Doları düzeyindeki yatırım maliyetine sahip Deriner Barajı, 249 metrelik yüksekliği ile Türkiye'nin en yüksek, dünyanın ise 6.

yüksek barajıdır. 2013 yılı içerisinde ilk elektrik üretim testleri ile elektrik üretimine başlayan 670 MWh güce sahip baraj santrali, yıllık elektrik üretim miktarı 2 milyar 300 milyon kWh ile Türkiye'nin toplam elektrik kullanımının %1'ini üretebilmektedir (Çoruh Postası, 2012).

Sahip olduğu yüksek elektrik enerjisi üretim kapasitesi ile bölgenin enerji ihtiyacına önemli bir çözüm getirecek Deriner Barajı, Gürcistan Sınırına oldukça yakın olması nedeniyle hem stratejik bir öneme sahip, hem de iki ülke arasındaki ilişki ve işbirliğinin gelişmesine katkı sağlayacak bir projedir.

3.5.2.2.4. Türkiye-Gürcistan İlişkilerinde NABUCCO, TAP ve TANAP Enerji Projelerinin Rolü ve Önemi

NABUCCO, Hazar ve Kafkaslarda yer alan doğalgazın Türkiye'den Avrupa ve Avrupa Birliği ülkelerine taşınması amacıyla hayata geçirilmesi planlanan, uzun geçişli bir boru hattı işletmeciliği projesidir. Hattın başlangıç noktası Hazar'da yer alan Şah Denizi olup, Türkmenistan ve Azerbaycan'dan başlayan hat Türkiye'ye ulaştığında, ikinci bir bağlantının devreye girmesi planlanmıştır. Irak, Mısır ve gelecekte İran doğalgazı da, Türkiye'deki bu hat ile birleşecek ve Bulgaristan, Romanya, Macaristan ve Avusturya güzergahını izleyerek Avrupa içlerine kadar gidecektir. 13 Temmuz 2009 tarihinde Ankara'da geçiş ülkeleri yetkililerince ve AB Komisyonu Başbakanı tarafından imzalanan antlaşma ile projeye katılım sağlayan alıcı konumundaki ve aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 6 paydaş ülkenin kuracakları yerel NABUCCO şirketleri tarafından işletilmesi kararlaştırılmıştır. NABUCCO Projesinin %50'si geçiş ülkelerine, diğer %50'si ise piyasaya açık olması kararlaştırılmıştır. Kuruluş amacı Rus Gazprom'un Avrupa'ya doğalgaz satışındaki tekel konumunu kırmak olan proje, bu bağlamda Avrupa'yı Rusya'ya bağımlı olmaktan kurtaracak bir AB projesidir. Projenin hayata geçmesi ile geçiş güzergahı üzerinde olan her ülke ekonomisinin pozitif anlamda etkilenecek ve canlanması beklenmektedir (Kıyman, 2009: 2).

Şekil 7: NABUCCO Projesi Geçiş Güzergâhı

Kaynak: (<http://vestnikkavkaza.net/sites/default/files/southstream.jpeg>, adresinden aktaran, Kısacık, 2013).

Proje hayata geçtiğinde boru hattının toplam uzunluğu 3.282 km olacak ve hattın 1.558 km'si Türkiye'den geçecektir. Hattın inşaatına 2011 yılında başlanması ve 2014 yılında ilk gazın Avrupa'ya pompalanması planlanmıştır. Başlangıçta hat üzerinden yıllık 8-10 milyar m³ doğalgazın Avrupa'ya pompalanacağı hat üzerinden, ilerleyen yıllarda yıllık 30 milyar m³ doğalgazın Avrupa'ya taşınması planlanmıştır. NABUCCO, Türkiye için olduğu kadar Gürcistan için de hayati öneme sahip bir proje olarak kabul edilmiştir. Proje bölgesel güç dengelerinin yeniden dizaynı anlamına geldiğinden, siyasi faktörleri ağır basacağından ekonomik bir proje olmasına rağmen bölgesel ve uluslararası siyasal süreç ve kararların etkisinde gelişeceği düşünülmektedir (Kıyman, 2009: 2-3).

Tamamen Rusya'nın doğalgaz üzerinden Kafkasya ve Avrupa üzerindeki etkinliğini zayıflatmaya yönelik bir proje olarak düşünülen NABUCCO, anlaşmaların imzalanmasına rağmen kararlaştırılan tarihte hayata geçirilememiştir. Azeri gazını Şah Deniz'den çıkaran Azeri SOCAR, İngiliz BP ve Norveçli STATOIL şirketleri, Yunanistan ve İtalya'daki yüksek doğalgaz fiyatlarını göz önünde bulundurarak, projenin güzergahını Yunanistan ve Arnavutluk üzerinden İtalya'ya ulaştıracak 'Trans Adriyatik Boru Hattı'nda (TAP) karar kılmıştır. Proje çerçevesinde 'Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı' ile Türkiye'nin batı sınırına kadar

taşınacak Azeri gazı, TAP üzerinden İtalya'ya ulaşacaktır. Projenin 2019 yılında tamamlanması hedeflenmektedir (NTV, 2013).

Şekil 8: Trans Adriyatik Boru Hattı (TAP)

Kaynak: (<http://www.trans-adriatic-pipeline.com/tap-project/route/>, adresinden aktaran, Kısacık, 2013).

NABUCCO, Türkiye açısından oldukça önemli bir enerji projesidir. Türkiye bir geçiş ülkesi olarak projeye BOTAS aracılığı ile ortak olmuştur. Ancak NABUCCO'nun iptal edilerek TAP'ın seçilmesi ile Türkiye bölgesel stratejik üstünlüğünü de kaybetmiştir denilebilir. Kuşkusuz projenin iptali aynı zamanda projenin bir diğer geçiş ülkesi olan Gürcistan'ın da ekonomik olarak negatif etkilenmesine neden olacaktır. Her ne kadar TAP projesinde boru hattı Türkiye topraklarından geçse de, Türkiye'nin projeye ortaklığının olmaması hem ekonomik hem de stratejik anlamda zarara uğramasına neden olmuştur denilebilir.

Her ne kadar Türkiye açısından NABUCCO projesinden vazgeçilmesi büyük bir kayıp olarak değerlendirilse de, bu projeye alternatif olarak tercih edilen TAP projesi de, ortaklık yapısı ve finansman modellerinin oluşturulamaması nedeniyle yerini alternatif bir güzergah olarak değerlendirilen TANAP -Trans-Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesine bırakmıştır.

TANAP, temelleri 26 Aralık 2011 tarihinde atılan ve Azerbaycan ile Türkiye arasında ortak yapılması planlanan doğalgaz boru hattı projesidir. Azerbaycan'ın devlet petrol şirketi SOCAR'ın %80 pay ile ortak olacağı TANAP Projesine Türkiye %20 payla, BOTAS ve TPAO ile birlikte ortak olmuştur. Bu bağlamda Türk ve Azeri

hükümetlerinin enerji bakanları, 26 Haziran 2012 tarihinde TANAP Projesinin imzalarını atarak, projeyi resmi olarak hayata geçirmişlerdir. Hazar Havzasından çıkarılan doğalgazın, Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşınması amacıyla gündeme getirilen NABUCCO projesindeki 'arz sıkıntısı', Azerbaycan'dan çıkarılarak Gürcistan'dan geçecek doğalgazın Türkiye üzerinden Avrupa'ya iletilmesi ve satılmasını sağlayacak TANAP Projesini daha önemli bir konuma taşımıştır. Projenin hayata geçmesi ile birlikte ilk etapta yaklaşık 16 milyar metreküp Hazar doğalgazının 6 milyar metreküpü Türkiye'ye kalan 10 milyar metreküp doğalgaz ise TANAP kanalı ile Bulgaristan ve/veya Yunanistan sınırında teslim edilecektir. Projenin ilk etabının 2018 yılında faaliyete geçmesi planlanmakta olup, 2020 yılında TANAP üzerinden yıllık 16 milyar metreküp, 2023 yılında 23 milyar metreküpe ve 2026 yılında ise yıllık 31 milyar metreküp doğalgazın taşınması ve iletilmesi planlanmaktadır (Kısacık, 2013). Böylece TANAP Projesi ile Türkiye, Kafkasya ve Avrasya'nın zengin enerji kaynaklarının Batı'ya taşınmasında köprü görevini üstlenerek, jeopolitik ve stratejik konumunu güçlendirebilecektir. Aynı zamanda Türkiye'nin TANAP ortaklığı, enerji ihtiyacının uzun dönemli ve ekonomik maliyetlerde karşılanması yolunda gelecekteki riskleri en aza indirmesine katkı sağlayacaktır.

Şekil 9: TANAP Boru Hattı Projesi

Kaynak: (<http://news.az/photos/page-photo/104312.jpg>, adresinden aktaran, Kısacık, 2013).

3.5.2.2.5. Türkiye-Gürcistan İlişkilerinde Kars-Tiflis-Bakü Demiryolunun Rolü ve Önemi

Türkiye ile Gürcistan arasındaki ticari ilişkilerin gelişmesine katkı sağlayacak, önemli projelerden biri de Kars-Tiflis-Bakü (KTB) demiryolu projesidir. Türkiye'nin Orta Asta ve Kafkasya'ya ulaşmak için kullandığı kapılardan biri olan Gürcistan ile kesintisiz bir demiryolunun varlığı, hem gelecekteki ekonomik ve ticari ilişkilerin gelişmesine katkı sağlayacak, hem de Türkiye'nin bölgedeki jeopolitik önemini arttıracaktır.

KTB Demiryolu projesi Türkiye'nin isteği ve teşviki ile 2006 yılında gündeme getirilmiş ama çeşitli nedenlerle gecikerek temelleri 2007 yılının sonlarında atılabilmiş bir projedir. Proje kapsamında Kars'tan Gürcistan'a kadar kesintisiz bir demiryolu ulaşımının sağlanması ve bu hattın Bakü'ye bağlanarak hem ulaşım hem de ticaret bağlamında daha ucuz ve etkin bir ulaşım ağının kurulması amaçlanmıştır. Projenin bir diğer amacı ise, SSCB'nin dağılmasının ardından bağımsızlıklarını kazanan Türki ve Kafkas Cumhuriyetler ile tarihi İpek Yolunun hem ticaret, hem kültürel hem de tarihsel olarak yeniden canlandırılmasıdır (Küçükyıldız, 2012: 62-63).

Şekil 10: Kars-Tiflis Bakü Demiryolu (21. Yüzyılın İpekyolu) Projesinin Güzergâhı

Kaynak: <http://politikaakademisi.org/>, (Erişim Tarihi: 15.01.2015).

Projeye göre demiryolunun toplam uzunluğu 124 km olup, hattın 92 km'lik bölümü Türkiye sınırları içinde, 32 km'lik bölümü ise Gürcistan sınırları içinde olması planlanmıştır. Bu bağlamda Türkiye sınırları içinde 68 km, Gürcistan sınırları içinde ise 30 km yeni demiryolu hattının yapılması, ayrıca Gürcistan sınırları içinde yer alan Ahalkelek-Akhali-Marabda arasındaki mevcut 160 km'lik mevcut demiryolu hattının onarılması ile projenin tamamlanması planlanmıştır (Alsirt, 2009: 114-115).

Kars-Tiflis-Bakü Demiryolu projesi, Türkiye ile Gürcistan arasındaki zorlu karayolu güzergahına bağlı ulaşım maliyetlerinin düşürülmesinde ve karayolu ile taşınması zor olan sanayi ve yatırım mallarının daha kolay ve ucuza taşınmasına sağlayacağı katkı ile iki ülke arasındaki ticaret hacminin gelişmesine pozitif katkı sağlayacaktır. Ayrıca, bölge ülkelerinin ve dolayısı ile ticaretinin bu demiryolu aracılığı ile dünyaya Türkiye üzerinden açılması sağlanmış olacaktır. 2011 sonu itibari ile önemli bir bölümü biten projenin (Küçükyıldız, 2012: 63-64), 2015 yılı ortalarına doğru tamamlanarak faaliyete geçmesi beklenmektedir (Rail Turkey, 2014).

3.5.3. Türkiye-Gürcistan İlişkilerinin Sosyo-Kültürel Boyutları

Tarihsel süreçte oldukça güçlü ilişkilerin olduğu Gürcistan ile bağımsızlık sonrasında yeniden başlayan siyasi, ekonomik ve ticari ilişkiler kadar, sosyo-kültürel ilişkiler de gelişmiştir. Ortak bir tarihimiz olan Gürcistan ile sosyo-kültürel ilişkilerin gelişmesinde, kuşkusuz Türkiye sınırları içinde yaşayan çok sayıda Gürcü kökenli vatandaşlarımızın etkisi ve katkısı ile Türkiye Cumhuriyeti ve Gürcistan hükümetlerinin karşılıklı dostluk ve işbirliği politikaları önem taşımaktadır.

Türkiye ve Gürcistan arasındaki sosyo-kültürel ilişkilerin geliştirilmesine yönelik atılan ilk adımlardan biri, 1996 yılında Ankara'da Eduard Şevardnadze Türkiye-Gürcistan Dostluk ve Dayanışma Vakfı'nın kurulmasıdır. Böylece, Türk ve Gürcü toplumları arasında ilişkilerin sivil toplum kuruluşları aracılığı ile geliştirilmesi hem de siyasi platformda her iki ülke vatandaşlarının sivil toplum

kuruluşları aracılığı ile temsil edilmesinin önü açılmıştır. Bu bağlamda karşılıklı sosyo-kültürel ilişkilerin geliştirilmesine yönelik bir diğer önemli adım ise, 2000 yılında Türk-Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfının kurulmasıdır. Vakıf, Türkiye ve Gürcistan arasında “eğitim, sağlık, kültür, bilim, spor, edebiyat, müzik, folklor ve diğer alanlarda faaliyette bulunmak, bu konulardaki çalışmalarını desteklemek, Türk-Gürcü Kültürü üzerinde araştırmalar yapmak, müşterek işbirliği konularını saptayıp iki ülke arasında işbirliği imkanlarının sağlanması” amacıyla kurulmuş ve faaliyetler gerçekleştirmiştir (Alsirt, 2009: 101).

Türkiye ve Gürcistan arasındaki ikili ilişkilerin önemli bir boyutunu oluşturan sosyo-kültürel ilişkiler bağlamında eğitim alanındaki ilişkiler ayrı bir öneme sahiptir. Her iki ülke arasındaki kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve Türk kültürü ve dilinin Gürcü halkına daha kapsamlı bir şekilde tanıtılabilmesi amacıyla, 2012 yılında Gürcistan’ın başkenti Tiflis’te “Tiflis Yunus Emre Türk Kültür Merkezi” (YETKM) açılmıştır. Gerek Tiflis’te açılan YETKM aracılığı ve gerekse Türkiye’nin Tiflis Büyükelçiliği bünyesinde ve Tiflis Ivane Javakhishvili Tiflis Devlet Üniversitesi’nde Büyükelçiliğimize tahsisli iki odada, Türkçe öğretmenleri aracılığı ile Türkçe eğitimi verilmektedir (Keleş, 2014: 4).

Türkiye ile Gürcistan arasındaki sosyo-kültürel ilişkilerin gelişmesinde, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı’nın (TİKA) faaliyet ve etkinlikleri önemli düzeydedir. 2014 yılı aralık ayında Gürcistan’da, 30 engelli çocuğun bakımı için açılan ‘Bolnisi Gantiadi Engelli Merkezi’, TİKA’nın Gürcistan’da hizmete açtığı üçüncü engelli bakım merkezidir (Bugün, 2014).

TİKA’nın Gürcistan’da, başta eğitim olmak üzere çok çeşitli projeleri hayata geçirdiği veya restorasyon ve bakım faaliyetleri ile bir çok tesisi işler duruma soktuğu bilinmektedir. 2009 yılında Azerilerin yoğun olarak yaşadığı Marneuli bölgesindeki iki köyde yenilediği ve ek binalar yaptırdığı okullar, Tiflis’te yaptırdığı Kadın Kanseri Tarama Merkezi ile Gori’de savaş mağdurları için inşa edilen 100 konut inşaatı, 1994’den beri Gürcistan’da çalışan TİKA’nın sağlık, tarım, temiz su ve eğitim alanlarında çok sayıda hayata geçirdiği projelerden bazılarıdır (Emlak Kulisi, 2009).

Bu bağlamda TİKA'nın Gürcistan'da gerçekleştirdiği faaliyetlerin tümünü bu çalışmada aktarmak mümkün değildir. TİKA'nın 2013 yılı faaliyet raporunda Gürcistan' a yönelik yardım ve faaliyetleri kısaca aşağıdaki gibi açıklayarak, TİKA'nın Gürcistan açısından önemini göstermek mümkündür (TİKA, 2014):

- Temiz içme suyuna erişimin zor olduğu bazı köylerde başlatılan çalışmalar sonucunda 8 adet su kuyusu açılmış; 2012 ve 2013 yılı sonu itibarıyla açılan toplam 18 kuyudan yaklaşık 30.000 kişi faydalanmaktadır.
- Gürcistan AISI Engelli Merkezi binasının tadilatı, onarımı ve bakımı.
- “Gürcistan Acara Özerk Cumhuriyeti’nde Kafkas Arı İrkını Koruma ve Arıcılığı Geliştirme Projesi” kapsamında danışmanlar görevlendirilmiş ve mevcut kışlatma durumu incelenerek 20 aileye eğitim verilmiştir.
- Gürcistan Batum’a bağlı Tigeri köyünde geçen yıl inşa edilen kültür merkezinin iç donanımı yapılmıştır.
- Gürcistan Sağlık Bakanlığı’ndan 17 sağlık personeline kendi branşlarında T.C. Sağlık Bakanlığı’na bağlı Ankara Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi’nde eğitim verilmiştir.

Türkiye ile Gürcistan arasında kültürel işbirliğinin en yaygın olduğu alanlardan biri de eğitim-öğretim faaliyetleridir. 30 Temmuz 1992 tarihinde Tiflis’te imzalanan ve 9 Haziran 1994 tarihinde yürürlüğe giren “Eğitim, Bilim, Kültür ve Spor alanlarında İşbirliği Anlaşması” ile iki ülke arasında kültürel faaliyetlerde işbirliğinin ve ilişkilerin gelişmesinin önü açılmıştır. Bağımsızlığını kazanmasının ardından kısa bir süre sonra, 1993 yılında Gürcistan’da ‘Özel Demirel Koleji’ kurulmuştur. Gürcistan’da eğitim-öğretim yatırımları hızlı bir şekilde devam etmiş ve kısa bir süre sonra Batum’da ‘Dostluk Koleji’ ve ardından 1995 yılında ‘Uluslararası Karadeniz Üniversitesi’ kurulmuştur. Karadeniz Üniversite’sinde 1500 öğrenci ve 300 personel bulunmaktadır. Tiflis’te International School ve Işık Kolejleri eğitim vermektedir. Kutaisi’de özel bir okul mevcuttur. Burada da 300 öğrenci eğitim görmekte ve 80 personel çalışmaktadır.

Gürcistan ile eğitim alanında yapılan faaliyetlere ilişkin bir diğer önemli kazanım ise, Gürcistan eğitim sisteminde Türkçe’nin yabancı dil olarak seçmeli ders

olarak öğretilmesidir. Bu adım Türkçe'nin Türk olmayan bir ülkede yabancı dil olarak okutulmasının dünyada ilk örneği olması açısından önem taşımaktadır (Demir, 2003: 207-208).

Günümüzde Gürcistan ile eğitim alanındaki işbirliğimiz, artarak ve sorunsuz bir şekilde devam etmektedir. “Gürcistan’da yedi yükseköğretim kurumunda bulunan Türkoloji bölümlerinde, son verilere göre 268 öğrenci ve 40 öğretim üyesi bulunmaktadır. Yine günümüzde Gürcistan’daki üniversitelerde yaklaşık 257 Türk öğrenci yükseköğrenim görmekte olup, ülkedeki üniversitelere kayıt yaptıran yabancı öğrenciler arasında Türkler ikinci sırada bulunmaktadır” (Keleş, 2014: 4).

3.6. TÜRKİYE-GÜRCİSTAN İLİŞKİLERİNİN GELECEĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER

Türkiye, bulunduğu jeopolitik konumu itibari ile Avrupa, Asya ve Kafkasya’ya açılan bir kapı olmasının yanı sıra, Akdeniz ve Karadeniz’e geçiş noktasında bir ülkedir. Ayrıca Hazar Havzası ve Kafkas enerji kaynaklarının Batıya taşınmasında Gürcistan ve Türkiye’nin geçiş ülkeleri olmaları, dış politika yapıları ile ABD ve Batı yanlısı siyaset izlemeleri, her iki ülkeyi de giderek önemli hale getirmektedir. Bu bağlamda Avrupa ve AB’nin doğuya açılan kapısı niteliğindeki Türkiye’nin ve Kafkasya ile Orta Asya’ya açılan Gürcistan’ın gelecekte daha da önemli stratejik bir konuma gelmesi muhtemeldir.

Türkiye Gürcistan ilişkilerinin gelişmesinde, Gürcistan’ın AB ve NATO’ya üye olma hedeflerinin devam etmesi pozitif katkı sunmaya devam edecektir. Kuşkusuz Türkiye-Gürcistan ilişkilerinin geleceği üzerinde belirleyici faktörlerin başında, her iki ülkenin de enerjiye olan ihtiyacı ve bağımlılığı yer almaktadır. Bu nedenle 2006 yılından beri ilişkilerin gelişmesine katkı sağlayan BTC Petrol Boru Hattı, BTE Doğalgaz Boru Hattı gibi var olan ve TAP Doğalgaz Boru Hattı gibi gelecekte açılacak enerji nakil hatları ve koridorları oldukça büyük öneme sahiptir. İki ülke arasındaki siyasal, ekonomik, ticari ve sosyo-kültürel ilişkilerin giderek artması ve bu bağlamda gerçekleştirilen projeler, ilişkilerin geleceği üzerinde de belirleyici olacaktır.

Türkiye ve Gürcistan ilişkilerinin gelecekte de artarak devam etmesi için, bugün siyasal, ekonomik ve ticari çıkarlara dayalı işbirliği ve ilişkilerin, iki ülkenin değerlerini içselleştirerek benimsemeleri ve ‘Yumuşak Güç’ dış politika bağlamında ilişkilerin yürütülmesi sağlanmalıdır.

Günümüzde her iki ülkenin çıkarlarının örtüşmesi nedeniyle, Türkiye’nin dış politikasında Gürcistan’ın toprak bütünlüğünü savunmasına yönelik söylemleri, iki ülke arasındaki siyasi ilişkileri yolunda götürmektedir. Ancak Gürcistan’ın gelecekte Türkiye’den uzaklaşması durumunda, bugün Gürcistan sınırları içinde yer alan ve etnik kökeni Türk olan Acara ve Abhazya bölgelerindeki halkların güvenliğini sağlamak zorunda kalacaktır. Dolayısı ile Türkiye, gelecekte Gürcistan-Türkiye anlaşmazlığı ihtimalini, her zaman muhtemel yaşanabilecek bir olgu olarak dış politika dosyasında tutmak ve uluslararası anlaşmalar ile 1921 tarihli Kars Anlaşması hükümlerine göre müdahale yapacaktır (Alsirt, 2009: 134). Bu nedenle Türkiye-Gürcistan ilişkilerinin geleceğinin, her zaman iyi ilişkiler ve işbirliği zemininde gelişmeyeceği dikkate alınarak politika izlenmelidir.

Ancak, komplo teorileri ve ihtimal felaket senaryolarına dayanarak iki ülke arasındaki ilişkilerin bozulabileceği ihtimali ile mevcut iyi ilişki ve işbirliğinin yeterli düzeyde olduğu düşünülmemelidir. Bir diğer ifade ile dış politikada her an bir sorun yaşanabileceği göz ardı edilmeden, ilişki ve işbirliğinin geliştirilmesi gerekmektedir. Her ne kadar Türkiye Gürcistan ile siyasal, ekonomik ve kültürel alanlarda iyi ve güçlü ilişkiler tesis etmiş olmakla birlikte, bölgedeki diğer ülkeler ve Acara, Abhazya ve Güney Osetya ile de ilişkilerini geliştirme yönünde bir dış politika izlenmelidir. Böylece, hem bölge ülkeleri ile ilişkiler geliştirilmiş olacak hem de gelecekte muhtemel riskler, bugünden tesis edilmiş bölgesel ilişkiler ve stratejiler ile asgari düzeye çekilebilecektir.

SONUÇ

Güney Kafkasya Bölgesinde, Kafkasya'da bir ülke olarak adlandırılan Gürcistan; bölgede coğrafi konumu, Karadeniz'e kıyısı olması ve Orta Asya'yı batıya bağlayan en kısa güzergahta bulunması sebebiyle jeopolitik öneme sahiptir.

Gürcistan; güzel iklimi, tarıma elverişli toprakları, dağlarındaki önemli maden yatakları, mineral su kaynakları, güzel tabiat ve florasına bağlı turizm olanakları ile önemli doğal güzelliğe sahip ülkelerdendir.

M.Ö 7.yüzyılda Mezopotomya'dan geldikleri düşünülen Gürcüler tarihteki ilk Gürcü Devleti'ni M.Ö 4. Yüzyılın sonlarına doğru kurmuşlar ve M.S 4. Yüzyılda Hristiyanlıkla tanışmışlardır. 1067-1068 yıllarında Alparslan'ın Horosan'dan büyük bir ordu ile Kafkasya'ya girmesi sonucu Türk-Gürcü ilişkileri başlamıştır. Osmanlı döneminde, Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon'un 1461 yılında fethedilmesi ile fiilen Gürcüler ile Türkler arasındaki ilişkiler başlamış, Yavuz Sultan Selim'in Trans Kafkasya'yı ele geçirmesi ile güçlenerek devam etmiştir. XX. Yüzyılın başlarına kadar Osmanlı hakimiyeti altında kalan Gürcistan Osmanlı'nın gücünü kaybetmesi ve girdiği savaşlarda yenilgiyle ayrılması ile içinde Gürcistan'ın da yer aldığı tüm Kafkasya bölgesini Ruslara bırakmak zorunda kalmıştır. Yıllarca Çarlık Rusya'sının egemenliği altında kalan Gürcistan 26 Mayıs 1918'de bağımsızlığını ilan etmiş fakat 1921'de Stalin yönetimindeki Kızıl Ordu tarafından Gürcistan'ın bağımsızlığına son verilmiştir. 1936 Anayasası ile Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ismini alarak Sovyetler Birliğinin 15 cumhuriyetinden biri olmuştur. Bolşevik Devrimi sonrasında dönemin TBMM hükümeti ve SSCB arasında imzalanan 13 Ekim 1921 tarihli Kars Antlaşması ile Türkiye-Gürcistan sınırı son halini almıştır. Türkiye Acaristan'ı, "kültürel ve dini haklarını sağlanması ve bölgeye özerklik tanınması koşulu ile Gürcistan'a ve dolayısıyla SSCB'ye bırakmıştır". Bu şekilde Türkiye, garantör ülke konumuna gelmiştir ve Türkiye-Gürcistan sınırı netleşmiştir. Kurtuluş Savaşı döneminde Gürcistan ile önemli siyasal adımla atılmış Rusya'nın da onayı alınarak Gürcistan Ankara'da ilk yabancı ülke elçiliğini açan ülke olmuştur.

1990lara gelindiğinde Sovyetlere bağı Doğu Avrupa, Orta Asya ve Kafkas Devletleri bağımsızlıklarını ilan etmeye başlamışlardır. Bu ülkelerden biri olan Gürcistan'da 9 Nisan 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Bağımsızlığını kazanan Gürcistan'ın en büyük amacı etnik sorunlarını çözümlenerek toprak bütünlüğünü sağlamak olmuştur.

Gürcistan'ın kuzeybatısında bulunan Abhazya Bölgesi, orta kuzey bölümünde bulunan Güney Osetya Bölgesi, batısında bulunan Acaristan Bölgesi, güneybatısında bulunan Cevaheti Bölgesi ile burada vatanları bulunan Ahıska Türkleri ve kuzeydoğusunda bulunan Pankisi Vadisi Bölgesi etnik sorunları ve bu sorunların yaşandığı yerlerdir.

Bağımsızlığını kazanmasının ardından en büyük amacı; etnik sorunlarını çözümlenerek toprak bütünlüğünü sağlamak olan Gürcistan, büyük devlet olabilme hayali ve Rusya'nın üzerinde hakimiyet kurma çabalarından duyduğu rahatsızlık neticesinde yüzünü batıya dönmüş dış politikasını batı dünyası ülkeleri ve ABD ile güçlü ilişkiler kurarak uluslararası aktörlere yakınlaşmak olarak belirlemiştir.

Bağımsızlık sonrası Gürcistan'ın dış ilişkileri, bulunduğu coğrafi konum dikkate alındığında Olimpiyat Halkaları gibi iç içe geçmiş üç halka şeklinde düşünülebilir. Birinci halkada ABD ve AB ülkeleri ikinci halkada bölgenin güçlü devletleri Rusya, Türkiye, İran, üçüncü halkada Güney Kafkasya Cumhuriyetleri olan Azerbaycan ve Ermenistan bulunmaktadır.

Gürcistan'ın dış politikasında en önemli aktör ABD'dir. Rusya Federasyonu'nun Gürcistan üzerindeki ağır baskısı, etnik sorunlarda yaşadığı sıkıntılar, büyük devlet olabilme gayretleri ve bölgesel güçlerden gelebilecek tehditlere karşı kendini koruyacağı düşüncesi ABD ile iyi ilişkiler kurmasına ve NATO'ya yakınlaşmasına sebep olmuştur. ABD'de 90'ların ikinci yarısında Kafkasya Bölgesini kendisine "Yaşamsal Çıkar Alanı" ilan etmiş Doğu-Batı enerji koridorunda transit ülke konumuyla ön plana çıkan Gürcistan'ın güvenliğini kendine görev bilmiştir. 2008 Savaşı sonrası ABD bağımsızlığını ilan eden devletleri

tanınamış, Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne saygı duymuş fakat sıkı olan ilişkiler rutine dönmüştür. İlişkileri müttefik iki ülke düzeyinde devam etmektedir.

Gürcistan belirlediği dış politika çerçevesinde batıya yakınlaşma ve AB'ye üye olma yönündeki hedefine Avrupa Birliği'nin yaklaşımı Gürcistan'ın mevcut ticari ve ekonomik sisteminin yasal ve teknik düzenlemelerle AB'ye entegre edilmesi ve AB pazarının Gürcistan'a açılmasına yönelik adımlar olmuştur. TACİS yani teknik yardım programı ve ENP yani "Avrupa Komşuluk Politikası" AB'nin Gürcistan'a uyguladığı programlardır.

Yıllarca Çarlık Rusya ve SSCB'nin baskısı altında yaşayan Gürcistan bağımsızlığını kazandıktan sonra askeri ve ekonomik bağlamda üzerinde baskı kurmaya çalışan ayrılıkçı bölgeleri kışkırtarak sürekli topraklarında sorun çıkaran Rusya Federasyonuna karşı mesafeli bir politika izlemeyi tercih etmiştir. 1993 yılında Rusya'nın öncülüğünde kurulan BDT'ye zorunlu üye olmuş, 2008 savaşı sonunda BDT'den ayrılmıştır. 1997 Kışinev zirvesinde Rusya Federasyonu'nun hegemonyacı politika izlemesine tepki olarak Gürcistan, Ukrayna, Uzbekistan, Azerbaycan ve Moldova ile beraber GUUAM'ı kurmuşlardır. Rusya Federasyonu ise "Yakın Çevre Stratejisi" çerçevesinde değerlendirdiği bir Karadeniz ülkesi olan Gürcistan'a büyük önem vermiştir. 2008 Savaşı sonrası kendisine karşı batının ilgisi azalan Gürcistan Rusya politikasını yeniden dizayn etmiş ve Rusya'ya karşı mesafeli ama dengeli bir politika izlemeyi tercih etmiştir.

Sınır komşusu ülkelerinden Azerbaycan ile ilişkileri çok iyi şekilde devam eden Gürcistan'ın Ermenistan ile ilişkileri ise oldukça sorunlu ve mesafelidir. İran ile ilişkileri ise sınır komşuluğu olmamasına da bağlı olarak normal seviyede devam etmektedir.

Gürcistan batı ile yakınlaşabilmek amacındaki dış politika ve hedefini batıya yakın bir dost ve müttefik kazanarak ve onun desteğini alarak ABD; AB ve NATO'ya yakınlaşmak şeklinde kurgulamıştır. Bu hedefte demokratik olduğuna inandığı, bağımsızlığını kazandığı andan itibaren kendisine destek olan 252 km. sınır

uzunluğuna sahip batı komşusu Türkiye ile ilişkilerine önem vermiş ve bu ilişkiler ilerleyen yıllar itibariyle artarak devam etmiştir.

Türkiye'nin Gürcistan ile ilişkilerinin gelişmesinde, Orta Asya ve Kafkasya'ya açılan kapının, Gürcistan olmasının önemi büyüktür. Ayrıca Türkiye'nin doğu sınırlarının güvenliği için tehdit unsuru olan Ermenistan ve Rusya'ya karşı, dost ve müttefik bir Güney Kafkas ülkesinin varlığı, gelecekte muhtemel sınır güvenliğine yönelik tehditlerin ortadan kaldırılmasına katkı sağlayacaktır. İlişkilerin gelişmesinde diğer önemli bir faktör ise, Türkiye'nin enerjiye olan bağımlılığı ve sürekli enerji ihtiyacının sorunsuz bir şekilde sağlanmasıdır. Özellikle dost ve kardeş ülke Azerbaycan'dan çıkan petrol ve doğalgazın Türkiye ve Avrupa'ya ulaşmasında, diğer bir ifade ile enerji koridoru oluşturulmasında Gürcistan'ın geçiş ülkesi olması, ikili ilişkilerde belirleyici bir faktördür.

16 Aralık 1991 tarihinde Türkiye; Gürcistan'ın bağımsızlığını ilk tanıyan ülkelerden biri olmuş, batı yanlısı Şevardnadze'nin iktidara gelmesi ile de Türkiye-Gürcistan arasındaki diplomatik ilişkiler başlamıştır. Başlayan ilişkilerin akabinde iki ülke arasında karşılıklı olarak Ankara ve Tiflis Büyükelçilikleri açılmıştır.

Türkiye-Gürcistan ilişkilerinin siyasal boyutları yoğunlukla toprak bütünlüğü, sınır güvenliği, iç güvenlik ve terör konularında gerçekleşmiştir. 1992 yılında “Dostluk, İşbirliği ve İyi Komşuluk” antlaşmasıyla 1921 Kars antlaşması ile tanınan Türkiye'nin doğu sınırları Gürcistan tarafından da kabul edilmiştir. Takip eden yıllarda iki ülkenin siyasal ilişkilerini en güzel seviyeye getiren pek çok antlaşmalar imzalanmış ve antlaşma kurallarına karşılıklı olarak riayet edilmiştir.

2008 Rus-Gürcü Savaşı sürecinde Türkiye tüm temaslarında Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından onaylanmış Gürcistan sınırlarının korunması gerektiğini dile getirmiştir. Ayrıca savaş nedeniyle Rusya sınır kapısının kapanması sonucu zorda kalan Gürcistan'ı rahatlatılmak amaçlı Sarp Sınır Kapısından geçişler tek bir kontrol ile yapılmıştır. 2011 yılında da

iki ülke arasında kimlik kartı ile geçiş imkânı oluşturularak adeta sınırlar ortadan kaldırılmıştır.

Türkiye'nin Gürcistan ile ilişkilerinin siyasal boyutları karşılıklı iş birliği ve güvene dayalı yürütülmektedir. Türkiye'nin Gürcistan'a karşı izlediği siyaset ve politika Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün korunması ve bağımsızlığının devamı yönündedir. Ayrıca ekonomik açıdan güçlü bir Gürcistan'ın istikrara daha kolay kavuşacağı gerçeği göz önünde bulundurularak, Türkiye üyesi bulunduğu bölgesel iş birliği ve ekonomik örgütlerden NATO, KEİÖ ve BLACKSEAFOR gibi örgütlere Gürcistan'ın da katılımını teşvik etmiş ve desteklemiştir. Türkiye geçmişten günümüze Gürcistan'ın NATO üyeliği ve AB ile ortaklık ve serbest ticaret antlaşması imzalamaları yönünde destekleyici siyaset izlemektedir.

Gürcistan'ın etnik sorunlarına Türkiye'nin yaklaşımı iki ülkenin siyasi ilişkilerini önemli ölçüde etkilemektedir. Türkiye bu sorunları Gürcistan'ın toprak bütünlüğü çerçevesinde değerlendirmiş, kendisinden beklenen aktif dış politikayı Gürcistan'ın içerisinde yaşanan belirsizlikler ve bölgedeki diğer gelişmelerinde etkisiyle etkin bir şekilde uygulayamamakla beraber ilişkilerinde ihtiyatlı bir politika takip etmiştir. Türkiye bu ihtiyatlı politikanın faydasını görmüş ve Gürcistan açısından güvenilir ülke olarak kabul edilmiştir.

Türkiye-Gürcistan ilişkilerinin gelişmesinde diğer önemli bir faktör ise, Gürcistan toprakları içinde yaşayan Türk etnik kökenli Acara, Abhazya halkları ve Ahıska Türklerinin geleceğidir. Türkiye her ne kadar Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne destek veren politika ve söylemleri ile Gürcistan sınırları içindeki Türk halklarının özerkliğine yönelik bir tutum sergilemese de, etkin siyaset ve iyi ilişkiler ile Gürcistan iç siyaseti üzerinde etkili olmaya gayret etmektedir denilebilir.

Türkiye-Gürcistan arasında ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi yönünde de pek çok adım atılmıştır. Bağımsızlıkla beraber ekonomik ve ticari ilişkiler hemen başlamış, iki ülke ekonomik ve ticari amaçlı ilişkileri geliştirmek amaçlı pek çok antlaşmaya imza atmışlardır.

1992 yılında Türkiye ve Gürcistan arasında 17,8 milyon ABD Doları olan ticaret hacmi, yıllar itibari ile artarak büyümüş ve 2013 yılı sonu itibariyle 1,447 milyon ABD Dolarına çıkmıştır. 1997-2010 yılları arasında Türk işadamları tarafından Gürcistan'a yapılan doğrudan yatırımların toplam miktarı 682,3 milyon ABD Doları düzeyinde gerçekleşmiştir. Yine Türk müteahhitleri tarafından Gürcistan'da üstlenilen projelerin toplam değerleri 1 Milyar ABD Dolarını aşmıştır. İki ülke arasında 90 güne kadar vizesiz seyahat kolaylığının bulunması, özellikle Gürcü vatandaşlarının ekonomik temelli Türkiye'ye girişlerini önemli oranda artırmıştır. 2013 yılında Gürcistan'dan Türkiye'ye giriş yapan kişi sayısı 1,76 Milyon düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu bağlamda Gürcistan açısından Türkiye ekonomisi ve ticarete stratejik öneme sahip ve vazgeçilmez bir ortak olarak değerlendirilebilir.

İki ülke arasındaki ilişkilerin ve işbirliğinin gelişmesinde Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı, Bakü-Tiflis-Erzurum Doğalgaz Boru Hattı, TANAP Projesi, Deriner Hidroelektrik Barajı Enerji Projeleri ile Kars-Tiflis-Bakü Demir Yolu Projeleri önemli paya sahiptir. Ayrıca şu anda iptal edilmiş olsa bile NABUCCO ve TAP gibi önemli projelerin bu bölge üzerinde düşünülmesi Türkiye ve Gürcistan'ın stratejik birlikteliğine ve ilişkilerine olumlu yön vermektedir.

2014 Ekim ayı itibarı ile Türkiye BTC Boru Hattı üzerinden TPAO'nun gelirleri hariç toplam 1,116,5 Milyon ABD Doları gelir elde etmiştir. Gürcistan'ın elde ettiği ücretin ise Gürcistan Devlet bütçesinin %10'una tekabül ettiği düşünülmektedir.

Sahip olduğu yüksek elektrik enerjisi üretim kapasitesi ile bölgenin enerji ihtiyacına önemli bir çözüm getirecek Deriner Barajı, Gürcistan Sınırına oldukça yakın olması sebebiyle hem stratejik bir öneme sahip, hem de iki ülke arasındaki ilişki ve işbirliğinin gelişmesine katkı sağlayacak bir projedir.

2015 yılı ortalarında tamamlanıp faaliyete geçmesi düşünülen Kars-Tiflis-Bakü Demiryolu projesi ile de Türkiye ile Gürcistan arasındaki zorlu karayolu güzergahına bağlı ulaşım maliyetlerinin düşürülmesi ve karayolu ile taşınması zor olan

sanayi ve yatırım mallarının daha kolay ve ucuza taşınmasını sağlayacağı katkı ile iki ülke arasındaki ticaret hacminin gelişmesine pozitif katkı sağlaması beklenmektedir.

Türkiye-Gürcistan arasındaki ilişkilerin sosyo-kültürel boyutu da gerçekleştirilen pek çok faaliyet neticesinde artarak devam etmektedir. Kurulan vakıflar, açılan kültür merkezleri, TİKA'nın faaliyetleri ve Gürcistan'da açılan Türk Okulları ilişkilerimizin gelişmesinde rol oynayan en önemli faktörlerdir.

Türkiye Gürcistan ile geliştirdiği bu iyi ilişkilerini artırarak devam ettirmek zorundadır. Komşularımızla ilişkilerimizi göz önüne alırsak özellikle Ortadoğu sınırındaki komşularımızla yaşanan siyasal krizler, bölgenin içinde bulunduğu kaotik ve savaş durumu, Türkiye'nin giderek sınır güvenliğini ciddi anlamda tehdit eden bir düzeye ulaşmıştır. Suriye dış politikasında İran ile ters düşmemiz ve İran'ın Rusya ile Suriye Merkezi Yönetimi Beşer Esad'a verdiği destek, aynı zamanda doğu sınırlarımızın da geleceği yönünde endişe vericidir. Bu bağlamda Türkiye'nin Güney Kafkasya'ya açılan kapısı Gürcistan ile iyi ilişkiler kurmasının önemi ve gerekliliği bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'nin bölgesel güç ve ekonomik gelişmeye yönelik hedeflerine bağlı olarak, Gürcistan başta olmak üzere bölgedeki tüm ülkeler ile ilişkilerini ve işbirliğini geliştirmesi gerekmektedir. Türkiye'nin enerjiye bağımlılığı ve enerji maliyetlerinin yüksekliği dikkate alındığında, hem Gürcistan ile hem de diğer bölge ülkeleri ile olan ilişkiler ayrıca önem kazanmaktadır. Dolayısı ile Türkiye'nin başta sınır güvenliği olmak üzere, ekonomik ve ticari anlamda güçlü bir işbirliği, enerji projelerinde ortaklık ve bölgesel jeopolitik ve jeostratejik önemini arttırabilmesi açısından, Gürcistan ile güçlü ilişkiler kurması ve bu ilişkileri sürekli kılması önemlidir denilebilir.

Bu bağlamda, "Bağımsızlık Sonrası Dış Politika Bağlamında Gürcistan ve Gürcistan-Türkiye İlişkilerinin Boyutları" başlıklı bu çalışmanın, Gürcistan ve Türkiye arasındaki ilişkilerin gelişmesinin, her iki ülke açısından siyasal, ekonomik ve ticari kazanımları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, Gürcistan Türkiye'nin Kafkasya'ya, Türkiye ise Gürcistan'ın Avrupa'ya açılan kapısı oldukları, bu nedenle

stratejik olarak her iki ülkenin de birbirleri açısından vazgeçilmez önem taşıdıkları ve bu bağlamda iki ülke arasındaki ilişki ve işbirliğinin artarak geliştiği tezi doğrulanmıştır.

KAYNAKÇA

Kitap ve Makaleler

- AĞACAN, Kamil, (2001) “Bağımsızlığının 10.Yılında Gürcistan ABD’nin Kafkasya’daki Kalesi mi?”, *Stratejik Analiz Dergisi*, cilt 1, sayı 11, Mart, s.32-38.
- AĞACAN, Kamil, (2001) Kaderdaş Devletler: Azerbaycan-Gürcistan İlişkileri, *ASAM Kafkasya Araştırmaları Masası- Avrasya Dosyası, Azerbaycan Özel, İlkbahar*, cilt 7, sayı 1, s. 317-333.
- AĞACAN, Kamil, (2004) “Acaristan Sorunu ve Saakaşvili’nin Mevzi Kazanımı”, *ASAM Yayınları- Stratejik Analiz Dergisi*, cilt 4, sayı 48, s. 60-66.
- AĞACAN, Kamil, (2004) “Cevaheti Sorunu-Gürcistan Ermenilerinin Artan Özerklik Talebi”, *ASAM Yayınları- Stratejik Analiz Dergisi*, cilt 4, sayı 50, s.80-86.
- AĞACAN, Kamil, (2006), *Soğuk Savaş Sonrası Türkiye-Gürcistan İlişkileri*, İdris Bal (Ed.), *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası, Lalezar Kitapevi, Ankara.*
- AĞACAN, Kamil, (2011) “Gürcistan: Çok Milletli Yapıda Devlet İnşa Sürecinin Öyküsü”, *Cavid Veliev ve Araz Aslanlı (Der.), Güney Kafkasya: Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji, Berikan Yayınevi, Ankara.*
- ALSIRT, Figen Tavail, (2009) *Bağımsızlık sonrası Gürcistan’ın Yeniden Yapılanması ve Bu Süreçte Türkiye ile İlişkiler*, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- AVŞAR, B. Zakir, (1997) “Kafkasya-Rusya Federasyonu ve Türkiye”, *Yeni Türkiye*” yıl 13, sayı 16, Temmuz-Ağustos.
- AYDIN, Mustafa “Uluslararası İlişkilerin “Gerçekçi” Teorisi,Kökeni,Kapsamı, Kritiği” *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 1, No 1, 2004, s.34-35
- CANAR, Burçin, (2012) “Rusya Federasyonu’nun Azerbaycan İle İlişkileri”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, cilt 2, sayı 1, s. 21-38.
- CANAR, Burçin, (2013) *Soğuk Savaş Sonrasında Karadeniz*, Phoenix Yayınevi, Ankara.

- CERRAH, Ufuk, (2005) *Güney Kafkasya'daki Jeopolitik Değişimlerin Türkiye'nin Ulusal ve Uluslararası Güvenlik Stratejilerine Etkileri*, Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- ÇAL, Sedat, (2008) "Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı Projesi Kapsamındaki Anlaşmaların Hukuki Yönden Değerlendirilmesi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, cilt 63, sayı 4, s.89-134.
- ÇAPRAZ, Hayri, (2006) "Gürcistan'da Rus İdaresinin Yerleşmesi (1800-1850)", *OAKA-Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Dergisi*, cilt 1, sayı 1, s. 67-80.
- ÇELİKPALA, Mitat, (2006) *Kuzey Kafkasya'da Anlaşmazlıklar, Çalışmalar ve Türkiye*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- ÇELİKPALA, Mitat, (2012) "Başarısız Devlet-Demokratik Model Ülke Sarmalında Gürcistan'ın 20 Yılı", *Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (OAKA)-Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi*, cilt 7, sayı 14, s.1-35.
- ÇİLOĞLU, Fahrettin, (1998) *Rusya Federasyonu'nda ve Trans Kafkasya'da Etnik Çatışmalar*, Sinatle Yayınları, İstanbul.
- DEMİR, Ali Faik, (2003) *Türk Dış Politikası Perspektifinden Güney Kafkasya*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- DEMİR, Ali Faik, (2004). Türkiye'nin Güney Kafkasya'ya Yönelik Dış Politikası, Faruk Sönmezoğlu (Ed.), *Türk Dış Politikasının Analizi*, 3. Baskı, Der Yayınları, İstanbul.
- DEMİR, İdris, (2008) "Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı'nın Türkiye Açısından Önemi", *Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu Sorunlar- Tehditler-Fırsatlar, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi*, s, 333-337.
- DEMİRAĞ, Yelda, (2003) "Kafkasya'da Türk ve Rus Politikası", *Stratejik Analiz*, cilt 4, sayı 40, Ağustos, s.75-80.
- DEVLET, Nadir, YEŞİLOT, Okan (Ed.), (2005) *Rusya Federasyonu'nun Güney Kafkasya Siyaseti ve Türkiye'ye Etkileri, Değişen Dünya Düzeninde Kafkasya*, Kitabevi Yayınevi, İstanbul.

- EROL, Mehmet Seyfettin, DEMİR, Sertif (2012) “Amerika’nın Karadeniz Politikasını Yeniden Değerlendirmek”, *Akademik Bakış Dergisi*, cilt 6, sayı 1, Kış 2012, s.17-33.
- GRIGORANTZ, Alexandre, (1999) *Kafkasya Halkları Tarihi ve Etnografik Bir Sentez*, Doğan Yurdakul (çev.), Sabah Kitapçılık, İstanbul.
- GÜL, Muhittin, (2009) “Türk- Gürcü İlişkileri ve Türkiye Gürcüleri”, *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, sayı 1, s.75-108.
- GÜRSES, Emin, (1998) *Milliyetçi Hareketler ve Uluslararası Sistem*, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- GÜMÜŞ, Nebi, (2000) *XVI. Asır Osmanlı-Gürcistan İlişkileri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- HÜSEYNOV, Fuad, (2003) “Bağımsız Devletler Topluluğu'nun Oluşumunun Hukuki Boyutları”, *Ankara Üniversitesi Dergisi*, cilt 52, sayı4, s.387-401.
- KANBOLAT, Hasan, (2004) “2004 yılında Doğu ile Batı arasında Kafkasya: Geçmiş Doğu’da Gelecek Batı’da mı?”, *Stratejik Analiz*, cilt 5, sayı 56, Aralık, s.52-60.
- KARABAYRAM, Fırat, (2011) *Güney Kafkasya Jeopolitiğinde Rusya Gerçeği*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- KASIM, Kamer, (2009) *Soğuk Savaş Sonrası Kafkasya*, Uşak Yayınları, Ankara.
- KOCAMAZ, Sinem, (2007) “Avrupa Birliği’nin Komşuluk Politikası Çerçevesinde Trans Kafkasya Ülkeleri İle İlişkileri”, *OAKA-Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Dergisi*, cilt 2, sayı 4, s.65-102.
- MEMMEDOV, Asım, (2009) *Gürcistan ve Kırgızistan’da Yönetim Değişikliğinin Nedenleri ve Yeni Yönetimlerin Dış Politikaları*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- MERT, Okan, (2004) *Türkiye’nin Kafkasya Politikası ve Gürcistan*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- OĞAN, Sinan, AĞACAN, Kamil, (2001) “Güney Kafkasya’da Yeniden Başlayan ve Bitmeyen Soğuk Savaş”, *Stratejik Analiz*, Mayıs, cilt 2, sayı 13, s.25-32.
- OĞAN, Sinan, (2006) *Ukrayna’da Turuncu Devrim Sinan Oğan (der.)*, *Turuncu Devrimler; Birharf Yayınları*, İstanbul.

- OKTAY, Emel G., (2006) “Türkiye’nin Avrasya’daki Çok Taraflı Girişimlerine Bir Örnek: Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, cilt 3, sayı 10, Yaz 2006, s. 149-179.
- ORAN, Baskın (Ed.), (2013) *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt 3: 2001-2012*, İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- ÖZTÜRK, Ahmet, (2009) “Rusya-Gürcistan Krizi: Yerel Bir Çatışma, Küresel Yansımalar”, *Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (OAKA)- Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi*, cilt 4, sayı 7, s.1-27.
- PALA, Cenk, KANBOLAT, Hasan, (2005) “Bakü-Tiflis – Ceyhan: 21.Yüzyılın İpek Yolu”, *Stratejik Analiz*, Haziran, cilt 6, sayı 62, s.18-25.
- PAMİR, Necdet, (2006) “Güney Kafkasya’nın Enerji Boyutu”, *Güney Kafkasya’ya Güncel Bakış Sempozyumu, Harp Akademiler*, 27-28 Ocak.
- SAPMAZ, Ahmet, (2008) *Rusya’nın Trans Kafkasya Politikası ve Türkiye’ye Etkileri*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- SCHNTADZE, Badri, (2006) *Gürcistan’ın Komşuları ile İlişkileri ve Jeopolitik Etkinin İncelenmesi*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa
- SEKİN, Sefa, TEKİN, Rahşan, (2006) “Güney Kafkasya ve Gürcistan”, *Kafkasya Araştırma ve Analiz*, sayı 2, Nisan 2006.
- ŞAHİN, Enis, (2002) *Türkiye ve Maverayı Kafkasya İlişkileri İçerisinde Trabzon ve Batum Konferansları ve Antlaşmaları (1917-1918)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- ŞEN, Levent, (2008) *Soğuk Savaş Sonrası Türkiye’nin Güney Kafkasya Politikası*, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- TAŞKIN, Mete, (2006) *Bağımsızlığından sonra Gürcistan Türkiye İlişkileri*, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- TAVKUL, Ufuk, (2002) *Etnik Çatışmaların Gölgesinde Kafkasya*, Ötüken Yayınları, İstanbul.

- TÜRK İŞBİRLİĞİ VE KOORDİNASYON AJANSI BAŞKANLIĞI (TİKA), (2014) *Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2013*, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı Raporlama Ve Koordinasyon Birimi, Ankara.
- YALÇINKAYA, Alâeddin, (2006) *Kafkasya’da Siyasi Gelişmeler Etnik Düğümünden Küresel Kördüğümüne*, Lalezar Kitapevi, Ankara.
- ULUTAM, Ela, (2010) “Avrupa doğalgaz piyasasında Yeni Dengeler”, *TOBB- AB Proje Geliştirme ve İzleme Müdürlüğü- Ekonomik Forum*, Ağustos, s.62-67.
- URAL, Selçuk, TOKGÖZ, İrfan, (2011) “Bağımsızlıktan Kadife Devrime Gürcistan Dış Politikasında Türkiye’nin Yeri (1991 - 2004)”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 7, İlkbahar, s.115-135.
- YANAR, Savaş, (2002) *Türk Rus İlişkilerinde Gizli Güç Kafkasya*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- YILMAZ, Reha, (2008) “Gürcistan’da İstikrar Arayışı: 5 Ocak 2008 Devlet Başkanlığı ve 21 Mayıs 2008 Devlet Başkanlığı ve 21 Mayıs 2008 Parlamento Seçimleri”, *OAKA- Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi*, cilt 3, sayı 5, s.181-190.
- YILMAZ, Sait (2008) “Uluslararası İlişkilerde Güç ve Güç Dengesinin Evrimi”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, cilt 1, sayı 1, s.27-65.

Elektronik Yayınlar ve Kaynaklar

- ALİEVA, Leila, (2000) “Reshaping Eurasia: Foreign Policy Strategies and Leadership Assets In Post-Soviet South Caucasus”, *Berkeley Program in Soviet and Post-Soviet Studies Working Paper Series, University of California Berkeley*, Winter 1999-2000, p.1-28, <https://escholarship.org/uc/item/53q654p5#page-1>, Erişim Tarihi: 10.12.2014.
- ANADOLU AJANSI, (2011) “Sınır kapılarından ‘göster kimliği, geç’ dönemi başladı”, *Zaman Gazetesi*, 31 Mayıs 2011, http://www.zaman.com.tr/gundem_sinir-kapilaridan-goster-kimligi-gec-donemi-basladi_1141160.html, Erişim Tarihi: 23.12.2014.

- BAŞLAMİŞ, Cenk, (2006), “Gürcistan Devlet Başkanı Mihail Saakaşvili, Milliyet’in Sorularını Yanıtladı-‘Atatürk’ün İzinde””, *Milliyet Gazetesi*, 29 Ocak 2006, http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/Zj3KJbf7Nw0URK_x2B_h tIXU3g_x3D__x3D_, Erişim Tarihi: 21.12.2014.
- CABBARLI, Hatem, (2002) “Ermenistan’ın Bölge Politikasında Gürcistan: Tarihi Süreçte Karşılıklı İlişkiler”, *Ermeni Araştırmaları*, sayı 6, <http://www.eraren.org/index.php?Lisan=tr&Page=DergiIcerik&IcerikNo=293> Erişim Tarihi: 18.12.2014.
- ÇEVİKALP, Mesut, (2011) *Sadrazamlardan valide sultanlara Osmanlı Gürcüleri*, http://www.aksiyon.com.tr/tarih/sadrazamlardan-valide-sultanlara-osmanli-gurculeri_528578, Erişim Tarihi: 05.12.2014.
- DE WALL, Thomas, (2011) *Georgia’s Choices Charting A Future In Uncertain Times*, Carnegie Endowmen, Washington D.C., 2011, http://carnegieendowment.org/files/georgias_choices.pdf, Erişim Tarihi: 15.12.2014.
- ESEN, Bora, (2011) Gürcistan Ülke Raporu, http://www.een.kso.org.tr/up/dene/Gurcistan_ulke_raporu_2011.pdf, Erişim Tarihi: 21.05 2013.
- GÖRGÜLÜ, Aybars, KRİKORİAN, Onnik, (2012) Türkiye’nin Güney Kafkasya Politikası: Devlet ve Sivil Toplum Aktörlerinin Rolü, TESEV, s.1-8, http://www.tesev.org.tr/assets/publications/file/12557TR_Kafkasya15_10_12_REV1-1.pdf, Erişim Tarihi: 22.12.2014.
- HERZIG, Edmund, (1999) *The New Caucasus*, The Royal Institute of International Affairs, Londra, aktaran AĞACAN, Kamil, (2005) “Ermenistan-Gürcistan İlişkileri”, *Ermeni Araştırmaları Dergisi*, sayı 19, Sonbahar, <http://www.eraren.org/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=364>, Erişim Tarihi: 21.12.2014.
- KANBOLAT, Hasan, (2008a), *Abhazya ve Gelecek*, http://www.hurriyet.com.tr/strateji/9049830_p.asp, Erişim Tarihi: 06.12.2014.
- KANBOLAT, Hasan, (2008b) *Güney Osetya Sorunu Nedir?*, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/9643219.asp>, Erişim Tarihi: 06.12.2014.

- KIYMAN, Begüm, (2009) *NABUCCO*, İzmir Ticaret Odası, http://www.izto.org.tr/portals/0/iztogenel/dokumanlar/nabucco_projesi_25.06.2012%2012-44-22.pdf Erişim Tarihi: 27.12.2014.
- MİLLİYET DIŞ HABERLER SERVİSİ, (2001) “Türkiye’nin Kuzey Kanadıyız”, *Milliyet Gazetesi* 07 Ekim 2001, <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Ara.aspx?&ilkTar=01.01.2000&sonTar=01.12.2003&ekYayin=>, Erişim Tarihi: 22.12.2014.
- OĞAN, Sinan, (2005), *Sovyetler Birliği’nin Mirası BDT de Dağılıyor...*, <http://www.turksam.org.tr/makale-detay/549-sovyetler-birligi-nin-mirasi-bdt-de-dagiliyor>, Erişim Tarihi: 07.12.2014.
- ÖZTARSU, Mehmet Fatih, (2013) “Gürcistan’da Saakaşvili Dönemi Sona Erdi”, *Stratejik Düşünce Dergisi*, Kasım 2013, 90-93, http://www.sde.org.tr/userfiles/file/_sde_48_i%C3%A7_bask%C4%B1_onay%C4%B1.pdf, Erişim Tarihi: 15.12.2014.
- PAUL, Amanda, (2013) “AB ve Güney Kafkasya: Ne Derece Uzak ve Derin?”, *Hazar Raporu Bahar 2013*, <http://www.hazar.org/UserFiles/yayinlar/MakaleAnalizler/AmandaPaul.pdf>, Erişim Tarihi: 18.12.2014.
- TOPRAK, Nuri Gökhan (2013) “Avrasya Doğal Gaz Boru Hattı Projeleri Özelinde Kafkasya Üzerine Bir Değerlendirme”, *INTERNATIONAL CONFERENCE ON EURASIAN ECONOMIES*, s.983-990, <http://www.eecon.info/papers/699.pdf>, Erişim Tarihi: 27.12.2014.
- BÜYÜK VE KÜÇÜK KAFKAS DAĞLARI, <http://earthobservatory.nasa.gov/NaturalHazards/view.php?id=10538>, Erişim Tarihi: 11.01.2015.
- DEİK, (2009), *Gürcistan Ülke Bülteni* http://www.deik.org.tr/KonseyIcerik/4021/G%C3%BCrcistan_%C3%9Clke_B%C3%BClteni.html, Erişim Tarihi: 06.12.2014.
- DEİK, (2012) *Gürcistan Ülke Bülteni*, http://www.deik.org.tr/KonseyIcerik/4021/G%C3%BCrcistan_%C3%9Clke_B%C3%BClteni.html, Erişim Tarihi: 20.10.2013.

- GÜRCİSTAN FİZİKİ HARİTASI, <http://ulkeharitasi.blogspot.com.tr/2013/03/gurcistan-haritas-buyuk-boyutlu.html>, Alındığı Tarih: 11.10.2014.
- GÜRCİSTAN HARİTASI, *Wikimedia* 2008, http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Georgia_high_detail_map.png, Erişim Tarihi: 10.10.2014.
- USAK, (2008), *Gürcistan Kriz Değerlendirme Raporu*, Ankara, <http://www.usak.org.tr/dosyalar/rapor/tAN1vx8M96fa0KRSuxTSIHF9aC4HvU.pdf>, Erişim Tarihi: 06.12.2014.
- KAFKASLAR FİZİKİ HARİTASI, [http://www.hgk.msb.gov.tr/CografıUrunKatalogu/tematik/resimler /Kafkaslar_Fiziki_A4.jpg](http://www.hgk.msb.gov.tr/CografıUrunKatalogu/tematik/resimler/Kafkaslar_Fiziki_A4.jpg), Erişim Tarihi: 10.10.2014.
- ÇORUH POSTASI, (2012) *Deriner Barajı Şubat 2013'te elektrik üretmeye başlayacak*, 06 Eylül 2012, <http://www.coruhpostasi.net/haber/1960/deriner-barajı-subat-2013te-elektrik-uretmeye-baslayacak.html>, Erişim Tarihi: 26.12.2014.
- HABER 7, (2014) *BTC'den Ceyhan'a 272 milyon ton petrol aktı*, 20 Kasım 2014, <http://www.haber7.com/guncel/haber/1227077-btcden-ceyhana-272-milyon-ton-petrol-akti>, Erişim Tarihi: 26.12.2014.
- KÜÇÜKYILDIZ, Cihan, (2012) “Modern İpek Yolunda Bakü-Tiflis-Kars Kesintisiz Demiryolu Hattı Projesi”, *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, cilt 4, sayı 16, Sonbahar, 59-64, <http://www.arastirmax.com/system/files/dergiler/25822/makaleler/4/16/arastirmax-modern-ipek-yolunda-baku-tiflis-kars-kesintisiz-demiryolu-hatti-projesi.pdf>, Erişim Tarihi: 28.12.2014.
- RAIL TURKEY, (2014) *Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Projesi Hakkında Bilmeniz Gereken 10 Şey*, <http://tr.railturkey.org/2014/10/20/baku-tiflis-kars-demiryolu/>, Erişim Tarihi: 28.12.2014.
- KELEŞ, Sugun Şıvga, (2014) “Türkiye – Gürcistan İlişkileri”, *İZTO-Pusula Dergisi*, s.1-4, <http://www.izto.org.tr/e-oda/pusula-dergisi/pusula-2014/2014-02>, Erişim Tarihi: 24.12.2014.
- EMLAK KULİSİ, (2009) *TİKA'nın Gürcistan'da yenilediği okullar açıldı*, 16 Ekim 2009, <http://emlakkulisi.com/tikanin-gurcistanda-yeniledigi-okullar-acildi/24270>, Erişim Tarihi: 28.12.2014.

- BUGÜN GAZETESİ, (2014) TİKA'dan Gürcistan'da engelli merkezi, 04 Aralık 2014, <http://www.bugun.com.tr/son-dakika/tikadan-gurcistanda-engelli--haberi/1378462>, Erişim Tarihi: 28.12.2014.
- MİLLİYET, (1994) Gürcistan'la Yeni Dönem, Dış Politika, 14.01.1994, s.21, http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/9eDROPF5FREpghLleFuvvA_x3D_x3D_, Erişim Tarihi: 24.12.2014.
- YILDIRIM, Huriye, (2013) Türkiye-Gürcistan İlişkileri: İşbirliği Alanları, Sorunlar ve Çözüm Önerileri (1), 5 Ocak 2013, *AKADEMİK PERSPEKTİF*, <http://akademikperspektif.com/2013/01/05/gecmisten-gunumuze-turkiye-gurcistan-iliskileri-isbirligi-alanlari-sorunlar-ve-cozum-onerileri-1/> Erişim Tarihi: 24.12.2014.
- RADİKAL GAZETESİ (2005) Ermenistan'la ilişki Moskova yerine Tiflis'ten, 10 Mart 2005, http://www.radikal.com.tr/yorum/ermenistanla_iliski_moskova_yerine_tiflisten-740408 Erişim Tarihi: 24.12.2014.
- MURATOĞLU, Murat, (2011) Gürcistan'la pasaportsuz geçiş başlıyor, MİLLİYET GAZETESİ, 31 Mayıs 2011, <http://www.milliyet.com.tr/gurcistan-la-pasaportsuz-gecis-basliyor/dunya/dunyadetay/31.05.2011/1396914/default.htm> Erişim Tarihi: 25.12.2014.
- ULUKAN, Nihan Ciğerci, ULUKAN, Umut, (2012) Kriz ve Göç: Türkiye Gürcistan Nüfus Hareketleri Üzerine Bir Tartışma, Türkiye Ekonomi Kurumu-Tartışma Metni, 2012-97, <http://www.tek.org.tr/dosyalar/zonguldak8.pdf> Erişim Tarihi: 25.12.2014.
- TÜİK, (2013) Turizm İstatistikleri, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/turizmapp/sinir.zul?> Erişim Tarihi: 26.12.2014.
- TUTAR, Hüseyin, ELYILDIRIM, Gökhan, DEMİR, Evren, AYDOĞDU, Burak, ERDAL, Musa, BOZTEMİR, İsa, (2012) *TR2 BÖLGESİNDE SINIR TİCARETİ VE SINIR KAPILARI: Sosyo-Ekonomik Bir Analiz Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, SERKA Kalkınma Ajansı, <http://www.igdir.serka.gov.tr/store/file/common/9fd98ec7aeb0b6d1e435bb1752a61f0e.pdf>, Erişim Tarihi: 25.12.2014.

- AKSİYON, (2008) *Yüksek petrol fiyatları BTC'ye uğramıyor*, http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/newsDetail_openPrintPage.action?newsId=23617 Erişim Tarihi: 26.12.2014.
- NTV, (2013) *Nabucco projesi iptal oldu*, 23 Mayıs 2013, http://www.ntv.com.tr/ekonomi/nabucco-projesi-iptal-oldu_jFjrPgRHu06_MISYgc7Osw, Erişim Tarihi: 27.12.2014.
- NATO, (2014), WHAT IS NATO, <http://www.nato.int/nato-welcome/index.html>, Erişim Tarihi: 23.12.2014.
- YAZAR, İsa, (2009) “Sarp’tan On Dakikada Geçilecek”, *Zaman Gazetesi 6 Mart 2009*, http://www.zaman.com.tr/newsDetail_getNewsById.action?haberno=822157, Erişim Tarihi: 23.12.2014.
- ZAMAN GAZETESİ, (2009) “Erdoğan ve Saakaşvili Sarp Sınır Kapısını Birlikte Açtı”, *Zaman Gazetesi, 05 Mart 2009*, http://www.zaman.com.tr/newsDetail_getNewsById.action?haberno=822011&title=erdogan-ve-saakasvili-sarp-sinir-kapisinin-acilisini-yapti&haberSayfa=1, Erişim Tarihi: 23.12.2014.
- ABHAZYA CUMHURİYETİ'NDE NÜFUS SAYIM ÖN SONUÇLARINA GÖRE 242.826 KİŞİ YAŞIYOR, 27 Mayıs 2011, <http://www.abhazyam.com/haber/1627/abhazya-nufusu-242826-kisi.html>, Erişim Tarihi: 07.01.2015.
- TAŞYÜREK, Muzaffer, (1999) “Evlad-ı Fatihan Yurdu: Rumeli”, <http://semerkanddergisi.com/evlad-i-fatihan-yurdu-rumeli/> Erişim Tarihi: 12.01.2014.
- BOTAŞ International Limited, BTC Boru Hattı-Haritalar, <http://www.botasint.com/Harita.aspx> Erişim Tarihi: 14.01.2015.
- BOTAŞ International Limited, Fotoğraf Galerisi, <http://www.botasint.com/FotografGalerisi.aspx?pid=36> Erişim Tarihi: 14.01.2015.
- ULUSLARARASI POLİTİKA AKADEMİSİ, (2014) “21. Yüzyılın İpek Yolu: Kars-Tiflis-Bakü Demiryolu Projesi'nin Önemi”, 02 Kasım 2014, <http://politikaakademisi.org/21-yuzyilin-ipek-yolu-kars-tiflis-baku-demiryolu-projesinin-onemi/> Erişim Tarihi: 15.01.2015.

KISACIK, Sinan, (2013) “Güney Gaz Koridorunda Büyük Mücadele Mi, İşbirliği Mi?”, <http://politikaakademisi.org/wp-content/uploads/enpol.png> Erişim Tarihi: 15.01.2015.

KISACIK, Sinan, (2013) “Güney Gaz Koridorunda Büyük Mücadele Mi, İşbirliği Mi?”, <http://politikaakademisi.org/wp-content/uploads/tap.png> Erişim Tarihi: 15.01.2015.